ISSN 1811-0770

REVISTA NAŢIONALĂ DE DREPT

(Publicaţie periodică ştiinţifico-practică)

nr. 2 (149) 2013

Certificatul de înregistrare nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Publicaţie acreditată de Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Ştiinţe a Moldovei prin Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009
Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova

Universitatea de Studii Politice şi Economice Europene „Constantin Stere" din Moldova

Uniunea Juriştilor din Moldova

REDACTOR-ŞEF
Gheorghe AVORNIC

Stilizator ***Antonina DEMBIȚCHI***
Machetator ***Maria BONDARI***

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat în ştiinţe fizico-matematice, profesor universitar),
Ioan Humă (doctor în drept, profesor universitar, România),
Tudor Popovici (doctor în drept),
Elena Aramă (doctor habilitat în drept),
Sergiu Brînza (doctor habilitat în drept),
Alexandru Burian (doctor habilitat în drept),
Andrei Smochină (doctor habilitat în drept),
Ion Guceac (doctor habilitat în drept),
Vitalie Gamurari (doctor în drept),
Ion Craiovan (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Mihai (doctor în drept, profesor universitar, România),
Cătălin Bordeianu (doctor în drept, profesor universitar, România),
Sofia Popescu (doctor în drept, profesor universitar, România),
Spyros Flogaitis (doctor în istorie şi drept, profesor universitar (Grecia), Director al Organizaţiei Europene de Drept Public),
Vytautas Nekrosius (doctor habilitat în drept, profesor universitar, Lituania),
Tzvetan Sivkov (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria),
Trebkov A.A. (doctor în drept, profesor, Preşedintele Uniunii Juriştilor din Federaţia Rusă).

ADRESA REDACŢIEI:
2012, Chişinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222
Telefoane: 57-77-52, 57-76-90
e-mail: revistadrept@yahoo.com
Indexul PM 31536

SUMAR

Nicolae SADOVEI
Cercetarea experimentală a condiţiei privind depunerea jurământului profesional de către jurişti 2

Lilia GRIBINCEA
Transportul rutier transfrontalier profesionist de numerar în euro între statele-membre ale eurosistemului 8

Evlampie DONOS
Relaţii de muncă în sectorul public – probleme şi tendinţe 15

Василий ФЛОРЯ
Вымогатели в белых халатах 20

Oleg POALELUNGI
Clasificarea în coraport cu puterea juridică a actelor normativ-juridice ce compun sistemul legislaţiei Republicii Moldova 24

Георгий АРИКОВ
Уголовно-правовое значение права на неприкосновенность частной жизни 32

Ruslan POPOV
Funcţionarul public (inclusiv funcţionarul public cu statut special) în calitate de subiect al infracţiunilor prevăzute în cap. XV din partea specială a Codului penal. *Partea II* 35

Corina TIMOFEI
Subiectul infracţiunilor prevăzute la art.326 CP RM. *Partea II* 40

Tatiana MACOVEI
Interzicerea hărţuirii morale a femeilor la locul de muncă 48

Iurie GASNAŞ
Statutul juridic al autorităţii de reglementare în comunicaţii electronice din Republica Moldova 53

Nicolai ROMANDAŞ
Recenzie la studiul monografic al conf. univ. dr. Nicolae Sadovei *Dihotomia raportului juridic de muncă* (Chişinău, „Garomont-Studio" S.R.L., 2011. – 203 p.) 59

CERCETAREA EXPERIMENTALĂ A CONDIŢIEI PRIVIND DEPUNEREA JURĂMÂNTULUI PROFESIONAL DE CĂTRE JURIŞTI

Nicolae SADOVEI,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

REZUMAT

În articolul de faţă, autorul abordează condiţia depunerii jurământului profesional de către juriști, acesta fiind dedicat cercetării sociale experimentale a necesităţii de introducere a jurământului profesional. Cercetarea socială experimentală a condiţiei privind depunerea jurământului profesional de către juriști a urmărit scopul de a determina particularităţile în aplicarea practică a condiţiei respective şi a generat un şir de premise pentru elaborarea şi validarea unui concept relativ determinat al jurământului depus atât de către juriști, cât şi de alte categorii de subiecţi obligaţi.

Cuvinte-cheie: *jurământ profesional, experiment, design experimental, eșantion experimental, eșantion de control.*

SUMMARY

In the present article the author approaches the condition of the lawyers' professional oath, concerning the social experimental investigation of the introduction of professional oath. The social experimental investigation of the condition concerning the judicial oath of the lawyers had the aim of determining the peculiarities in practical application of the respective condition and generated a number of basic ideas for the elaboration and confirmation of a relative determined concept of the taken oath both by lawyers and by other categories of subjects.

Key-words: *professional oath experiment, experimental design, experimental sample, control design.*

Concepţia politicii de cadre juridice şi propunerea de instituţionalizare a jurământului profesional al juriştilor. În anul 2002, Guvernul Republicii Moldova a aprobat, prin Hotărârea nr.1385 din 30.10.2002, *Concepţia politicii de cadre juridice* (act abrogat peste zece ani, la 25.10.2012)[1]. Potrivit acesteia, apăruse o necesitate stringentă de a elabora o concepţie de pregătire, selectare, plasare în câmpul muncii şi promovare a cadrelor juridice. Concepţia în cauză prevedea că absolvenţii facultăţilor de drept trebuie să aibă o pregătire generală, socioumanistică, precum şi o pregătire fundamentală teoretică în domeniul jurisprudenţei şi de specialitate în unul din domeniile dreptului.

Autorii *Concepţiei politicii de cadre juridice* menţionau că o carieră de jurist presupune, în primul rând, succesiunea poziţiilor şi posturilor de muncă ocupate de un jurist în perioada activităţii sale profesionale. Această succesiune trebuie să fie reglementată de acte normative, având la bază principiile obiectivităţii şi transparenţei. Reglementarea detaliată a carierei de jurist ar fi contribuit, în opinia autorilor Concepţiei, la stoparea sau la reducerea cazurilor de subiectivism, voluntarism, abuz din partea factorilor de decizie în procesul de selectare şi plasare în câmpul muncii a cadrelor juridice.

Potrivit Concepţiei, serviciile juridice urmau a fi prestate de către juriști competenţi în plan profesional şi cu o bună reputaţie. Concepţia respectivă acorda un rol aparte abordării statutului social al juristului. Acest statut ar fi depins de funcţiile pe care le îndeplineşte persoana în cauză, de rolul pe care îl joacă atât în viaţa societăţii, cât şi în viaţa unei persoane în parte, de gradul de responsabilitate pe care îl poartă pentru sectorul încredinţat, de nivelul remunerării muncii, asigurării sociale etc. Din aceste considerente, autorii Concepţiei apreciau că în actele normative în vigoare, precum şi în cele ce urmează a fi elaborate, în acest sens, se impun reglementări mai detaliate, în special în ceea ce tine de *nivelul responsabilităţii juristului* pentru rezultatele propriei activităţi. Ţinând cont de acest fapt, *Concepţia politicii de cadre juridice* venea cu o propunere inovativă prezentând interes. Astfel, potrivit pct.8 „Statutul social al juristului" din Concepţie, ar fi bine-venit ca, indiferent de locul de muncă, fiecare jurist, la fel ca şi medicul, să depună un jurământ a cărui esenţă ar fi: „*Jur să nu dăunez*".

Aşadar, Concepţia politicii de cadre juridice venea cu propunerea de *instituţionalizare a jurământului profesional al juriştilor*. Deşi nu dezvolta mai departe acest subiect, Concepţia crea o deschidere pentru orice propunere în acest sens. Din atare considerente, a fost efectuată o cercetare praxiologică a posibilităţii de introducere a jurământului profesional respectiv, pe de o parte, dar şi a evaluării efectelor sociale posibile – benefice sau mai puţin benefice, – pe de altă parte.

Condiţia depunerii jurământului este operabilă pentru mai multe categorii de subiecţi, aflaţi în raporturi de muncă, de regulă, atipice: pentru demnitari şi funcţionari publici, pentru liberi profesioniști etc. În legătură cu propunerea de instituţionalizare a jurământului profesional al juriştilor, prezintă interes praxiologic şi o altă faţetă a statutului subiectului obligat prin lege să depună jurământul: cea privind studiile şi calificările

necesare pe care trebuie să le posede titularul funcţiei, profesiei sau calificării respective. Funcţiile, profesiile sau calificările pot fi clasificate, utilizându-se criteriul studiilor necesare, în patru categorii:

- Funcţii, profesii şi calificări care nu solicită nici un fel de studii.
- Funcţii, profesii şi calificări care solicită studii speciale.
- Funcţii, profesii şi calificări care solicită studii juridice sau nejuridice.
- Funcţii, profesii şi calificări care solicită studii juridice.

Numărul funcţiilor, profesiilor şi calificărilor din ultimele două categorii – cele care solicită titularului, direct sau indirect, studii juridice sau nejuridice, – prevalează asupra celora care nu solicită titularului studiile respective. De asemenea, în cazul a cel puţin două funcţii de demnitate publică – cea de Preşedinte al Republicii Moldova şi cea de Prim-ministru al Republicii Moldova, – deşi legea nu solicită de la titularul funcţiilor în cauză niciun fel de studii, acestea sunt deţinute de către tituari cu studii în domeniul dreptului (studii juridice)[2,3].

Cercetarea socială experimentală a necesităţii de introducere a jurământului profesional al juriştilor. Nici un act normativ, care reglementează condiţia depunerii jurământului de către subiectul obligat, nu conţine anumite norme precursoare – *antenorme*, – care ar fundamenta juridic necesitatea depunerii jurământului de către subiectul titular al unei funcţii, al unei profesii sau al unei calificări profesionale. De asemenea, în Republica Moldova nu s-a efectuat nici un studiu care ar fi fost axat, cel puţin tangenţial, pe fenomenul care a luat amploare în ultimii ani – cel al obligativităţii depunerii necondiţionate a jurământului, – şi asupra efectelor sociale ale acestuia, impactului asupra depunătorului şi eficienţelor scontate. Din aceste considerente, se creează impresia că normele care reglementează condiţia depunerii jurământului de către anumiţi subiecţi au fost incluse în actele normative respective doar pentru a oferi o anumită plusvaloare actului ca atare, însă fără a avea un suport argumentativ necesar. Concepţia politicii de cadre juridice a fost primul act de politici guvernamentale (politici publice) care, spre deosebire de alte cazuri similare, conţinea o încercare de a aduce argumente în favoarea propunerii de instituţionalizare a unui jurământ profesional. Autorii Concepţiei menţionau, în acest sens, faptul că aprecierea activităţii unui jurist depinde inclusiv de poziţia sa civică, ţinuta morală, de rezultatele concrete ale muncii sale în ceea ce priveşte respectarea legislaţiei, apărarea drepturilor omului, a intereselor societăţii, nivelul responsabilităţii pentru rezultatele activităţii prestate. Din aceste considerente, a fost oportună, după noi, efectuarea unei cercetări sociale a propunerii de introducere a jurământului profesional al juriştilor, ţinând cont şi de faptul că majoritatea subiecţilor obligaţi să depună jurământul, aflaţi în raporturi de muncă atipice, trebuie să posede studii juridice.

Cercetarea socială a fenomenului depunerii jurământului profesional de către juriști a determinat efectuarea unor acţiuni menite să fundamenteze necesitatea investigării acestuia. Ca şi în cazul oricărei cercetări sociale, această cercetare a presupus, iniţialmente, existenţa unui fenomen aflat într-un con de penumbră, ale cărui contururi sociale nu erau foarte clare. Evident, că în cazul jurământului profesional al juriştilor, contururile respective sunt incerte, iar efectele de pe urma aplicării condiţiei respective pot fi diferite: atât pozitive, cât şi negative. Cercetarea experimentală a propunerii de depunere a jurământului în cauză a necesitat să fie conceptualizată în calitate de proces mental prin intermediul căruia o noţiune vagă şi imprecisă – cea de jurământ profesional al juristului, – a devenit mai specifică şi mai exactă[4].

Potrivit lui Earl Babbie, un experiment este o metodă de observare care permite cercetătorilor să testeze relaţiile cauzale[5]. Cercetarea condiţiei privind depunerea jurământului profesional de către juriști a presupus, obligatoriu, elaborarea unui ***design experimental***. În cazul nostru, elementele cuprinse în designul experimental au fost observaţiile, măsurătorile, grupurile, timpul. Selectarea grupurilor a fost foarte importantă, scopul urmărit de către noi constând în reducerea unor posibile erori relevante experimentului ca atare, iar timpul denotă evoluţia cercetării experimentale pe parcursul unei anumite perioade, în interiorul căreia s-a efectuat cercetarea.

Cercetarea socială experimentală a urmărit scopul determinării particularităţilor în aplicarea practică a condiţiei respective şi a generat un şir de premise pentru validarea conceptului relativ determinat al jurământului depus atât de către juriști, cât şi de alte categorii de subiecţi obligaţi. După cum menţionează Vladimir Elţov, scopul oricărei cercetări sociale experimentale din domeniul dreptului constă în determinarea rezultatului ideal pentru obţinerea căruia cercetarea experimentală este organizată şi desfăşurată[6]. Acest rezultat ideal rezidă, în cazul nostru, în testarea ipotezei cu privire la eficacitatea introducerii reglementărilor juridice privind obligativitatea depunerii jurământului profesional de către juriști, precum şi în identificarea posibilelor efecte secundare ale factorului experimental, dar şi în prevenirea unor erori juridice şi a posibilelor consecinţe negative ale acestora.

Necesitatea efectuării experimentului social privind condiţia depunerii jurământului profesional de către juriști a fost dictată de lipsa evidentă a unui fundament argumentativ solid în ceea ce ţine de eficacitatea scontată de către legiuitor în urma adoptării normelor juridice, care ar stabili obligativitatea depunerii jurământului în cauză. În acest sens, au fost determinate două obiective majore ale investigaţiei:

1) determinarea problematicii de ordin juridic a jurământului profesional al juriştilor;

2) cercetarea sistemică a condiţiilor depunerii jurământului, operabile deja în materia unor raporturi de muncă atipice.

Au fost selectate acele idei care necesitau o verificare experimentală:

- cunoştinţele subiecţilor despre propunerea de introducere a jurământului profesional;
- cunoştinţele subiecţilor privind existenţa jurământului profesional;
- cunoştinţele subiecţilor privind scopul urmărit de către legiuitor prin introducerea condiţiei depunerii obligatorii a jurământului în cadrul unor raporturi de muncă atipice etc.

Eşantionul cercetării experimentale. Activităţile experimentale au fost efectuate pe baza eşantionării predefinite a participanţilor în grupul experimental şi grupul de control (selectarea s-a efectuat în baza propriei opinii a autorului în ceea ce tine de cele mai reprezentative elemente). *Stimulii experimentali* au fost aplicaţi în exclusivitate, numai asupra grupului experimental de subiecţi, iar asupra grupului de control nu s-a aplicat nici un stimul experimental. Grupul experimental şi grupul de control au fost, practic, formate din subiecţi identici – studenţi-masteranzi la Facultatea de Drept a USM, – singura diferenţă constând în faptul că aceştia erau de la diferite catedre: membrii grupului experimental erau de la caterda Dreptul Muncii, iar membrii grupului de control – de la catedra Drept Civil. Cercetarea experimentală s-a efectuat în lunile februarie-aprilie 2012.

În grupurile incluse pentru investigarea experimentală a condiţiei depunerii jurământului profesional de către jurişti au fost antrenaţi 64 de subiecţi.

Elementele comune ale participanţilor la eşantionul experimental:

- participanţii aveau studii juridice ciclul I licenţă absolvit cu calificarea de licentiat în drept;
- participanţii erau studenţi la ciclul II master, anul I de studii;
- participanţii îşi efectuau studiile la un master profesional în domeniul dreptului privat;
- participanţii au audiat în cadrul studiilor la ciclul I licenţă cursurile generale obligatorii, formatoare sub aspect juridic profesional;
- participanţii au luat parte benevol la efectuarea cercetării experimentale.

Elementele diferenţiate ale participanţilor la eşantionul experimental:

- participanţii aveau pregătire initială (studii de licenţă) în diferite instituţii de învăţământ superior;
- participanţii din grupul experimental erau masteranzi la catedra Dreptul Muncii, iar cei din grupul experimental – la catedra Drept Civil;
- participanţii aparţineau ambelor grupuri gender, – bărbaţi şi femei;
- participanţii aveau statut profesional diferit, o parte dintre aceştia fiind plasaţi în câmpul muncii;
- participanţii aveau vârste diferite şi experienţă de viaţă diferită.

Etapa de constatare a experimentului. La etapa în cauză, a fost realizată o anchetă pe eşantionul de subiecţi absolvenţi ai facultăţilor de drept din Republica Moldova. Fiind efectuat în cadrul catedrei Dreptul Muncii, USM, acesta a vizat subiecte tratate în cadrul studiului ştiinţific al categoriei jurământului în raporturile de muncă cu privire la utilitatea/inutilitatea depunerii jurământului profesional de către jurişti.

Cercetarea categoriei jurământului prin prisma raporturilor de muncă a făcut cunoscut faptul că în anul 2002 Guvernul a recomandat, în cadrul Concepţiei politicii de cadre juridice, ca fiecare jurist, la fel ca şi medicul, să depună jurământul. Deşi din statutul respondenţilor rezultă că majoritatea absolută a acestora au absolvit facultatea înainte de adoptarea Concepţiei, la întrebarea din chestionar – dacă sunt la curent cu acest fapt – răspunsurile au înregistrat o cunoaştere moderată: 76,9% dintre respondenţi nu cunosc nimic despre aceasta; 4,7% – au auzit de la alţii şi doar 18,7% au menţionat că ştiu câte ceva despre Concepţia în cauză.

Un subiect important pentru tema cercetării a vizat opiniile respondenţilor privind aprecierea gradului de responsabilitate al juristului în condiţiile depunerii jurământului la absolvire. La întrebarea pusă respondenţii au trebuit să se expună cu privire la acest subiect alegând una din variantele de răspuns referitor la faptul dacă responsabilitatea juristului în condiţiile depunerii jurământului la absolvire va creşte considerabil sau va descreşte.

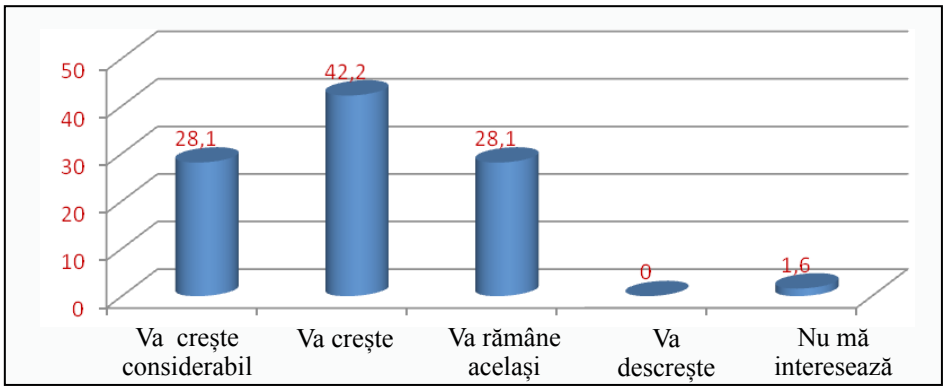

Fig.1. Aprecierea gradului de responsabilitate al juristului în condiţiile depunerii jurământului la absolvire

Rezultatele reflectate în Fig.1 demonstrează o încredere pozitivă pentru un nivel înalt de responsabilitate al juristului în condiţiile depunerii jurământului la absolvire. Cei mai mulţi respondenţi (42,2%) au considerat că gradul de responsabilitate al juristului va creşte considerabil; 28,1% au considerat inoportună depunerea jurământului la absolvire, gradul de responsabilitate al juristului în activitatea profesională rămânând acelaşi. Doar un singur masterand, ceea ce reprezintă o valoare procentuală de 1,6%, nu este interesat de acest subiect şi, respectiv, 0,0% (nici un subiect) credeau că în condiţiile depunerii jurământului la absolvire gradul de responsabilitate al juristului va descreşte. Din 100% respondenţi 28,1% au indicat faptul că lucrurile nu se vor schimba, gradul de responsabilitate rămânând acelaşi.

Un element foarte important al chestionarului a vizat evidenţierea opiniei respondenţilor cu privire la obligativitatea depunerii jurământului.

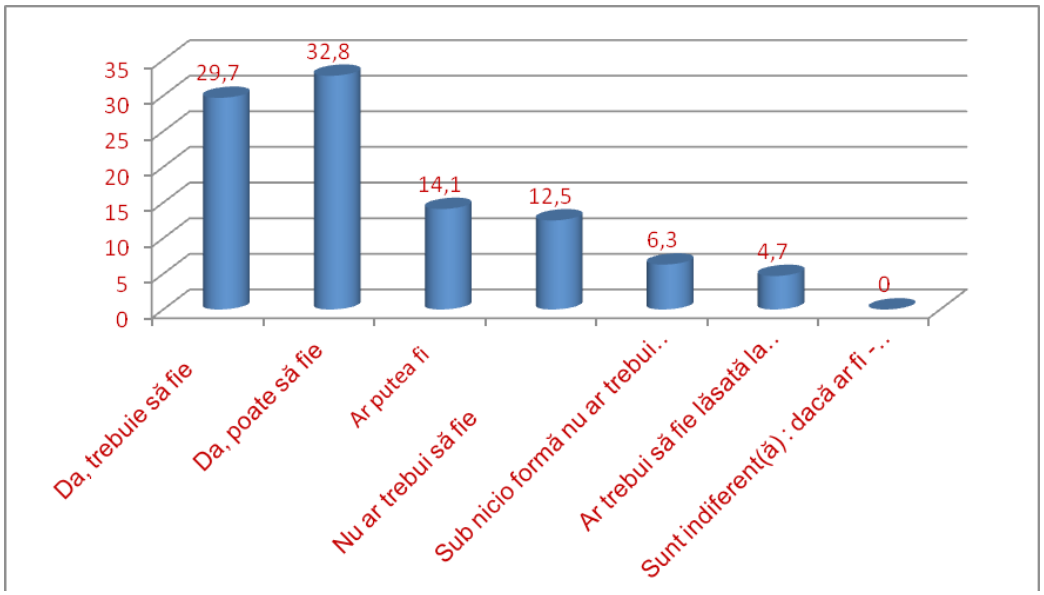

Fig.2. Opinia respondenţilor cu privire la obligaţia depunerii jurământului la absolvire ca o condiţie de acces pentru a obţine profesia de jurist

Răspunsurile prezentate în Fig.2 indică faptul că cele mai multe opţiuni ale masteranzilor au fost îndreptate spre a considera că obligaţia depunerii jurământului la absolvire poate să fie o condiţie de acces pentru a obţine profesia de jurist. În acelaşi timp, erau siguri de obligativitatea acestui proces 29,7% din respondenţi, iar 32,8% nu erau siguri că această condiţie este favorabilă obţinerii profesiei de jurist. 6,3% din respondenţi erau categoric împotriva obligaţiei depunerii jurământului la absolvire ca şi condiţie de acces pentru a obţine profesia de jurist şi doar 4,7% considerau că aceasta ar trebui să fie lăsată la discreţia absolventului.

O întrebare foarte importantă, care a vizat corelaţia dintre obligativitatea depunerii jurământului la absolvire şi libertatea de conştiinţă a persoanei, a acumulat următoarele rezultate:

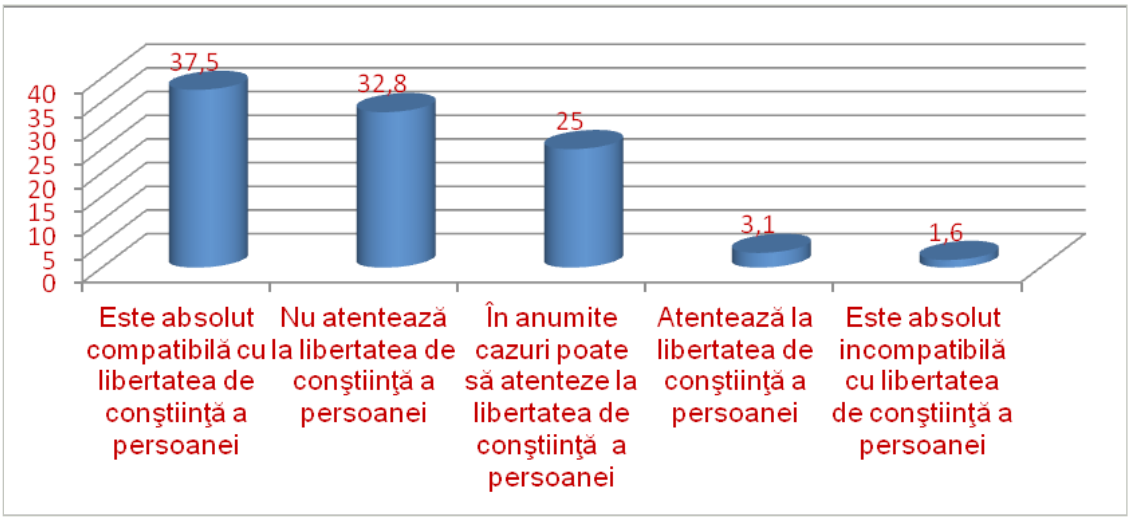

Fig.3. Opiniile respondenţilor privind compatibilitatea jurământului depus la absolvire cu libertatea conştiinţei persoanei

Majoritatea respondenţilor (70,3%) considerau că această condiţie este compatibilă cu libertatea conştiinţei persoanei, garantată constituţional, iar 37,5% considerau că această condiţie este absolut compatibilă cu libertatea în cauză. Aproape o treime dintre respondenţi considerau totuşi că obligativitatea depunerii jurământului poate să atenteze la libertatea de conştiinţă a persoanei. Faptul dat denotă că cei mai mulţi respondenţi nu erau afectaţi sub nicio formă de posibilele atentări la libertatea lor proprie de conştiinţă, fiind dispuşi să accepte depunerea jurământului ca pe o activitate ordinară.

Rezultatele înregistrate de subiecţii chestionaţi la etapa de pretestare a experimentului au demonstrat, pe de o parte, lipsa unor cunoştinţe elementare privind natura juridică a condiţiei depunerii jurământului, aplicată în cazul ocupării unor funcţii, exercitării unor profesii sau obţinerii unor calificări, iar pe de altă parte, o tendinţă de aprobare a condiţiei respective, chiar şi în lipsa unor argumente relativ solide care ar fundamenta poziţia susţinută majoritar de către aceştia. Aceasta a determinat elaborarea şi aplicarea unor stimuli experimentali, meniţi să compenseze, pe de o parte, vidul de cunoştinţe privind condiţia depunerii jurământului pentru ocuparea unor funcţii, exercitarea unor profesii sau obţinerea unor calificări şi, pe de altă parte, să consolideze poziţia atitudinală a subiecţilor privind condiţia în cauză.

Etapele aplicativă şi de control ale cercetării sociale experimentale privind necesitatea introducerii jurământului profesional al juriştilor

Etapa aplicativă (formativă) a experimentului a fost raportată la măsurarea efectului de conştientizare a condiţiei depunerii jurământului şi s-a realizat prin introducerea stimulilor experimentali, aceştia fiind aplicaţi, în exclusivitate, numai asupra grupului experimental de subiecţi, grupul de control având o participare pasivă în cadrul cercetării, fiind supuşi măsurării pentru asigurarea comparaţiei. Modalitatea selectată a fost *dezbaterea „pro/contra”,* metodă inspirată din sistemul dezbaterilor clasice, provenite din tradiţia *Debating Clubs* anglo-saxone, care are ca scop formarea unor judecăţi politice raţionale[7]. Pentru asigurarea consistenţei sub aspectul puterii şi al mărimii efectului cercetării, eşantionul de subiecţi selectaţi pentru investigaţia în cauză (64 de persoane) a fost divizat în două categorii: *eşantion experimental – 32 de subiecţi,* care au participat direct la programul de iniţiere în tematica condiţiei depunerii jurământului, şi *eşantion de control – 32 de subiecţi*, care au avut o participare pasivă în cercetare, prin realizarea anchetei pentru compararea rezultatelor. Inventarierea conţinuturilor, selectate în urma discuţiilor, realizate şi organizate în contextul prezentării materialelor informative digitale, s-a efectuat după 3 criterii: 1) asigurarea distincţiei conţinutale pe dimensiunile *cognitiv* şi *atitudinal* ale instituţiei jurământului; 2) realizarea principiului controversei prin răspunsurile poziţiei adoptate de către subiecţii experimentului cu privire la obligativitatea depunerii jurământului profesional *pro* sau *contra;* 3) soluţionarea, în mod deschis, a opiniilor şi intereselor divergente, ca o componentă esenţială a democraţiei.

Etapa de control a experimentului a avut drept scop evaluarea nivelului de cunoaştere şi atitudine cu privire la condiţiile depunerii jurământului profesional de către juriştii în urma intervenţiei formative realizate în grupul experimental. Aplicarea repetată a chestionarului a scos în evidenţă modificări substanţiale înregistrate de subiecţii eşantionului experimental şi mai puţine în cadrul eşantionului de control. Comparaţiile sunt prezentate atât pe criteriul eşantionării (grup experimental – grup de control), cât şi pe criteriul comparării nivelurilor în etapa de constatare cu rezultatele înregistrate în etapa de control a experimentului. Programul dezbaterilor, realizat cu grupul de subiecţi, selectaţi în grupul experimental, a favorizat creşterea nivelului de cunoaştere cu privire la condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă legate de ocuparea unei funcţii, exercitarea unei profesii sau obţinerea unei calificări profesionale.

Rezultatele opiniilor respondenţilor privind obligativitatea depunerii jurământului profesional de către juriști – dacă aceasta poate sau nu să fie o condiţie de acces pentru a obţine profesia de jurist – sunt prezentate în Fig. 4, care conţine datele expuse pe criteriile eşantionării şi ale etapelor experimentale.

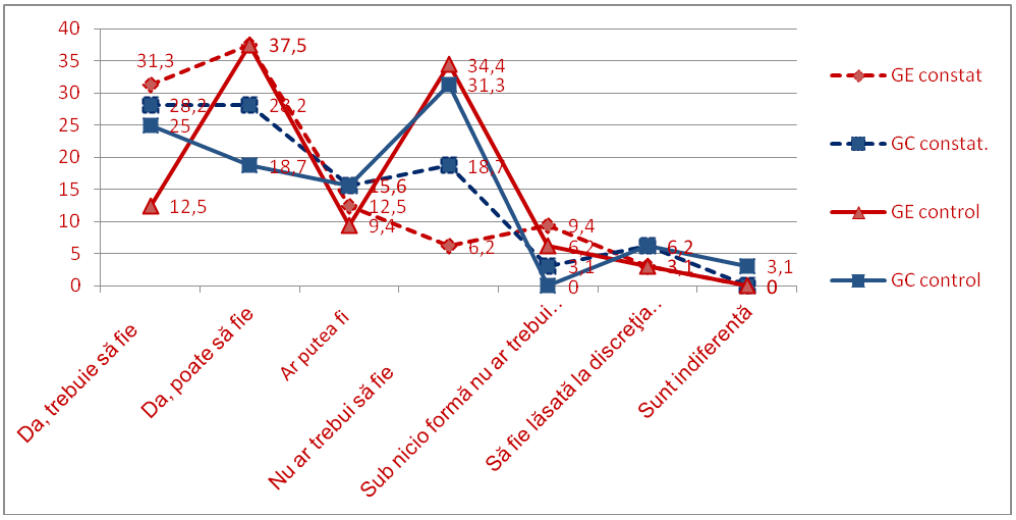

Fig.4. Date cu privire la cunoaşterea recomandării de a depune jurământul (GE-GC/etapa de constatare – etapa de control)

Coborârea variabilei de la 31,3% la 12,5% pentru respondenţii grupului experimental serveşte în calitate de dovadă sigură a influenţei programului de formare privind condiţia depunerii jurământului profesional de către jurişti. La fel, intervalul de la 34,4% la 6,2% – care reflectă modificarea rezultatelor respondenţilor din grupul experimental ce au optat pentru poziţia tranşantă, potrivit căreia jurământul nu ar trebui să fie o condiţie de acces pentru a obţine profesia de jurist, – sunt date relevante pentru afirmaţiile teoretice exprimate în concepţia cercetării. Opinia respondenţilor grupului de control expune o altă poziţie, datele fiind cu mici schimbări intervenite în rezultate la ambele etape ale experimentului, explicate de intervalul de timp în aplicarea chestionarului de pretestare şi a celui de posttestare.

O intrebare specifică, cu aceeaşi semnificaţie menţionată şi în etapa de constatare a experimentului, a vizat corelaţia dintre obligativitatea depunerii jurământului profesional şi libertatea de conştiinţă a persoanei.

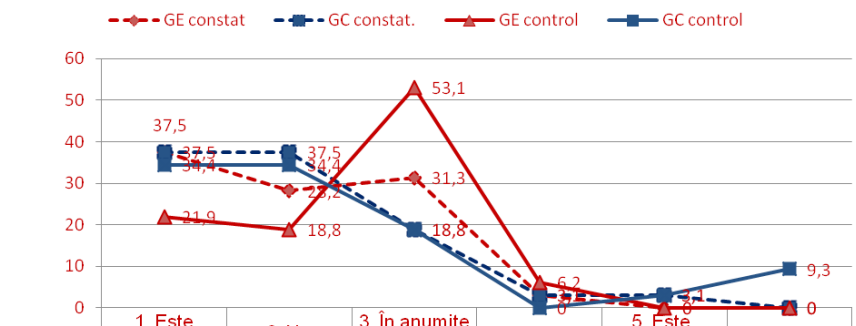

	1. Este absolut compatibilă cu libertatea de conştiinţă a persoanei	2. Nu atentează la libertatea de conştiinţă a persoanei	3. În anumite cazuri poate să atenteze la libertatea de conştiinţă a persoanei	4. Atentează la libertatea de conştiinţă a persoanei	5. Este absolut incompatibilă cu libertatea de conştiinţă a persoanei	6. Nu ştiu
GE constat	37,5	28,2	31,3	3,1	0	0
GC constat.	37,5	37,5	18,8	3,1	3,1	0
GE control	21,9	18,8	53,1	6,2	0	0
GC control	34,4	34,4	18,8	0	3,1	9,3

Fig.5. Date cu privire la opinia respondenţilor în raport cu compatibilitatea jurământului şi a libertăţii de conştiinţă a persoanei (GE-GC/etapa de constatare – etapa de control)

Rezultatele prezentate în Fig.5 indică o creştere sporită pentru poziţia respondenţilor din grupul experimental, 53,1% dintre aceştia considerând că, în anumite cazuri, obligativitatea depunerii jurământului poate să atenteze la libertatea de conştiinţă a persoanei. Aceste rezultate au fost exprimate în etapa de control a experimentului, în comparaţie cu cele în mărime de 31,3% ale aceluiaşi grup, exprimate în etapa de constatare. La fel, sunt relevante valorile comparative exprimate de grupul vizat, unde valoarea de 37,5% coboară la 21,9% după intervenţia realizată în plan formativ, respondenţii respectivi considerând că obligativitatea depunerii jurământului la absolvire este absolut compatibilă cu libertatea de conştiinţă a persoanei. Aproape neschimbate au rămas datele grupului de control, cu anumite modificări de variabilă la ultima opţiune.

Concluzii. În urma aplicării programului formativ, s-a produs o schimbare importantă în ceea ce ţine de perceperea de către subiecţii implicaţi a corelaţiei dintre obligativitatea depunerii jurământului şi libertatea conştiinţei persoanei. Importanţa constă în aceea că vectorul atitudinal al respondenţilor s-a schimbat, reorientându-se spre perceperea faptului că, în anumite situaţii, obligativitatea depunerii necondiţionate a jurământului poate să afecteze, în mod direct, libertatea de conştiinţă a persoanei. Rezultatele cercetării experimentale şi datele obţinute au confirmat importanţa demersului întreprins pentru evidenţierea eficienţei unor cercetări praxiologice prealabile în domeniul elaborării şi punerii în aplicare a unor norme juridice cu impact major direct asupra participanţilor (actorilor sociali) şi a societăţii în ansamblu, ceea ce conferă un grad de credibilitate sporită cercetărilor şi opiniilor susţinute în cadrul unui studiu ştiinţific complex, axat pe condiţia depunerii jurământului în cadrul unor raporturi de muncă de natură specială – raporturi atipice.

Note:

[1] Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Concepţiei politicii de cadre juridice nr.1385 din 30.10.2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.149 din 07.11.2002 (act abrogat).

[2] Preşedintele Republicii Moldova. Pagina Oficială. Nicolae Timofti, Preşedintele Republicii Moldova. http://www.presedinte.md/about.php?p=7&lang=rom (vizitat 29.01.2013).

[3] Guvernul Republicii Moldova. Pagina Oficială. Vladimir Filat, Prim-ministru al Republicii Moldova. http://gov.md/pageview.php?l=ro&idc=431 (vizitat 29.01.2013).

[4] Babbie E., *Practica cercetării sociale*, Polirom, Iaşi, 2009, p.185. – 742 p.

[5] *Ibidem*, p.309.

[6] Ельцов В.Н., *Правовой эксперимент в современной России: проблемы эффективности:* Автореф. дисс. … канд. юрид. наук, Тамбов, 2009, с.8. – 23 с.

[7] http://www.dadalos.org/methoden_rom/grundkurs_4/debatte.htm (vizitat 29.01.2013).

TRANSPORTUL RUTIER TRANSFRONTALIER PROFESIONIST DE NUMERAR ÎN EURO ÎNTRE STATELE-MEMBRE ALE EUROSISTEMULUI

Lilia GRIBINCEA,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

REZUMAT

Pentru înlăturarea diferențelor semnificative dintre legislațiile naționale ale statelor-membre și pentru facilitarea efectuării transporturilor rutiere transfrontaliere profesioniste de numerar în euro între statele-membre ale Eurosistemului, a fost adoptat Regulamentul (UE) nr. 1214/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 16.11.2011 privind transportul rutier transfrontalier profesionist de numerar în euro între statele-membre din zona euro, în vigoare din 29.11.2012.

Acest transport este efectuat cu un vehicul CIT. Pentru obținerea licenței CIT, societatea solicitantă trebuie să îndeplineascvă anumite condiții.

Cuvinte-cheie: *transport rutier transfrontalier profesionist, numerar în euro, stat-membru, CIT – societate de transport de numerar, vehicul CIT, licență CIT, regulament, bancnotă.*

SUMMARY

Cross-border transport of euro cash by road means the professional transport, either for remuneration on behalf of third parties or carried out within a cash-in-transit (hereinafter "CIT") company, by a CIT vehicle by road of euro banknotes or coins from a participating Member State, for supplying euro banknotes or coins to, or collecting them from, one or more locations in one or more other participating Member States, and in the Member State of origin – without prejudice to the transport of a maximum of 20 % of non-euro cash in relation to the total value of cash transported in the same CIT vehicle – where the majority of euro cash deliveries/pick-ups made by a CIT vehicle during the same day is carried out on the territory of the host Member State, or, in the case of point-to-point transport, where the transport takes place between two different participating Member States.

Key-words: *transport rutier transfrontalier profesionist, numerar în euro, stat-membru, CIT – societate de transport de numerar, vehicul CIT, licență CIT, regulament, bancnotă.*

Introducerea monedei euro a avut drept consecinţă şi creşterea considerabilă a necesităţii de transport rutier transfrontalier de numerar. Astfel, în cadrul zonei euro, atât băncile, sectorul marii distribuţii, dar şi alţi profesionişti care manipulează numerar, trebuie să poată încheia contracte cu societatea de transport de numerar (denumită în continuare – CIT) care oferă cel mai bun preţ şi/sau serviciu. De asemenea, este important să se profite de serviciile de numerar ale celei mai apropiate sucursale a Băncii Centrale Naţionale sau a celui mai apropiat centru de numerar al unei CIT, chiar dacă acestea sunt situate în alt stat-membru al Uniunii Europene.

În plus, un mare număr de state-membre ale Eurosistemului au încheiat sau este posibil să dorească să încheie acorduri pentru producerea bancnotelor şi monedelor în străinătate.

Pentru înlăturarea diferenţelor semnificative dintre legislaţiile naţionale ale statelor-membre şi pentru facilitarea efectuării transporturilor rutiere transfrontaliere profesioniste de numerar în euro între statele-membre ale Eurosistemului, la 16 noiembrie 2011 a fost adoptat Regulamentul (UE) nr.1214/2011 al Parlamentului European şi al Consiliului din 16 noiembrie 2011 privind transportul rutier transfrontalier profesionist de numerar în euro între statele-membre din zona euro[1] (în continuare – Regulamentul (UE) nr.1214/2011), care a intrat în vigoare la 29 noiembrie 2012.

Regulamentul (UE) nr.1214/2011 defineşte[2] *transportul rutier transfrontalier de numerar în euro* ca fiind transportul rutier profesionist, efectuat cu un vehicul CIT, fie în schimbul unei remuneraţii în numele unor părţi terţe, fie în cadrul unei CIT, de bancnote sau monede euro dintr-un stat-membru participant, pentru a livra bancnote sau monede euro sau pentru a le colecta din una sau mai multe locaţii situate în unul sau mai multe state-membre participante, precum şi în statul-membru de origine, fără a aduce atingere transportului de numerar noneuro de maximum 20% din valoarea totală a numerarului transportat în respectivul vehicul CIT, în cazul în care majoritatea livrărilor/colectărilor de numerar în euro efectuate de un vehicul CIT pe parcursul aceleiaşi zile se desfăşoară pe teritoriul statului-membru gazdă sau, în cazul transportului de la un punct la altul, atunci când transportul are loc între două state-membre participante diferite.

Prevederile Regulamentului (UE) nr.1214/2011 nu se aplică:

1. Transporturilor de bancnote şi monede euro în cazul în care:

a) se desfăşoară între Băncile Centrale Naţionale şi în numele acestora sau între imprimeriile de bancnote şi/sau monetăriile din statele-membre participante şi Băncile Centrale Naţionale relevante; şi

b) sunt escortate de armată sau de poliţie.

2. Transporturilor exclusive de monede euro în cazul în care:

a) se desfăşoară între Băncile Centrale Naţionale şi în numele acestora sau între monetăriile din statele-membre participante şi Băncile Centrale Naţionale relevante; şi

b) sunt escortate de armată, poliţie sau de un personal de securitate privat, în vehicule separate.

Desfăşurarea activităţii de transport rutier transfrontalier profesionist de numerar în euro între statele-membre din Eurosistem este supusă condiţiei licenţierii prealabile. Licenţa este acordată de către autoritatea naţională competentă din statul-membru de origine al CIT pe o perioadă de cinci ani.

Pentru obţinerea licenţei CIT, societatea solicitantă trebuie să îndeplinească următoarele condiţii[3]:

a) să fie autorizată pentru transportul de fonduri în cadrul statului-membru de origine sau, dacă statul-membru nu are o procedură specifică de autorizare a societăţilor CIT diferită de normele generale aplicabile sectorului securităţii sau transporturilor, societatea trebuie să facă dovada că efectuează transporturi regulate de numerar în statul-membru de origine de cel puţin 24 de luni înainte de depunerea cererii, fără încălcarea legislaţiei statului-membru respectiv în vigoare aplicabilă acestui tip de activităţi;

b) managerii şi membrii consiliului de administraţie al societăţii solicitante nu au o menţiune relevantă în cazierul lor judiciar, au o bună reputaţie şi sunt integri în conformitate, de exemplu, cu registrele pertinente ale poliţiei;

c) deţine o asigurare de răspundere civilă valabilă, care să acopere cel puţin prejudiciile cauzate terţilor la adresa vieţii şi proprietăţii acestora, indiferent dacă numerarul transportat face obiectul respectivei asigurări;

d) societatea care depune cererea, personalul său de securitate CIT, vehiculele utilizate şi procedurile sale de securitate aplicate trebuie să respecte prevederile Regulamentului (UE) nr.1214/2011 sau, în cazul în care Regulamentul menţionează, în mod explicit, acest lucru, legislaţia naţională referitoare la transportul de numerar. În cursul perioadei de valabilitate a licenţei CIT de transport transfrontalier[4], atât statele-membre de origine, cât şi statele-membre gazdă se asigură, inclusiv prin inspecţii aleatorii, fără notificarea prealabilă a societăţii că sunt respectate normele prevăzute în Regulamentul (UE) nr.1214/2011.

Licenţa CIT de transport transfrontalier se întocmeşte în conformitate cu modelul şi caracteristicile fizice stabilite de Regulamentul (UE) nr.1214/2011. Personalul de securitate CIT din vehiculele CIT, care efectuează transporturi rutiere transfrontaliere profesioniste de numerar în euro, trebuie în orice moment să poată prezenta autorităţilor de control originalul sau o copie legalizată a unei licenţe CIT de transport transfrontalier valabilă.

O societate, care deţine sau care a depus o cerere pentru obţinerea licenţei CIT de transport transfrontalier, informează cu cel puţin două luni înainte de începerea activităţii sale transfrontaliere autoritatea emitentă cu privire la statele-membre în care intenţionează să desfăşoare activităţi CIT de transport. statul-membru de origine informează apoi imediat statele-membre în cauză despre iminenţa începerii activităţii transfrontaliere.

Societatea care intenţionează să efectueze transporturi transfrontaliere de numerar notifică, în prealabil, autoritatea/autorităţile indicate de statul-membru gazdă despre tipul/tipurile de transport la care urmează să recurgă, numele persoanelor care pot efectua aceste transporturi şi tipul armelor eventual transportate.

Regulamentul (UE) nr.1214/2011 stabileşte unele cerinţe minime atât pentru personalul de securitate CIT, cât şi pentru echipamentele vehiculului CIT[5].

Toţi membrii personalului de securitate CIT trebuie să respecte următoarele cerinţe:

a) Nu au o menţiune relevantă în cazierul lor judiciar, au o bună reputaţie şi sunt integri, în conformitate, de exemplu, cu registrele pertinente ale poliţiei.

b) Deţin un certificat medical, care să ateste că sănătatea lor fizică şi mentală este corespunzătoare pentru îndeplinirea sarcinilor.

c) Au urmat cel puţin 200 de ore de formare iniţială ad hoc, în afara formării pentru utilizarea armelor de foc. Angajaţii CIT care efectuează transporturi rutiere transfrontaliere profesioniste de numerar în euro între statele-membre din zona euro trebuie, *inter alia*:

1. Să fi urmat şi finalizat în întregime, cel puţin, formarea iniţială corespunzătoare prevăzută de reglementările naţionale de referinţă şi/sau de contractele colective de muncă relevante sau, în lipsa acestora, cursurile de formare ale asociaţiei naţionale CIT/de securitate sau cursurile de formare interne ale societăţii şi să fi susţinut cu succes examenele în urma acestei formări iniţiale sau orice procedură care urmăreşte testarea rezultatului învăţării.

2. Să fi urmat şi finalizat în întregime modulul de formare suplimentar şi obligatoriu, care conţine cel puţin:

- procedurile pentru transportul transfrontalier de fonduri;

• legislaţia Uniunii Europene privind CIT;

• legislaţiile naţionale aplicabile privind CIT ale statelor-membre de tranzit şi ale statelor-membre gazdă;

• norme de conducere pentru CIT în statele-membre de tranzit şi în statele-membre gazdă (inclusiv dreptul vehiculelor CIT de a utiliza anumite benzi auto);

• protocoalele naţionale de securitate în caz de atac în statele-membre de tranzit şi în statele-membre gazdă;

• organizarea şi procedurile operaţionale pentru desfăşurarea transportului CIT protejat prin tehnologia IBNS din statele-membre de tranzit şi din statele-membre gazdă;

• protocoalele operaţionale, normele şi reglementările naţionale aplicabile ale statelor-membre de tranzit şi ale statelor-membre gazdă;

• protocoalele naţionale în caz de urgenţă ale statelor-membre de tranzit şi ale statelor membre-gazdă în caz de avarie, accidente rutiere şi defecţiuni tehnice şi mecanice ale oricărui echipament şi vehicul CIT;

• procedurile administrative naţionale şi regulamentele interne ale societăţilor din statele-membre de tranzit şi din statele-membre gazdă în ceea ce priveşte comunicarea cu punctul de control etc. pentru toate statele-membre de tranzit şi pentru toate statele-membre gazdă;

• informare şi cursuri de formare privind cooperarea şi protocoalele corespunzătoare cu forţele de poliţie naţionale, regionale şi locale, inclusiv privind verificările efectuate asupra vehiculelor şi personalului de securitate CIT;

• legislaţia naţională şi a Uniunii Europene aplicabilă şi/sau contractele colective aplicabile privind timpul de lucru, numărul de pauze necesare, condiţiile de lucru, salariile aplicabile;

• norme de securitate aplicabile pentru livrări/colectări (locaţie sigură, gestionarea riscului de trotuar etc.);

• legislaţia naţională de referinţă privind utilizarea şi depozitarea armelor;

• tehnici de conducere auto ofensivă şi defensivă;

• cursuri de formare corespunzătoare privind utilizarea GPS-ului, a telefonului şi a altor echipamente/sisteme tehnice utilizate la transportul CIT transfrontalier;

• reglementările naţionale privind sănătatea şi siguranţa din statele-membre de tranzit şi statele-membre deservite care sunt relevante pentru angajaţii care transportă valori şi care conduc vehicule rutiere mari, precum şi protocoalele în caz de rănire sau îmbolnăvire a angajaţilor;

• măsuri de prevenire şi de remediere în domeniul gestionării stresului şi al violenţei din partea terţilor etc.

d) Cel puţin unul dintre membrii personalului de securitate CIT prezenţi la bordul vehiculului CIT trebuie să aibă cunoştinţe lingvistice măcar la nivelul A1, în limbile utilizate de către autorităţile locale şi de către populaţie în zonele relevante din statul-membru de tranzit şi din statul-membru gazdă. Suplimentar, vehiculul trebuie să fie în contact radio permanent, prin intermediul centrului de control al societăţii CIT, cu o persoană care cunoaşte limba utilizată de către autorităţile locale şi de către populaţie în zonele relevante din statul-membru de tranzit şi din statul-membru gazdă la un nivel cel puţin egal cu B1, astfel încât comunicarea efectivă cu autorităţile naţionale să fie posibilă în orice moment.

e) Personalul de securitate CIT trebuie să respecte normele în vigoare în statul-membru de origine, în statul sau statele-membre de tranzit şi în statul-membru gazdă referitoare la portul de armă şi la calibrul maxim autorizat. Atunci când intră pe teritoriul unui stat-membru, a cărui lege nu permite portul de armă pentru personalul de securitate CIT, armele aflate în posesia acestuia trebuie închise, în interiorul vehiculului, într-un seif pentru arme care respectă standardul european EN 1143-1. Armele trebuie să rămână inaccesibile personalului de securitate CIT pe toată durata transportului pe teritoriul respectivului stat-membru. Armele pot fi scoase din seif la intrarea pe teritoriul unui stat-membru a cărui lege permite portul de armă pentru personalul de securitate CIT şi trebuie scoase din acesta la intrarea pe teritoriul unui stat-membru a cărui lege prevede ca personalul de securitate CIT să fie înarmat. Deschiderea seifului în care se găsesc armele trebuie să necesite intervenţia de la distanţă a centrului de control al vehiculului CIT şi trebuie să fie condiţionată de verificarea, de către centrul de control, a poziţiei geografice exacte a vehiculului.

f) Personalul de securitate CIT înarmat sau care călătoreşte într-un vehicul la bordul căruia există arme trebuie să aibă un permis de port-armă profesional sau o autorizaţie eliberată de autorităţile naţionale ale statului-membru de tranzit şi/sau ale statului-membru gazdă, atunci când respectivele state-membre permit ca personalul de securitate CIT să fie înarmat şi să îndeplinească toate cerinţele naţionale impuse pentru permisul respectiv de port-armă profesional sau autorizaţia respectivă.

Statele-membre înfiinţează un unic punct de contact central naţional, unde societăţile CIT stabilite în alte state-membre pot depune cereri pentru un permis de port-armă profesional sau o autorizaţie pentru personalul lor de securitate CIT. Statele-membre federale pot înfiinţa puncte de contact la nivel de stat. Statele-membre informează solicitantul cu privire la rezultatul cererii într-un interval de trei luni de la depunerea dosarului complet de cerere.

Faţă de echipamentele vehiculului CIT sunt impuse următoarele cerinţe:

a) Vehiculele CIT trebuie echipate cu un sistem de navigaţie globală prin satelit. Centrul de control al societăţii CIT trebuie să poată localiza cu acurateţe vehiculele sale în orice moment.

b) Vehiculele trebuie echipate cu instrumente corespunzătoare de comunicare care să permită contactarea în orice moment a centrului de control al societăţii CIT care le operează şi a autorităţilor naţionale competente. Numerele de urgenţă pentru contactarea autorităţilor poliţieneşti din statele-membre de tranzit sau din statul-membru gazdă sunt disponibile la bordul vehiculului.

c) Vehiculele sunt echipate într-un mod care să permită înregistrarea orei şi locului tuturor livrărilor/colectărilor de numerar în euro pentru a face posibilă, în orice moment, verificarea proporţiei de livrări/colectări de numerar în euro.

d) În cazul în care vehiculele sunt echipate cu IBNS (sistemul inteligent de neutralizare a bancnotelor), acesta trebuie să respecte cerinţele stabilite de Regulamentul (UE) nr.1214/2011 şi trebuie să fi fost omologat într-un stat-membru participant. Ca răspuns la orice cerere de verificare efectuată de autorităţile statului-membru de origine, ale statului-membru gazdă sau ale statului-membru de tranzit, întreprinderile care efectuează transporturi transfrontaliere de numerar în euro în vehicule CIT care utilizează IBNS, furnizează dovezi scrise ale omologării modelului de IBNS utilizat într-un interval de 48 de ore.

Regulamentul (UE) nr.1214/2011 stabileşte norme specifice pentru fiecare modalitate de transport[6]. Astfel, societăţile care deţin o licenţă CIT de *transport transfrontalier pot efectua transporturi rutiere transfrontaliere de bancnote în euro utilizând un vehicul CIT neblindat echipat cu IBNS*, cu condiţia ca vehiculul să fie normal şi la bordul fiecărui vehicul să se afle, cel puţin, doi membri ai personalului de securitate CIT, iar membrii personalului de securitate CIT să nu poarte uniformă.

Transporturile rutiere transfrontaliere de bancnote în euro într-un vehicul CIT neblindat, echipat cu IBNS, sunt efectuate cu respectarea următoarelor cerinţe: vehiculul şi containerele de bancnote să aibă un marcaj foarte clar, care să indice că sunt echipate cu IBNS şi marcajul trebuie să corespundă pictogramelor stabilite de Regulamentul (UE) nr.1214/2011, iar la bordul fiecărui vehicul să se afle, cel puţin, doi membri ai personalului de securitate CIT.

Pentru efectuarea *transporturilor rutiere transfrontaliere de bancnote în euro, utilizând un vehicul CIT cu cabina blindată echipat cu IBNS*, sunt impuse următoarele condiţii:

a) cabina vehiculului trebuie să aibă un blindaj care să reziste, cel puţin, la tirurile trase cu arme de foc[7];

b) vehiculul şi containerele de bancnote trebuie să aibă un marcaj foarte clar care să indice că sunt echipate cu IBNS şi marcajul trebuie să corespundă pictogramelor stabilite de Regulamentul (UE) nr.1214/2011;

c) cabina vehiculului trebuie să fie dotată cu o vestă antiglonţ pentru fiecare membru al personalului de securitate CIT aflat la bord, care să respecte, cel puţin, norma VPAM, clasa 5, NIJ IIIA sau o normă echivalentă. Personalul de securitate CIT poate purta vestele antiglonţ în cursul transportului şi trebuie să le poarte de fiecare dată când legea statului-membru în care se află impune acest lucru.

d) la bordul fiecărui vehicul trebuie să se afle, cel puţin, doi membri ai personalului de securitate CIT.

Transportul de bancnote într-un vehicul CIT blindat integral care nu este echipat cu IBNS poate fi efectuat, cu respectarea următoarelor condiţii:

a) părţile vehiculului în care se află personalul de securitate CIT să aibă un blindaj care să reziste cel puţin la tirurile trase cu arme de foc;

b) cabina vehiculului trebuie să fie dotată cu o vestă antiglonţ pentru fiecare membru al personalului de securitate CIT de la bord, care să respecte cel puţin norma VPAM, clasa 5, NIJ IIIA sau o normă echivalentă;

c) la bordul fiecărui vehicul trebuie să se afle cel puţin trei membri ai personalului de securitate CIT.

Transportul de bancnote într-un vehicul CIT blindat integral echipat cu IBNS se efectuează, cu respectarea următoarelor cerinţe:

a) vehiculul şi containerele de bancnote trebuie să aibă un marcaj foarte clar care să indice că sunt echipate cu IBNS şi marcajul trebuie să corespundă pictogramelor stabilite de Regulamentul (UE) nr.1214/2011;

b) părţile vehiculului în care se află personalul de securitate CIT să aibă un blindaj care să reziste cel puţin la tirurile trase cu arme de foc;

c) cabina vehiculului trebuie să fie dotată cu o vestă antiglonţ pentru fiecare membru al personalului de securitate CIT de la bord, care să respecte cel puţin norma VPAM, clasa 5, NIJ IIIA sau o normă echivalentă.

În privinţa transportului de monede, acesta poate fi efectuat într-un vehicul CIT neblindat sau cu cabină blindată.

Transportul de monede într-un vehicul CIT neblindat se efectuează cu condiţia ca vehiculul să fie normal şi la bordul fiecărui vehicul să se afle cel puţin doi membri ai personalului de securitate CIT, care nu poartă uniformă.

Transportul de monede într-un vehicul CIT cu cabina blindată poate fi efectuat, dacă sunt îndeplinite următoarele condiţii:

a) cabina vehiculului să aibă un blindaj care să reziste cel puţin la tirurile trase cu arme de foc;

b) pe vehicul trebuie să existe un marcaj foarte clar care să indice că acesta transportă doar monede şi marcajele trebuie să corespundă pictogramei stabilite de Regulamentul (UE) nr.1214/2011;

c) cabina vehiculului trebuie să fie dotată cu o vestă antiglonţ pentru fiecare membru al personalului de securitate CIT de la bord, care să respecte cel puţin norma VPAM, clasa 5, NIJ IIIA sau o normă echivalentă;

d) la bordul fiecărui vehicul trebuie să se afle cel puţin doi membri ai personalului de securitate CIT.

Societăţile CIT sunt în drept să scoată din circulaţie toate bancnotele care este posibil să fi fost neutralizate, pe care le descoperă în timp ce îşi desfăşoară activitatea. Bancnotele respective se predau sucursalei corespunzătoare a Băncii Centrale Naţionale din statul-membru de origine şi emit o declaraţie scrisă referitoare la cauza şi natura neutralizării. Dacă bancnotele neutralizate sunt colectate într-un stat-membru gazdă, Banca Centrală Naţională a statului-membru gazdă este informată de Banca Centrală Naţională din statul-membru de origine.

Dacă ne referim la IBNS, acesta poate conţine bancnote (ambalate sau neambalate) ori una sau mai multe casete de bancomat sau pentru alte tipuri de distribuitoare de numerar.

IBNS este un sistem care îndeplineşte următoarele condiţii:

a) containerul cu bancnote protejează continuu bancnotele prin intermediul unui sistem de neutralizare a numerarului în euro dintr-o zonă securizată până la punctul de livrare a numerarului în euro sau de la punctul de colectare a numerarului în euro până într-o zonă securizată;

b) odată ce a fost iniţiată operaţiunea de transport de numerar în euro, personalul de securitate CIT nu poate să deschidă containerul în afara perioadelor de timp şi/sau a locaţiilor preprogramate sau să modifice perioadele de timp şi/sau locaţiile preprogramate în care containerul poate fi deschis;

c) containerul este echipat cu un mecanism de neutralizare definitivă a bancnotelor în cazul unei tentative neautorizate de deschidere a containerului; şi

d) sunt respectate cerinţele stabilite în Regulamentul (UE) nr.1214/2011.

Un IBNS trebuie să fie omologat într-un stat-membru participant pentru a fi utilizat pentru transportul transfrontalier de numerar în euro. Pentru a fi omologat, un IBNS trebuie să treacă diferite teste cu succes într-un laborator de testare, care a fost autorizat sau recunoscut de un stat-membru participant. De asemenea, el trebuie să fie însoţit de instrucţiuni de utilizare, care să indice procedurile operaţionale şi condiţiile care asigură eficacitatea distrugerii sau neutralizării bancnotelor.

IBNS trebuie retestat la fiecare cinci ani, chiar dacă omologarea naţională are valabilitate nelimitată. Dacă noile teste nu mai sunt concludente, omologarea încetează să mai fie validă pentru transporturile transfrontaliere, care se efectuează în baza Regulamentului (UE) nr.1214/2011.

Testele trebuie să stabilească faptul că următoarele caracteristici tehnice ale IBNS sunt satisfăcătoare:

a) Funcţii principale obligatorii ale sistemului de monitorizare:

– să monitorizeze şi să înregistreze în permanenţă instrucţiunile privind condiţiile de acces la IBNS şi de utilizare a acestuia, să verifice în mod continuu respectarea acestor instrucţiuni şi să detecteze anomaliile;

– să neutralizeze automat şi imediat bancnotele în cazul nerespectării instrucţiunilor, al detectării de anomalii sau al deschiderii containerului în afara perioadelor şi/sau locaţiilor preprogramate.

b) Locul în care sistemul de monitorizare poate fi programat şi influenţa personalului de securitate CIT asupra modului de funcţionare a IBNS. Un IBNS poate fi programat numai într-o zonă securizată. Un IBNS de la un capăt la altul poate fi programat numai într-o locaţie sigură.

Personalul de securitate CIT nu poate să dispună de mijloace de influenţare a funcţionării IBNS în afara perioadelor şi/sau locaţiilor preprogramate. Cu toate acestea, în cazul în care există un sistem de temporizare pentru declanşarea neutralizării, personalul de securitate CIT îl poate reiniţia o dată.

c) Locul în care IBNS poate fi deschis (pentru sisteme de la un capăt la altul). Un IBNS poate fi deschis numai la destinaţiile preprogramate.

Pentru a trece testele, în urma efectuării testelor, trebuie obţinut unul dintre următoarele rezultate:

a) nu a fost posibil accesul la bancnote, iar IBNS nu a fost deteriorat, mecanismul său rămânând operaţional; sau

b) IBNS a fost deteriorat, însă nu a fost posibil accesul la bancnote fără declanşarea sistemului de neutralizare.

Statele-membre trebuie să efectueze şase dintre diferitele teste care simulează situaţii de atac, celelalte teste putând fi efectuate şi în conformitate cu normele naţionale aplicabile.

Sunt stabilite următoarele teste obligatorii:

1. întreruperea alimentării cu energie;
2. deschiderea prin efracţie a containerului;
3. deschiderea containerului prin mijloace distructive (de exemplu, cu barosul);
4. tăiere rapidă („ghilotinare”);
5. scufundare în lichid;
6. expunerea treptată şi imediată la temperaturi extreme (fierbinte şi rece): de exemplu, răcire în nitrogen lichid şi încălzire într-un cuptor preîncălzit.

De asemenea, *se recomandă a fi efectuate următoarele teste:*

1. rezistenţa la arme de foc (de exemplu, cu cartuşe de calibrul 12);
2. utilizarea substanţelor chimice;
3. cădere liberă;
4. expunerea la supratensiuni electromagnetice semnificative;
5. expunerea la supratensiuni electrostatice semnificative.

În prezent, sunt utilizate următoarele procese de neutralizare: pătarea, distrugerea chimică şi distrugerea prin combustie, lista proceselor fiind neexhaustivă şi pur indicativă.

În urma oricărei încercări neautorizate de acces la bancnote prin intermediul diferitelor forme de atac, bancnotele trebuie distruse sau pătate. Trebuie efectuate minimum trei teste. Toate bancnotele trebuie să fie neutralizate în mod ireversibil. În plus, trebuie să fie evident pentru orice deţinător al bancnotelor că acestea au fost supuse neutralizării.

Minimum 10% din suprafaţa ambelor feţe ale fiecărei bancnote trebuie pătată, dacă bancnotele sunt ambalate şi minimum 20% din suprafaţa ambelor feţe ale fiecărei bancnote neambalate. Pentru sistemele de distrugere, minimum 20% din suprafaţa fiecărei bancnote trebuie distrusă în ambele cazuri.

Substanţele chimice eliberate de IBNS în vederea neutralizării bancnotelor pot fi supuse Regulamentului (CE) nr.1907/2006 al Parlamentului European şi al Consiliului din 18 decembrie 2006 privind înregistrarea, evaluarea, autorizarea şi restricţionarea substanţelor chimice (REACH), de înfiinţare a Agenţiei Europene pentru Produse Chimice de modificare a Directivei 1999/45/CE şi de abrogare a Regulamentului (CEE) nr.793/93 al Consiliului şi a Regulamentului (CE) nr.1488/94 al Comisiei, precum şi a Directivei 76/769/CEE a Consiliului şi a Directivelor 91/155/CEE, 93/67/CEE, 93/105/CE şi 2000/21/CE ale Comisiei[8] (în continuare – Regulamentul (CE) nr.1907/2006). Acest regulament vizează riscurile la adresa sănătăţii umane şi a mediului prezentate de substanţele fabricate, importate sau utilizate ca atare, într-un amestec sau într-un produs.

Pentru ca IBNS să fie omologat, producătorul trebuie să verifice dacă trebuie să înregistreze sau să notifice substanţele cuprinse în produsele sale sau să comunice clienţilor informaţii privind utilizarea în siguranţă a acestora. De asemenea, producătorul poate avea obligaţii legale care decurg din includerea substanţelor respective în proiectul de listă de substanţe care prezintă motive de îngrijorare deosebită sau în lista de substanţe supuse autorizării prevăzute în Regulamentul (CE) nr.1907/2006.

Producătorul de IBNS trebuie să prezinte autorităţii de omologare a statului-membru un certificat care să cuprindă rezultatele acestei verificări şi să arate că substanţele sau elementele utilizate pentru a asigura distrugerea sau neutralizarea bancnotelor şi atestă că ele nu prezintă un risc grav la adresa sănătăţii personalului de securitate CIT sau a personalului Băncilor Centrale Naţionale, în caz de inhalare sau la contactul cu pielea. În plus, certificatul trebuie să indice eventualele măsuri de precauţie de adoptat. Autoritatea de omologare trebuie să transmită certificatul Băncilor Centrale Naţionale ale statelor-membre participante, în ceea ce priveşte IBNS-ul pe care l-a omologat.

Autoritatea emitentă a unei licenţe CIP este în drept să aplice anumite sancţiuni, atunci când sunt încălcate una din condiţiile de acordare a licenţei. Este necesar însă ca sancţiunile să fie proporţionale cu gravitatea infracţiunii. Astfel, autoritatea emitentă poate să trimită un avertisment societăţii în cauză, să îi impună o amendă, să îi suspende licenţa pentru o perioadă cuprinsă între două săptămâni şi două luni sau să îi retragă licenţa. De asemenea, autoritatea emitentă poate să îi interzică societăţii în cauză să depună o cerere pentru obţinerea unei noi licenţe pentru o perioadă de până la cinci ani.

În cazul în care statul-membru de tranzit sau statul-membru gazdă constată orice încălcare a Regulamentului (UE) nr.1214/2011, a normelor naţionale care prevăd notificarea anticipată a poliţiei cu privire la toate operaţiunile de transport de numerar sau că vehiculele CIT să fie echipate cu un dispozitiv care permite localizarea acestora la distanţă de către poliţie, ori că transporturile de mare valoare de la un punct la altul să fie escortate de poliţie, o comunică autorităţilor naţionale competente din statul-membru de origine, care stabilesc sancţiunea corespunzătoare. O notificare similară are loc şi în cazul în care sunt încălcate normele naţionale care reglementează comportamentul personalului de securitate CIT în afara unui vehicul CIT şi securitatea locaţiilor în care este livrat/colectat numerarul în statul-membru în cauză.

Statul-membru de tranzit sau statul-membru gazdă poate să impună o amendă în cazul încălcării normelor naţionale sus-menţionate. De asemenea, statul-membru de tranzit sau statul-membru gazdă pot interzice membrilor personalului de securitate CIT, care au comis încălcările sus-menţionate, să efectueze transporturi transfrontaliere de numerar pe teritoriul său, dacă încălcările li se pot imputa.

Statul-membru de tranzit sau statul-membru gazdă poate suspenda dreptul unei societăţi CIT de a efectua transporturi rutiere de numerar în euro pe teritoriul său pentru o perioadă maximă de două luni, până la emiterea unei decizii de către autoritatea emitentă din statul-membru de origine, care trebuie emisă în acelaşi termen, în cazul în care societatea CIT:

a) nu a respectat dispoziţiile Regulamentului (UE) nr.1214/2011 privind numărul minim de membri ai personalului de securitate CIT aflaţi la bordul vehiculului CIT sau privind armele;

b) îşi desfăşoară activitatea de transport într-un mod care constituie un pericol pentru ordinea publică;

c) a comis încălcări repetate ale Regulamentului (UE) nr.1214/2011.

Suplimentar, statul-membru care a eliberat autorizaţia sau permisul profesionist de port-armă poate să sancţioneze personalul de securitate CIT în conformitate cu normele sale naţionale, în cazul încălcării legislaţiei sale naţionale privind armele.

În baza Regulamentului (UE) nr.1214/2011, este constituit Comitetul pentru transportul transfrontalier de numerar în euro. Comitetul este prezidat de Comisie şi cuprinde doi reprezentanţi din fiecare stat-membru participant, alături de doi reprezentanţi ai Băncii Centrale Europene. Comitetul se reuneşte cel puţin o dată pe an pentru a face schimb de opinii privind punerea în aplicare a Regulamentului (UE) nr.1214/2011. În acest scop, comitetul consultă părţile interesate din sector, inclusiv partenerii sociali şi ţine cont de opiniile acestora în mod corespunzător.

În concluzie, putem menţiona că prevederile Regulamentului (UE) nr.1214/2011 au drept scop îmbunătăţirea condiţiilor de securitate aferente CIT, atât pentru personalul de securitate CIT, cât şi pentru populaţie şi încurajează utilizarea IBNS. Având în vedere pericolele deosebite la adresa sănătăţii şi vieţii personalului de securitate CIT, precum şi a publicului larg, aferente activităţii de transport de numerar, Regulamentul (UE) nr.1214/2011 stabileşte că transportul transfrontalier de numerar în euro să facă obiectul unei licenţe specifice CIT. Această licenţă este suplimentară licenţei naţionale CIT care este necesară în majoritatea statelor-membre participante. Considerăm că abordările din Regulamentul (UE) nr.1214/2011 cresc încrederea reciprocă dintre statele-membre în ceea ce priveşte transportul rutier transfrontalier de numerar în euro.

Izvoare:

1. Regulamentul (UE) nr.1214/2011 al Parlamentului European şi al Consiliului din 16 noiembrie 2011 privind transportul rutier transfrontalier profesionist de numerar în euro între statele-membre din zona euro, Publicat în *JO L* 316, 29.11.2011, p. 1-20.

2. Regulamentul (CE) nr.1907/2006 al Parlamentului European şi al Consiliului din 18 decembrie 2006 privind înregistrarea, evaluarea, autorizarea şi restricţionarea substanţelor chimice (REACH), de înfiinţare a Agenţiei Europene pentru Produse Chimice de modificare a Directivei 1999/45/CE şi de abrogare a Regulamentului (CEE) nr.793/93 al Consiliului şi a Regulamentului (CE) nr.1488/94 al Comisiei, precum şi a Directivei 76/769/CEE a Consiliului şi a Directivelor 91/155/CEE, 93/67/CEE, 93/105/CE şi 2000/21/CE ale Comisiei, Publicat în 2006R1907 – RO – 09.10.2012 – 014.001, p.1-516.

Note:

[1] Publicat în *JO L* 316, 29.11.2011, p. 1-20.

[2] Art.1.

[3] A se vedea art.4 al Regulamentului (UE) nr.1214/2011.

[4] *Ibidem*, art.21.

[5] *Ibidem*, art.5-7.

[6] A se vedea art.14-20.

[7] Cerinţa minimă privind blindajul presupune faptul că blindajul vehiculului CIT este capabil să reziste la tirurile provenind de la o armă de tip Kalaşnikov de calibrul 7,62 mm × 39 mm, utilizând muniţie cu miez de fier (placată) cu cămaşă integrală din oţel cu masa de 7,97 gr (± 0,1 gr), cu o viteză de cel puţin 700 m/sec, de la o distanţă de tragere de 10 m (± 0,5 m).

[8] Publicat în 2006 R1907 – RO – 09.10.2012 – 014.001, p.1-516.

RELAŢII DE MUNCĂ ÎN SECTORUL PUBLIC – PROBLEME ŞI TENDINŢE

Evlampie DONOS,
doctor în drept, conferenţiar universitar (ASEM)

REZUMAT

Crearea condițiilor de muncă reprezintă un factor important în desfășurarea activităților ce țin de inovarea în economia națională. Prin urmare, realizarea reformei administrației publice centrale este o prioritate majoră pentru Republica Moldova.

Adoptarea Codului muncii în 2003 a fost doar un prim pas în vederea constituirii cadrului legal de reglemantare a raporturilor de muncă și în sectorul public. Ulterior, au fost adoptate un șir de legi organice prin care au fost statuate noi principii de reglementare a activității unor categorii de salariați.

Cuvinte-cheie: *sectorul public, raporturi de muncă, funcționar, salariat, disciplină de muncă, contract de muncă, cadru legal.*

RÉSUMÉ

La compétitivité et l'innovation dans l'économie de la connaissance suppose une stabilité dans le processus du déploiement du travail représente un facteur important dans l'exercice des activités qui tiennent de l'innovation dans l'économie nationale.

Dans ce sens la constitution du cadre légal dans le domaine des rapports de travail dans le secteur public représente aussi un objectif important à l'étape actuelle. Cet objectif peut être réalisé en conformité avec les stratégies de réforme de l'administration centrale et locale.

Mots-cles: *le secteur public, rapports de travail, employé, fonctions officielles.*

Competitivitatea şi inovarea în economia cunoaşterii presupune şi o stabilitate în procesul de desfăşurare a muncii. Crearea condiţiilor de muncă reprezintă un factor important în desfăşurarea activităţilor ce ţin de inovarea în economia naţională.

În acest sens, constituirea cadrului legal în domeniul raporturilor de muncă în sectorul public reprezintă, de asemenea, un obiectiv important la etapa actuală. Acest proces trebuie să se desfăşoare în strictă concordanţă cu principiile enunţate de Constituţia Republicii Moldova. Desigur că acest obiectiv poate fi realizat şi în conformitate cu strategiile de reformare a administraţiei publice centrale şi locale.

Potrivit Strategiei de reformă a administraţiei publice centrale, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1402 din 30 decembrie 2005[1], tranziţia la economia de piaţă, destrămarea fostului sistem administrativ şi alte fenomene care au derulat odată cu obţinerea independenţei Republicii Moldova au constituit acele procese care au afectat diverse domenii de activitate ale societăţii, inclusiv şi cele ce ţin de inovări, stabilitatea locului de muncă, inclusiv cele din sectorul public. Funcţionarea statului de drept, edificarea societăţii civile, aplicarea mecanismelor de piaţă în condiţiile unei crize structurale de amploare, care a însoţit consolidarea independenţei, constituie doar unele din aspectele problemei abordate. În condiţiile actuale, reevaluarea rolului autorităţilor administraţiei publice, în raport cu societatea, şi reforma administraţiei publice centrale reprezintă elementul-cheie ce ţine de democratizarea ţării şi sporirea aspiraţiilor de integrare europeană.

Prin urmare, realizarea reformei în cauză este o prioritate majoră pentru Republica Moldova, prin care administraţia publică centrală ar corespunde standardelor europene, ar contribui la satisfacerea necesităţilor societăţii, inclusiv la ridicarea nivelului de trai al cetăţenilor, caracterizându-se prin transparenţă, predictibilitate, responsabilitate şi eficienţă. Rigorile timpului impun efectuarea unei reforme profunde, bazate pe analiza minuţioasă a situaţiei curente, a cărei reuşită depinde nu numai de voinţa politică a statului, dar necesită un efort multidimensional al întregii societăţi.

Strategia de reformă a administraţiei publice centrale presupune nu numai optimizarea procesului decizional şi îmbunătăţirea managementului resurselor umane şi al finanţelor publice, ci şi reformarea cadrului legal în domeniul muncii.

Adoptarea Codului muncii din 2003 a fost doar un prim pas în vederea constituirii cadrului legal de reglementare a raporturilor de muncă şi în sectorul public. În conformitate cu dispoziţiile art.3 din cod[2], el se aplică în raport cu salariaţii cetăţeni ai Republicii Moldova, încadraţi în baza unui contract individual de muncă, inclusiv celor cu contract de formare profesională continuă sau de calificare profesională, care prestează muncă în Republica Moldova. Ulterior, după anul 2003, au fost adoptate un şir de legi organice prin care au fost statuate noi principii de reglementare a activităţii unor categorii de salariaţi.

Una dintre aceste legi este Legea cu privire la asigurarea egalităţii nr.121 din 25 mai 2012 care a constituit obiectul unei dispute destul de largi în societatea din Republica Moldova. Această Lege interzice direct discriminarea în câmpul muncii[3]. Un obiectiv major, cuprins în ea, este interzicerea a oricărei deosebiri, ex-

cluderi, restricţii sau preferinţe care au drept efect limitarea sau subminarea egalităţii de şanse sau tratament la angajare sau concediere, în activitatea nemijlocită şi în formarea profesională. Interzicerea discriminării pe bază de orientare sexuală se va aplica în domeniul angajării în muncă şi al ocupării forţei de muncă. De asemenea, se consideră discriminatorii următoarele acţiuni ale angajatorului:

– plasarea anunţurilor de angajare cu indicarea condiţiilor şi criteriilor care exclud sau favorizează anumite persoane;

– refuzul neîntemeiat de angajare a persoanei;

– refuzul neîntemeiat de admitere a unor persoane la cursurile de calificare profesională;

– remunerarea inegală pentru acelaşi tip şi/sau volum de muncă;

– distribuirea diferenţiată şi neîntemeiată a sarcinilor de lucru, fapt ce rezultă din acordarea unui statut mai puţin favorabil unor persoane;

– hărţuirea;

– orice altă acţiune care contravine prevederilor legale.

Refuzul de angajare, de admitere la cursurile de calificare profesională sau de promovare a persoanelor este considerat neîntemeiat, dacă:

– se solicită prezentarea unor documente suplimentare faţă de cele legal stabilite;

– se pretinde că persoana nu corespunde unor cerinţe care nu au nimic în comun cu calificarea profesională solicitată pentru exercitarea profesiei sau se solicită corespunderea cu oricare alte cerinţe ilegale cu consecinţe similare.

Angajatorul este obligat să amplaseze în locuri accesibile pentru toţi salariaţii prevederile legale care garantează respectarea egalităţii de şanse şi de tratament la locul de muncă.

Orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă în privinţa unui anumit loc de muncă nu constituie discriminare în cazul în care, prin natura specifică a activităţii în cauză sau a condiţiilor în care această activitate este realizată, există anumite cerinţe profesionale esenţiale şi determinante, cu condiţia ca scopul să fie legitim şi cerinţele proporţionale.

În cadrul activităţilor profesionale ale cultelor religioase şi părţilor lor componente, nu constituie discriminare tratamentul diferenţiat bazat pe religia sau convingerile unei persoane, atunci când religia sau convingerile constituie o cerinţă profesională esenţială, legitimă şi justificată.

Aceste principii se regăsesc şi în Codul muncii al Republicii Moldova din 2003. Astfel, potrivir art.8, în cadrul raporturilor de muncă acţionează principiul egalităţii în drepturi a tuturor salariaţilor. Orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de sex, vârstă, rasă, culoare a pielii, etnie, religie, opţiune politică, origine socială, domiciliu, handicap, infectare cu HIV/SIDA, apartenenţă sau activitate sindicală, precum şi pe alte criterii nelegate de calităţile sale profesionale, este interzisă. Nu constituie discriminare stabilirea unor diferenţieri, excepţii, preferinţe sau drepturi ale salariaţilor, care sunt determinate de cerinţele specifice unei munci, stabilite de legislaţia în vigoare, sau de grija deosebită a statului faţă de persoanele care necesită o protecţie socială şi juridică sporită. Desigur că aceste principii trebuie aplicate şi în raporturile de muncă din sectorul public. Aş dori să mă opresc doar la unele dintre ele prin prisma accesului la funcţia publică, salarizare, desfacerea contractului de muncă şi alte drepturi.

Majoritatea dintre aceste drepturi sunt incluse şi în Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr.158-XVI din 4 iulie 2008.

Potrivit Legii nominalizate, funcţiile publice se clasifică în următoarele categorii:

– funcţii publice de conducere de nivel superior;

– funcţii publice de conducere;

– funcţii publice de execuţie[4].

În raport cu complexitatea şi natura sarcinilor, cu nivelul de importanţă şi responsabilitate, fiecare categorie de funcţii publice se împarte în grupuri, specificate în Clasificatorul unic al funcţiilor publice, aprobat de Parlament.

Ocuparea funcţiei publice de conducere de nivel superior vacante se face prin concurs.

Pentru a ocupa o funcţie publică de conducere de nivel superior, persoana trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele cerinţe:

– să respecte condiţiile prevăzute de Lege;

– să aibă studii superioare, absolvite cu diplomă de licenţă sau echivalentă;

– să aibă cel puţin 5 ani vechime în specialitatea/profilul funcţiei publice respective.

În esenţă, accesul la funcţia publică în Republica Moldova tratează modalităţile de recrutare a funcţionarilor şi condiţiile de acces frecvent întâlnite pentru a deveni funcţionar în cadrul unei instituţii publice. Diversitatea condiţiilor de acces în funcţia publică îşi găseşte în principal originea în sistemul de educaţie. Anumite condiţii specifice provin din aptitudinile necesare pentru intrarea în cadrul funcţiei publice, în calitate de funcţionar. În anumite situaţii, se impune necesitatea deţinerii anumitor diplome sau a unui traseu educativ specific pentru diferitele niveluri de ocupare. Printre altele, exigenţele vizează competenţele lingvistice, cunoaşterea drepturilor civile, obligaţii militare, limită de vârstă, aptitudini fizice. Posturile care implică respectarea unui secret profesional necesită un control de securitate.

Prin Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcţii de demnitate publică nr.199 din 16.07.2010 a fost instituit modul de ocupare a funcţiei de demnitate publică. Potrivit art.6 din această Lege, ocuparea funcţiei de demnitate publică are loc prin alegeri sau prin numire, în condiţiile legii. În cazul în care ocuparea funcţiei de demnitate publică are loc prin alegeri, temeiul legal al apariţiei raportului de exercitare a funcţiei este validarea

mandatului de către autoritatea competentă, **dacă legea specială nu prevede altfel.** În cazul în care ocuparea funcţiei de demnitate publică are loc prin numire, temeiul legal al apariţiei raportului de exercitare a funcţiei este actul de numire. Pentru ocuparea unor funcţii de demnitate publică prin numire, se organizează concurs în condiţiile legii. Autoritatea competentă să numească în funcţie demnitarul respectiv o face din oficiu sau la propunerea autorităţii/organului abilitat. Demnitarul depune jurământ în cazul în care această obligaţie este prevăzută de legea specială ce reglementează activitatea acestui demnitar. Mandatul demnitarului este de 4 ani, dacă un alt termen nu este stabilit prin Constituţie sau prin legea specială ce reglementează activitatea acestui demnitar. Exercitarea funcţiei de demnitate publică nu este limitată de un anumit număr de mandate, cu excepţia cazurilor când legea specială ce reglementează activitatea demnitarului prevede altfel.

După cum vedem, prin Legea specială pot fi instituite anumite criterii pentru ocuparea funcţiei de demnitate publică în anumite sectoare. Ca exemplu, ar putea fi invocată aici Legea cu privire la energetică nr.1525-XIII din 19.02.1998. Potrivit acestel Legi, Agenţia Naţională pentru Reglementare în Energetică este condusă de Consiliul de administraţie alcătuit din cinci directori. Parlamentul desemnează unul dintre cei cinci directori ai Consiliului de administraţie în funcţia de director general al Consiliului de administraţie al Agenţiei. Directorul general al Consiliului de administraţie este desemnat de Parlament la propunerea Preşedintelui Parlamentului, cu avizul pozitiv al comisiei parlamentare de profil. Directorii Consiliului de administraţie sunt desemnaţi de Parlament la propunerea comisiei parlamentare de profil. Toţi directorii sunt desemnaţi pentru o perioadă de 6 ani. În cazul apariţiei, din diferite motive, a locului vacant de director, Parlamentul, în termen de o lună, desemnează un nou director. La prima desemnare, directorii Consiliului de administraţie al Agenţiei sunt desemnaţi de Parlament în felul următor: directorul general este desemnat pe un termen de 6 ani, doi directori – pe un termen de 4 ani, iar doi – pe un termen de 2 ani. Niciunul dintre membrii Consiliului de administraţie nu poate deţine funcţia mai mult de 12 ani. Aceste condiţii sunt diferite, în raport cu prevederile Codului muncii şi ale Legii cu privire la statutul persoanelor cu funcţii de demnitate publică nr.199 din 16.07.2010.

Cadrul legal cu privire la încetarea raporturilor de muncă atât în sectorul public, cât şi în celelalte domenii la fel e necesar de a-l aduce în concordanţă cu principiile Constituţiei Republicii Moldova.

Parlamentul Republicii Moldova la data de 28 martie 2003, prin Legea nr.154 a adoptat Codul muncii care a fost publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.159-162 din 29 iulie 2003. Ulterior, Codul a suferit mai multe modificări şi completări, inclusiv modificarea adusă la 9 iulie 2010 prin Legea 168.

În conformitate cu prevederile art.86 alin.(1) lit.l) din Codul muncii, se prevede concedierea cadrului didactic pentru „***încălcarea gravă repetată, pe parcursul unui an, a statutului instituţiei de învăţământ***”. Potrivit prevederilor art.86 alin.(1) lit.m) salariatul care îndeplineşte funcţii educative se concediază pentru ***„comiterea unei fapte imorale incompatibile cu funcţia deţinută”***, iar alin.(1) lit. n) din acelaşi articol prevede concedierea pentru ***„aplicarea, chiar şi o singură dată, de către un cadru didactic a violenţei fizice sau psihice faţă de discipoli”*** **(art.301).** În corespundere cu art.86 alin.(1) lit.p), conducătorul unităţii, adjuncţii săi şi contabilul-şef pot fi concediaţi pentru ***„încălcarea gravă, chiar şi o singură dată, a obligaţiilor de muncă”***. De asemenea, potrivit art.263 lit.b) din Codul muncii, contractul individual de muncă cu conducătorul unităţii „***încetează înainte de termen în condiţiile emiterii de către organul abilitat sau proprietarul unităţii a ordinului întemeiat juridic”.*** În cazul respectiv, conducătorilor disponibilizaţi li se plăteşte o compensaţie în mărime de cel puţin 3 salarii medii lunare.

Temeiurile de concediere privind concedierea cadrelor didactice, salariaţilor care îndeplinesc funcţii educative, conducătorilor unităţii, adjuncţilor lor şi contabilului-şef, deşi sunt incluse în articolul de bază privind concedierea (art.86), ele reprezintă în realitate temeiuri suplimentare de desfacere a contractului de muncă din iniţiativa angajatorului, deoarece sunt aplicabile doar în raport cu anumite categorii distincte de salariaţi, constituind, de asemenea, un tratament diferit în materie de încetare a raporturilor de muncă. Pentru argumentarea poziţiei date, invocăm următoarele.

a) Încălcarea gravă repetată, pe parcursul unui an, a statutului instituţiei de învăţământ de către un cadru didactic **(art.301), (art.86 alin.(1) lit.l)).** Temeiul respectiv plasează cadrele didactice pe o poziţie distinctă în comparaţie cu alte categorii de salariaţi care au comis abateri repetate ale disciplinei de muncă. Astfel, celelalte categorii de salariaţi se concediază doar în condiţiile unor încălcări repetate (art.86 alin.(1) lit.g)), iar concedierea nu este condiţionată de caracterul grav al încălcării, ca şi în cazul cadrelor didactice. În situaţia dată, e necesar a accepta criterii unice de concediere, indiferent de statutul pe care îl ocupă anumite categorii de salariaţi. Desfacerea contractului individual de muncă pentru încălcarea repetată, pe parcursul unui an, a obligaţiilor de muncă (indiferent de caracterul faptei) faţă de toţi salariaţii, reprezintă un temei ce ar exclude tratamentul diferit în materie de încetare a raporturilor de muncă.

b) Comiterea de către salariatul care îndeplineşte funcţii educative a unei fapte imorale incompatibile cu funcţia deţinută **(art.86 alin.1 lit.m)).** Temeiurile de concediere prevăzute de Codul muncii trebuie să fie unice pentru toate categoriile de salariaţi, fără a discrimina o categorie în raport cu alta, fără a institui anumite temeiuri pentru anumite categorii de persoane în dependenţă de funcţia deţinută. În cazul dat, nu poate fi reţinut argumentul precum că exercitarea funcţiei edu-

cative este pusă doar pe seama cadrelor didactice sau alte persoane care exercită funcţii educative, şi în consecinţă, doar aceste categorii pot fi concediate pentru săvârşirea unei fapte imorale. Acest argument nu poate fi invocat şi din motivul că ar avea şi un caracter contradictoriu. În acest sens, precizăm, spre exemplu, că Parlamentul Republicii Moldova, ratificând parţial prin art.2 din Legea nr.484-XV din 28 septembrie 2001 Carta socială europeană revizuită, inclusiv art.26 (Dreptul la demnitate în muncă) si-a asumat obligaţiunea să adopte măsuri necesare în vederea executării reale a prevederilor ratificate, aducând şi legislaţia naţională în concordanţă cu normele ratificate. Or, scopul §1 art.26 din Cartă este garantarea dreptului lucrătorilor la protecţia demnităţii la locurile de muncă ori în legătură cu angajarea în câmpul muncii. Norma ratificată se referă la contracararea unor astfel de fapte, cum ar fi hărţuirea sexuală, violenţa calificată ca persecuţia etc. Evident că toate aceste fapte se califică ca fiind imorale, ele pot fi comise nu doar de persoanele învestite cu atribuţii cu caracter educativ, ci şi de celelalte categorii de salariaţi asupra cărora în cazul săvârşirii lor trebuie să se extindă normele generale privind încetarea raporturilor de muncă. Spre regret, ***art.86 alin.(1) lit.m).*** din Codul muncii nu se extinde asupra tuturor categoriilor de salariaţi în cazul săvârşirii unor fapte imorale, ci selectiv, doar asupra unei singure categorii. Situaţia dată este în contradicţie cu principiul constituţional al egalităţii de tratament. Omiterea sintagmei „de către salariatul care îndeplineşte funcţii educative" ar exclude această inegalitate.

c) Aplicarea, chiar şi o singură dată, de către un cadru didactic, a violenţei fizice sau psihice faţă de discipoli **(art.301), (art.86 alin.(1) lit.n)).** Aplicarea violenţei fizice sau psihice faţă de discipoli constituie o faptă imorală, şi în cazul dat sunt aplicabile regulile prevăzute la art.86 alin.(1) lit.m) din Codul muncii, fără a mai fi necesar plasarea cadrelor pe o altă poziţie în comparaţie cu alte categorii de salariaţi.

d) Încălcarea gravă, chiar şi o singură dată, a obligaţiilor de muncă de către conducătorul unităţii, de către adjuncţii săi sau de către contabilul-şef **(art.86 alin.(1) lit.p)).** Instituirea prin lege a unui temei distinct de încetare a contractului individual de muncă pentru conducătorul unităţii, adjuncţii lor şi contabilul-şef pentru încălcarea gravă, chiar şi o singură dată, a obligaţiilor de muncă, este în contradicţie cu principiul egalităţii de tratament. Celelalte categorii de salariaţi, în cazul săvârşirii unei încălcări grave, chiar şi o singură dată a obligaţiilor de muncă nu sunt supuşi aceluiaşi tratament ca şi conducătorii unităţilor sau contabilii-şefi. În cazul dat, e necesar a exclude această diferenţiere şi a institui ca măsură de desfacere a contractului individual de muncă pentru încălcarea gravă, chiar şi o singură dată, a obligaţiilor de muncă pentru toţi salariaţii, indiferent de funcţia pe care o ocupă.

e) Emiterea de către organul abilitat sau proprietarul unităţii a ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărârii) întemeiat juridic de încetare a contractului individual de muncă înainte de termen **(art.263 lit.b)).** Instituirea acestui temei este în contradicţie cu principiul echităţii prevăzut la alin.(1) art.43 din Constituţia Republicii Moldova. E bine ştiut că acest temei este aplicabil în cea mai mare parte doar în raport cu conducătorii unităţilor aleşi sau numiţi în funcţie pe o durată determinată. Aceşti conducători trebuie să dispună de posibilitatea să exercite atribuţiile până la expirarea termenului pentru care au fost aleşi sau numiţi în funcţie. Numai în cazul dat aceste condiţii ar putea fi calificate ca fiind echitabile. Concedierea înainte de termen este în contradicţie cu acest principiu şi situaţia dată ar putea fi calificată ca o discriminare. Potrivit art.14 din Convenţia pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale, exercitarea drepturilor şi libertăţilor recunoscute de Convenţie trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere ***sau orice altă situaţie.*** Importanţa acestei dispoziţii în sistemul convenţional nu mai trebuie să fie demonstrată. Combinând-o cu alte clauze din Convenţie, judecătorul european a reuşit să extindă controlul său şi, uneori, să descopere noi drepturi, ***deseori cu caracter social.*** Cu certitudine nu poate fi pus la îndoială faptul că dispoziţia art.14 conţine obligaţiuni negative. Definiţia pe care o oferă Curtea în hotărârea ***Abdulaziz, Cabales şi Balkandali c. Regatului Unit***, astfel spus că există o discriminare în cazul în care, „un individ sau grup se vede, fără o justificare adecvată, mai puţin bine tratat decât altul", pare să pună accentul mai curând pe caracterul activ al comportamentului incompatibil cu art.14. Cu alte cuvinte, Statul nu trebuie, în aceste intervenţii, să comită discriminări, nici în drept, nici în fapt (Hotărârea din 28 mai 1985). În acest sens, şi jurisprudenţa Uniunii Europene are la bază aceleaşi principii. În cauza C-486/08 având ca obiect o cerere de pronunţare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul art. 234 CE de Landesgericht Innsbruch (Austria), prin decizia din 14 octombrie 2008, primită de Curte la 12 noiembrie 2008, în procedura Zentralbetriebsrat der Landeskrankenhauser Tirols a stabilit că ***„condiţiile de încadrare în muncă, inclusiv condiţiile de concediere, precum şi remuneraţia trebuie să fie conforme art. 14 din Directiva 2006/54, astfel cum este prevăzut la art. 141 din Tratat"*** (Hotărârea Curţii (Camera întâi) din 22 aprilie 2010).

Potrivit art.4 din Convenţia OIM nr.158/1982, raporturile de muncă ale unui lucrător nu vor înceta decât dacă există un motiv valabil pentru o asemenea încetare legat de capacitatea sau conduita lucrătorului sau bazat pe cerinţele operaţionale ale întreprinderii, instituţiei sau serviciului.

f) Plata unei compensaţii pentru încetarea contractului individual de muncă încheiat cu conducătorul unităţii **(art.264).**

Plata unei compensaţii pentru încetarea contractu-

lui individual de muncă nu justifică legalitatea încetării contractului înainte de termen. Cu atât mai mult, astfel de compensaţii nu sunt prevăzute pentru alte categorii de salariaţi, contractul cărora a fost desfăcut înainte de termen. Plata acestor compensaţii nu este condiţionată de încetarea raporturilor de muncă din motive economice ca şi în cazul altor categorii de salariaţi.

***g) Temeiuri suplimentare de încetare a contractului individual de muncă încheiat cu cadrele didactice* (art.301 alin.(1)).**

Argumentarea referitor la aceste temeiuri a fost expusă în cadrul temeiurilor prevăzute la art.86 alin.(1) lit.l) şi n).

Având în vedere circumstanţele expuse, considerăm că prevederile enunţate contravin regimului constituţional în vigoare, inclusiv art.1 alin. (3), (4), (7), (8), (16) şi (43) din Constituţia Republicii Moldova, art. 7, 23 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, art. 2 alin.(2), art. 6, 7 din Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale. Dreptul la muncă cuprinde posibilitatea, egală pentru toţi, de a fi promovaţi în munca lor la o categorie superioară adecvată, cu luarea în considerare a duratei serviciului îndeplinit şi a aptitudinilor fiecăruia. Remunerarea muncii prestate trebuie să fie echitabilă, înlăturându-se orice fel de discriminare, ea trebuie să asigure o existenţă decentă pentru beneficiar şi familia sa. Instituirea unor temeiuri suplimentare de concediere pentru cadrele didactice şi conducătorii unităţilor contravine principiului egalităţii de tratament şi asigurării unor drepturi în concordanţă cu tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului.

Egalitatea de tratament reprezintă un principiu fundamental al dreptului muncii care îşi are izvorul în art.16 alin.(2) din Constituţie, conform căruia „Cetăţenii sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice". Stabilirea unor temeiuri suplimentare de concediere pentru anumite categorii de salariaţi afectează, după cum s-a menţionat, principiul egalităţii de tratament. În acelaşi context, art.5 lit.a) din Codul muncii stabileşte că în cadrul raporturilor de muncă funcţionează principiul egalităţii în drepturi şi posibilităţi ale salariaţilor.

Convenţia OIM nr.111 din 25 iunie 1958, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.593-XIII din 26 septembrie 1995, obligă statele-părţi „să practice o politică naţională care să urmărească promovarea, prin metode adaptate condiţiilor şi uzanţelor naţionale, a egalităţii de posibilităţi şi de tratament în materie de ocupare a forţei de muncă şi exercitare a profesiei, indiferent de rasă, culoare, sex, religie, convingeri politice, ascendenţă naţională sau origine socială a persoanei". Prin art.1 din Convenţia OIM nr.111 din 25 iunie 1958, s-a stabilit că diferenţierile care au ca efect ştirbirea egalităţii de posibilităţi sau de tratament în materie de ocupare a forţei de muncă şi exercitare a profesiei sunt considerate ca acte de discriminare. Deci, instituirea unor temeiuri suplimentare de desfacere a contractelor individuale de muncă cu cadrele didactice, şi conducătorii unităţilor economice contravine principiului constituţional al egalităţii de tratament.

Este o inegalitate, după cum s-a menţionat, să institui temeiuri de concediere pentru încălcările grave repetate, săvârşirea unor fapte incompatibile cu funcţia deţinută, aplicarea violenţei faţă de copii doar pentru cadrele didactice. Art.26 din Carta socială europeană revizuită, ratificată de Republica Moldova, prevede că dreptul la protecţia demnităţii trebuie să fie asigurat. Potrivit §1 se impune necesitatea de a contribui la conştientizarea inadmisibilităţii şi preîntâmpinării hărţuirii şi violenţei sexuale şi luarea tuturor măsurilor necesare privind protecţia lucrătorilor. Concluzionăm că aceste măsuri sunt aplicabile atât faţă de colegii de muncă, cât şi faţă de administratorii întreprinderii. Deci, în esenţă, aceste fapte se califică ca fapte imorale şi toate categoriile de personal pentru săvârşirea lor trebuie să fie pasibile de răspundere în aceleaşi condiţii, şi nu doar cadrele didactice.

La fel şi prevederile art.263, 264 din Codul muncii contravin normelor constituţionale enunţate mai sus, inclusiv art.43 din Constituţia Republicii Moldova care direct stipulează la alin.(1), că orice persoană are dreptul la condiţii de muncă echitabile. Stabilitatea locului de muncă reprezintă un principiu fundamental caracteristic pentru raporturile de muncă. Or, instituirea prin art.263 din Codul muncii a unui temei suplimentar de desfacere a contractului individual de muncă cu conducătorii unităţilor înainte de termen este în contradicţie şi cu principiul dreptului la condiţii de muncă echitabile pentru această categorie de salariaţi, potrivit art.264 din Codul muncii au fost stabilite compensaţii în mărime de cel puţin 3 salarii medii. Pentru alte categorii de salariaţi în cazul desfacerii contractului individual de muncă pe termen, plata compensaţiei în mărime de cel puţin 3 salarii medii nu este prevăzută.

În concluzie, necesitatea reformării cadrului legal în materie de angajare şi încetare a contractului individual de muncă în sectorul public este evidentă.

Note:

[1] A se vedea pct.1) din Strategia de reformă a administraţiei publice centrale a Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1402 din 31.12.2005, publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.1-4/9 din 6.01.2006.

[2] A se vedea art.3 din Codul muncii al Republicii Moldova.

[3] A se vedea art.7 din Legea cu privire la asigurarea egalităţii nr.121 din 25.05.2012, publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.103/355 din 29.05.2012.

[4] A se vedea art.7 din Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr.158 din 4 iulie 2008, publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.230-232/840 din 23.12.2008.

[5] Art.86 alin.(1) lit.l), m),n), 263 lit.b), 264 (modificare adusă prin Legea nr.168 din 9 iulie 2010) din *Codul muncii al Republicii Moldova.*

ВЫМОГАТЕЛИ В БЕЛЫХ ХАЛАТАХ

Василий ФЛОРЯ,
доктор права, профессор (Академия «Штефан чел Маре» МВД РМ)

РЕЗЮМЕ

Освещается порочная практика добровольных «пожертвований» пациентов государственным служащим-врачам, даже при наличии полиса медицинского страхования. Приводится ряд подобных примеров по материалам уголовных дел.

Ключевые слова: *подношения, полис, иск, пассивное коррумпирование, медицинская помощь, медицинское страхование.*

REZUMAT

Se studiază practica vicioasă a „donațiilor” benevole ale pacienților oferite medicilor – funcționari de stat – chiar și în cazul când pacientul deține polița de asigurare medicală. Se citează numeroase exemple din materialele dosarelor penale.

Cuvinte-cheie: *daruri, poliță, acțiune, corupere pasivă, asistență medicală, asigurare medicală.*

SUMMARY

There has been attested a vicious practice of „benevolent donations” by patients to doctors – state salaried officials – even in cases when the patient possesses a medical insurance. Numerous examples are been quoted from juridical files.

Key-words: *donations, insurance policy, passive corruption, medical assistance,.*

Исследование, проведенное Министерством здравоохранения Республики Молдова, показало: 47% опрошенных пациентов сообщили, что давали врачам деньги (!) добровольно[1].

Итак, государственные служащие-врачи охотно принимали денежные «пожертвования» от пациентов. Правда, не сообщается, какова сумма этих подношений – 100, 1000 леев, в долларах или евро. Неизвестно, декларировали врачи эти полученные подношения и платили ли из них налоги. И вообще, деклараций о доходах медицинских работников не видно. Но если им позволено брать деньги от пациентов помимо кассы, то получается, что медицинские работники, или хотя бы часть из них, осчастливленные пациентами, являются довольно зажиточными, и их жалобы по поводу низкой зарплаты, в основном, надуманны.

Интересно отметить, что если такие же добровольные «пожертвования» получат полицейские, прокуроры, судьи, другие государственные служащие, то их ждут большие неприятности, вплоть до привлечения к уголовной ответственности. А врачам ничего, им вроде можно! Причем, берут они эти подношения без зазрения совести, независимо от материального положения пациента или его родственников. Были случаи, когда пациент занимал деньги, влезал в долги, чтобы отблагодарить эскулапа. А в другом случае семья продала землю и другое имущество, чтобы «отблагодарить» кардиохирургов, обещавших спасти их ребенка, который, в конечном счете, не выжил.

В том же исследовании Минздрава указывается, что 23% пациентов признались, что врачи требовали от них заплатить за медицинские услуги, хотя у них были страховые полисы. А это уже ст.256 Уголовного кодекса Республики Молдова, предусматривающая ответственность за получение незаконного вознаграждения за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения. Правда, в некоторых случаях против вымогателей в белых халатах возбуждаются уголовные дела, которые, однако, заканчиваются условной мерой наказания.

14 марта 2012 г. было возбуждено уголовное дело по признакам преступления, предусмотренного ст.324 УК РМ (пассивное коррумпирование) против врача травматолога-ортопеда клинической больницы Б.С., который вымогал у Н.В. 400 евро за медицинские услуги, входящие в его служебные обязанности.

13 июня 2012 г. было возбуждено уголовное дело (ст.324) против врача-хирурга Республиканской клинической больницы Ц.Г., который вымогал у Е.Е. 1500 евро за оказание медицинской помощи ее отцу Н.Л. Судя по суммам, которые вымогались, эти и другие подобные вымогатели вовсе не бедствовали, а наоборот, наживались на несчастьях других.

Итак, одним из источников обогащения медицинских работников, весьма существенных, является получение «добровольных» подачек от пациентов или вымогательство у них незаконного вознаграждения. Это нелегальные источники.

Существуют, однако, и легальные источники улучшения финансового положения медицинских учреждений. Правительство увеличит отчисления с 5,23% до 6% от ВВП на развитие здравоохранения Молдовы, а это миллионы леев («Комсомольская правда» за 24 марта 2012 г.).

Другой источник финансирования – это обязательное медицинское страхование, предусмотренное Законом об обязательном медицинском страховании № 1585-XIII от 27 февраля 1998 г. (сокращенно – ОМС). Статья 970 Гражданского кодекса Республики Молдова, часть 2, предусматривает, что предметом договора об оказании услуг являются любые услуги, это касается и медицинских услуг.

Закон об ОМС не предусматривает, однако, заключения письменного договора между страховате-

лем и застрахованным физическим лицом, с указанием прав, обязанностей и ответственности сторон договора. Это ставит страхователя в более выгодное положение, чем застрахованное лицо. Статья 4 Закона об ОМС предусматривает, что субъектом ОМС являются *страхователь, застрахованное лицо, страховщик, поставщик медицинских услуг.*

Страховщиком в системе ОМС является Национальная компания медицинского страхования и ее территориальные (отраслевые) агентства.

Застрахованное лицо имеет право предъявлять иск страхователю, страховщику, поставщику медицинских услуг, в том числе в целях материального возмещения причиненного по их вине ущерба (ст.11 пункт «д» закона об ОМС).

Нам не известны случаи предъявления таких исков застрахованным лицом. Но то, что ущерб жизни и здоровью пациентов причиняется неоднократно, подтверждается следственно-судебной практикой по делам о врачебных преступлениях.

За последние годы за нарушения по халатности правил и методов оказания медицинской помощи, повлекшие причинение тяжкого телесного повреждения, или иного тяжкого вреда здоровью, или смерти пациента, возбуждено около 200 уголовных дел по ст.213 УК РМ. При возбуждении дел прокуроры усмотрели в действиях врачей состав преступления (ст.213 УК РМ).

Во всех этих случаях пациентам был причинен ущерб их жизни или здоровью. Бóльшая часть этих дел впоследствии прекращена на основании заключений экспертизы о невиновности медицинского персонала в наступивших тяжких последствиях.

Конечно же, были, несомненно, все основания для предъявления 200 исков к медицинским учреждениям, к Национальной компании ОМС, но такие иски не были предъявлены. Это свидетельствует о пассивности, юридической безграмотности потерпевших пациентов и их родственников. Некоторые заявляют, что копят деньги, чтобы обратиться в суд. Для чего, для кого? Ведь достаточно обратиться с заявлением к прокурору, комиссару полиции, которые и проведут соответствующее расследование. Статья 71 Гражданско-процессуального кодекса Республики Молдова предоставляет прокурору право предъявить иск в интересах гражданина в защиту его прав и законных интересов, если потерпевший об этом попросит.

Статья 12, пункт «д» Закона об ОМС предоставляет право Национальной компании медицинского страхования предъявлять в судебном порядке иск поставщику медицинских услуг или медицинскому работнику на материальное возмещение ущерба, причиненного здоровью застрахованного лица по их вине. Нам не известно, предъявлялись ли такие иски поставщикам медицинских услуг. Хотя из материалов уголовных дел усматривались основания для их предъявления.

Национальной компании медицинского страхования легче, однако, требовать страховые взносы с граждан, которые, например, длительное время работают за границей и не пользуются медицинской помощью у себя на родине. И она весьма широко пользуется этим своим правом. Статья 255 Кодекса Республики Молдова о правонарушениях, часть 2, предусматривает ответственность за неуплату взносов обязательного медицинского страхования в установленный законодательством срок, что влечет наложение штрафа в размере от 25 до 55 условных единиц (от 500 до 1100 леев).

Это еще один существенный источник финансирования системы здравоохранения за услуги, которые оно не оказывает. Зато в Кодексе РМ о правонарушениях нет ни одной статьи об ответственности медицинских работников за нарушение по халатности правил и методов оказания медицинской помощи, неоказание помощи больному, вымогательство денег у пациентов. Таким образом, здравоохранение отвоевало себе некоторые права и некоторые источники финансирования без какой-либо ответственности перед пациентами.

На вопрос о том, имеют ли право студенты, обучающиеся за границей, на бесплатную медицинскую страховку в Молдове, пресс-секретарь Национальной компании МС Лилия Оня ответила, что если Минфин изыщет на то ресурсы, то это реально[2].

А может быть это НКМС должна использовать средства, которые она получает за неоказанные услуги, или брать их из бюджета Министерства здравоохранения, а не кивать на Минфин?

Статья 4 Закона об ОМС, пункт 4, предусматривает, что правительство выступает страхователем в отношении, пункт «l», студентов высших учебных заведений дневной формы обучения с местом жительства в Республике Молдова. А может быть распространить это положение и на учащихся, студентов, докторантов дневной формы обучения, обучающихся за границей? Ведь они остаются гражданами Республики Молдова.

Предлагаем ввести изменение в Закон об ОМС с тем, чтобы с граждан Республики Молдова, длительное время проживающих, работающих, застрахованных за границей, не получающих в своей стране никаких медицинских услуг, не требовалась уплата взносов ОМС.

И еще один, весьма существенный источник финансирования системы здравоохранения – это заоблачные цены на некоторые медицинские услуги, без заключения письменного договора об их оказании и без каких-либо гарантий их надлежащего качества и результатов лечения.

29 декабря 2011 г. правительство РМ приняло постановление о тарифах за медико-санитарные услуги, предложенные Министерством здравоохранения, которым утвердило Положение о тарифах

за медико-санитарные услуги (Приложение №1), Методологию установления тарифов за оказание медико-санитарных услуг (Приложение «2) и Каталог единых тарифов за платные медико-санитарные услуги, оказываемые государственными медико-санитарными учреждениями, а также за услуги, покрываемые за счет фондов ОМС, оказываемые государственными и частными медико-санитарными учреждениями (Приложение №3).

В Каталоге 4529 наименований различных услуг, но мы укажем только на некоторые, самые дорогостоящие из них.

Под номером 993 – Коронарная ангиопластия с введением стента – 24 667 леев; №996 – почечная артериография – 5564 лея. Самыми дорогостоящими являются сердечно-сосудистые хирургические операции с неизвестным результатом, которые могут закончиться гибелью пациента: каверно-лёгочная деривация – 105 010 леев; операция Ross – 105 010 леев (порядковые номера 3366 и 3368)[3].

Таким образом, постоянные жалобы медицинских работников на низкие зарплаты и недостаточность средств являются необоснованными.

В России модель медицинского страхования вообще извращена. Такого нигде в мире нет. Средства, собранные с налогоплательщиков, аккумулируются в государственном фонде, который заключает договоры с частными компаниями для оплаты работы собственных государственных учреждений. Это узаконенное мошенничество! Треть выделяемых денег уходит на содержание страховых компаний, а вовсе не на лечение больных. … Это идиотизм, которого свет еще не видывал![4]

Отрицательный опыт представляет интерес и для медицинского страхования в нашей республике, так как некоторые указанные академиком М.Давыдовым недостатки присущи и для медицинского страхования в Республике Молдова.

Ольга Кузнецова

Будь готов!

Диктофон в карман – и к врачу!

Как вести себя пациентам, чьи права нарушаются, рассказывает медицинский юрист Жанна Алтунян:

- В случае оказания некачественной медицинской помощи пациент имеет право обратиться с заявлением в страховую компанию и в Департамент здравоохранения, по факту проведут проверку. Если имел место факт неоказания помощи, оставления в опасности, халатность, то необходимо обращаться с заявлением о возбуждении уголовного дела в правоохранительные органы. Пациент также имеет право обратиться с иском в суд о возмещении морального вреда.

Чтобы доказать свою правоту, понадобится первичная медицинская документация. Амбулаторную карточку в поликлинике могут легко «потерять», поэтому из нее надо получить выписку, заверенную печатями. Отказывают – обращайтесь в прокуратуру: непредставление информации – административное преступление.

Если вы подозреваете, что врач не все отразит в карте, приходите на прием с диктофоном. Аудиозапись будет еще одним доказательством.

НЕ ПОЗОЛОТИШЬ РУКУ, ПРОТЯНЕШЬ НОГИ

В Воронеже пациентка наказала поликлинику, где ей нагрубили и отказали в бесплатной помощи[5]. Елена Николаевна Доронина отсудила у медиков 50 тысяч рублей[5]. Но, как она говорит, дело было не в деньгах, а в том, чтобы отстоять свои права.

Не благотворительное общество

Эта история началась два года назад, накануне Нового года, хотя на новогоднюю совсем не похожа. Вечером 23 декабря Елена Доронина возвращалась с работы. На улице было темно, она подвернула ногу и поняла, что дальше идти не сможет. Елена Николаевна вызвала такси и поехала в травмпункт, где ей поставили диагноз – растяжение связок.

Дорониной открыли больничный лист до 27 декабря, но долечиваться она должна была в поликлинике по месту жительства. В положенный день Елена Николаевна поехала туда, однако, несмотря на 8.30 утра, бесплатные талоны на прием к хирургу уже закончились. Администратор предложила женщине подняться в кабинет к врачу и узнать, готов ли он принять ее без талончика.

- Пока я сидела в очереди, выяснила, что талоны есть только у двоих, – вспоминает Елена Николаевна.

- После меня к хирургу попали человек 15, у них тоже не было талонов, но за приём они не платили.

Официально не платили. Что на самом деле происходило за закрытыми дверями, мы утверждать не можем. Тем не менее, когда в кабинет зашла «бесталонная» Доронина, разразился скандал. Женщина объяснила хирургу, что у нее сильно болит нога и до работы она не дойдет, однако…

- Он сказал, что здесь не благотворительное общество и, если талонов на приём нет, значит, медицинские услуги надо оплачивать, – рассказывает она.

Елена Николаевна не бедствует и без возражений заплатила бы за приём 400 рублей. Если бы на руках у нее не было открытого больничного.

- Я юрист и свои права знаю, – говорит Доронина, которая 30 лет отработала следователем и недавно ушла из МВД на пенсию.

- Поэтому сказала, что принять меня обязаны. Хирург пошел на принцип и направил меня к заведующему отделением.

Бесплатно не может

Превозмогая боль, Доронина поковыляла к заведующему хирургическим отделением Валерию Коноплину. И там, к своему удивлению, услышала

похожий ответ: поликлиника не государственная, на дворе капитализм и за все надо платить.

Дорожная клиническая больница, к которой относится поликлиника, принадлежит РЖД. Однако лечебное учреждение, помимо оказания платных услуг, обслуживает население района и получает за это деньги из фонда ОМС. Заведующий хирургическим отделением спорить с упертой пациенткой не захотел и, когда та предупредила, что будет жаловаться, отослал ее дальше – к руководителю поликлинического отделения. Доронина снова пошла, точнее, поползла по стенке. Но прежде чем попала по адресу, в кабинет бодрым шагом вошел Валерий Коноплин.

Заведующая объяснила, что у врача есть нагрузка и принять бесплатно больше пациентов, чем положено, он не может физически. Не может, видимо, только бесплатно, а за деньги – вполне. В общем, Доронину поставили перед выбором: или она платит, или отправляется восвояси. Женщина выбрала второе – бегать по кабинетам еще и для оплаты услуг сил уже не было.

- Я ночь не спала, – рассказывает она.

- Нога ужасно ныла, гематома была огромная. Никогда мне не было так обидно.

На следующий день муж отвез Елену Николаевну на работу. По коридорам она ходила в домашних тапочках – нога распухла и в другую обувь не влезала. Через месяц травма прошла, а осадок остался. Тогда Доронина подала на больницу в суд.

- Честно говоря, я думала, что они все-таки извинятся, – с горечью говорит она.

- Не дождалась.

Пошла и дошла

В больнице убеждены, что каяться перед строптивой пациенткой не за что и в конфликте она виновата сама.

- Доронина с врачами вела себя агрессивно, – рассказал юрист больницы Сулейман Саидов. Защитники теории капитализма – зав.хирургией Валерий Коноплин и хирург Владимир Фурсов для комментариев недоступны.

- Она слушать никого не хотела.

Не для печати, в больнице про Доронину рассказывают, будто раньше она имела в поликлинике связи, потом привилегии закончились, а к роли простой смертной Елена Николаевна оказалась не готова. Но впечатления скандалистки Доронина не производит.

Впрочем, суд руководствуется не впечатлениями, а фактами. Судью не убедили доводы ответчика, который настаивал, что Дорониной не отказывали, а просто предлагали заплатить. Юрист утверждал, что она вообще не могла обслуживаться, поскольку прикреплена к ведомственной поликлинике при МВД.

- Они даже карточку мою пытались «потерять», – рассказывает Елена Николаевна.

В итоге судья пришла к выводу, что при травмах лечебное учреждение – неважно, какой формы собственности, – должно оказывать медицинскую помощь бесплатно и что брать деньги с пациентов за продление листка нетрудоспособности незаконно. За перенесенные моральные страдания Дорониной присудили 50 тысяч рублей. Недавно она получила деньги.

- Но для меня главным было наказать хама и показать другим, что нельзя сдаваться, – объясняет она.

Почему другие терпят?

Наказать получилось, а вот изменить систему, конечно, нет. Хирург и его начальники по-прежнему на своих местах и скорее всего по-прежнему ведут разъяснительные беседы про капитализм с другими пациентами. В региональной дирекции медобслуживания на ЮВЖД, которой подчиняется поликлиника, своих сотрудников защищают и сетуют, что врачей не хватает, что нагрузка на них огромная и что больница вынуждена расширять сектор платных услуг.

- Вырученные деньги идут на оплату труда тех же врачей, – говорит руководитель дирекции Наталья Старых.

- Наши узкие специалисты, участковые врачи и медсестры не получают надбавок по нацпроекту «Здоровье», из фонда ОМС нам перечисляются деньги за 19 тысяч жителей, а проживают в районе и обслуживаются в поликлинике 30 тысяч человек.

Плохо, что доктор крутится, как белка в колесе. Но еще хуже, что эта экономическая прибыль для людей самой гуманной профессии заслоняет порой не только человеческое отношение к больным, но и закон.

- После всего я отказалась от услуг этой поликлиники и хожу теперь в ведомственную, – говорит Елена Николаевна.

- У меня есть такая возможность, а у кого-то – нет. Люди боятся, да и не поедут они на другой конец города. Вот и терпят.

Деньги Е.Н. Доронина получила, но извинений от медиков так и не дождалась.

Литература:

1. Круду И., *В Молдове люди добрые: деньги врачам дают добровольно,* «КП» в Молдове, 2012, 24 марта.

2. Имеют ли право студенты, обучающиеся за границей, на бесплатную медицинскую страховку в Молдове? în Комсомольская правда в Молдове, 2012, 22 октября.

3. Вестник Министерства здравоохранения Республики Молдова 2012, №4-5.

4. Давыдов М., *Вылечить можно каждого, если своевременно поставить диагноз,* «АИФ», 2012, № 41.

5. Кузнецова О., *Не позолотишь руку, протянешь ноги*, Собеседник, 2012, №37.

CLASIFICAREA ÎN CORAPORT CU PUTEREA JURIDICĂ A ACTELOR NORMATIV-JURIDICE CE COMPUN SISTEMUL LEGISLAŢIEI REPUBLICII MOLDOVA

Oleg POALELUNGI,
doctorand (USM)

REZUMAT

Puterea juridică este o calitate datorită căreia actul normativ-juridic interacţionează cu restul actelor juridice din sistemul dreptului, asigurând în final păstrarea unei structuri ierarhice.

Indiferent de criteriile ce stau la baza clasificării actelor normativ-juridice, un lucru este cert – ordinea în sistemul acestor acte este stabilită prin intermediul statului. În sistemul legislației Republicii Moldova, care conține o varietate de acte normativ-juridice, ierarhizarea lor depinde de puterea juridică a actului și este condițională de locul organului care l-a emis în sistemul organelor statului.

Cuvinte-cheie: *act normativ-juridic, sistem de drept, sistem legislativ, putere juridică, hotărâre, ordonanță, legi constituționale, legi organice, legi ordinare.*

SUMMARY

The judicial power is a quality due to which the normative-juridical act interacts with the rest of the juridical acts of the law system, finally ensuring the preservation of a juridical system.

Indifferent of the criteria the classification of the normative-juridical acts is based on, one thing is certain – the order in the system of these acts is established with the aid of the state. In the legislation system of the Republic of Moldova, which contains a variety of normative-juridical acts, their hierarchy depends on the juridical power of the act and is conditioned by the place of the body which introduced it in the state system.

Key-words: *normative-juridical act, law system, legislate e system, juridical power, decision, juridical decree, constitutional laws, organic laws, ordinary laws.*

Înainte de a purcede la clasificarea actelor normative-juridice, în dependenţă de puterea lor juridică, considerăm oportun de a dezvălui esenţa unor noţiuni, a căror confundare în literatura de specialitate se consideră greşeală.

Cunoaştem că totalitatea actelor normativ-juridice în vigoare alcătuiesc sistemul legislaţiei în stat care este compusă din sistemul actelor legislative şi sistemul actelor subordonate legii. Prin sistem, în general, se înţelege un ansamblu de elemente, principii, reguli etc., dependente între ele, care formează un organism, creându-se astfel ordine într-un anumit domeniu[1]. Totodată, noţiunea de „sistem de drept" urmează a fi deosebită de alte categorii, cum sunt sistemul de drept, sistemul legislativ şi sistemul legislaţiei. **Sistemul de drept** reprezintă totalitatea ramurilor de drept, concepute ca subsisteme, unite între ele, prin apartenenţă, fie în diviziunea dreptului public, fie în diviziunea dreptului privat. Prin **sistem legislativ** se va înţelege totalitatea actelor adoptate de unica autoritate legislativă în stat care ocupă treapta superioară în ierarhia actelor normativ-juridice ale statului. Şi, în sfârşit, **sistem al legislaţiei** se va considera ansamblul tuturor actelor normativ-juridice structurate în sistem după diferite criterii[2] sau ansamblul tuturor actelor normativ-juridice care sunt în vigoare într-un stat[3].

Deoarece sarcina subiectului abordat este scoaterea la iveală a categoriilor de acte normativ-juridice ce alcătuiesc sistemul legislaţiei Republicii Moldova, vom evidenţia criteriile de bază în structurarea actelor ce-l compun. Astfel de criteriu de structurare poate fi pe verticală[4] sau, cum îl mai numesc unii autori, criteriu de structurare în raport cu puterea juridică a actului normativ-juridic şi avem: *Constituţia; Legile; hotărârile Parlamentului, decretele Preşedintelui; hotărârile şi ordonanţele Guvernului; ordinele, instrucţiunile, regulamentele organelor administraţiei publice centrale; hotărârile şi deciziile emise de autorităţile publice locale* etc. Pe orizontală[5], structurarea actelor normativ-juridice se va efectua în funcţie de autoritatea care le adoptă. Astfel avem: actele normativ-juridice ale Parlamentului, Guvernului, ministerelor, serviciilor, birourilor, centrelor, camerelor, agenţiilor etc.

Cu ajutorul Constituţiei, precum şi prin intermediul actelor normativ-juridice speciale, statul structurează ierarhic actele normativ-juridice şi asigură hotărârea uniformă a chestiunilor principale ale politicii sale în întregul sistem de acte normativ-juridice[6]. Momentul la care trebuie de atras atenţia este că Constituţia Republicii Moldova clasifică categoriile de acte normativ-juridice în dependenţă de organele ce le adoptă. Astfel, în domeniul creării dreptului, adică în dependenţă de organul ce adoptă acte normativ-juridice, Constituţia prevede următorul sistem de acte normativ-juridice: legi şi hotărâri emise de Parlamentul Republicii Moldova, decrete cu caracter normativ obligatorii pentru executare

pe întreg teritoriul statului, emise de Preşedintele Republicii Moldova, hotărârile şi ordonanţele Guvernului Republicii Moldova[7], actele normativ-juridice ale altor autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale[8].

S.S. Alekseev supune criticii clasificarea actelor normativ-juridice în dependenţă de organul ce le adoptă explicând acest fapt că o asemenea clasificare nu este deplină şi în ea nu se respectă succesivitatea puterii juridice a actelor adoptate, deoarece unul şi acelaşi organ poate adopta acte normativ-juridice cu o putere juridică diferită. Totodată, o asemenea clasificare cuprinde varietatea atât a actelor organizatorico-interne, cât şi a altor acte adoptate de organele puterii de stat, de organele de supraveghere şi control, de organele justiţiei etc. Cât priveşte succesivitatea acestor acte, în dependenţă de puterea lor juridică, ea este imposibil de realizat, deoarece sub rubrica „acte adoptate de anumite organe ale statului" pot fi incluse şi actele mai multor organe de stat[9]. De exemplu în Republica Moldova, în rubrica de acte ale altor autorităţi administrative centrale pot fi incluse actele serviciilor, birourilor, centrelor şi agenţiilor[10].

Indiferent de criteriile ce stau la baza clasificării multitudinii de acte normativ-juridice, un lucru este cert că ordinea în sistemul acestor acte este stabilită prin intermediul statului care, la rândul său:

1. Determină forma actului normativ-juridic pentru fiecare organ ce a adoptat sau a emis actul.

2. Determină cercul de întrebări pe care un organ sau altul este competent să le reglementeze.

3. Determină limitele de acţiuni ale actelor normativ-juridice.

4. Determină puterea juridică a acestor acte aranjându-le într-o anumită ierarhie[11].

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat două categorii de acte normativ-juridice speciale, prin care s-a încercat structurarea ierarhică a actelor legislative adoptate de Parlament şi actele normativ-juridice ale Guvernului şi ale altor autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale. Astfel, prin Legea privind actele legislative, în Republica Moldova au fost instituite mijloace, metode şi tehnici prin care raporturile sociale iau formă juridică, precum şi principii, şi mijloace de creaţie legislativă. Legea stabileşte noţiunea de act legislativ, trăsăturile acestuia, categoriile de acte legislative, organul competent de a le adopta şi puterea lor juridică. Art.2 alin.(1) din lege stabileşte că actele legislative sunt actele adoptate de unica autoritate legislativă a statului, în temeiul normelor constituţionale, conform procedurii stabilite de Regulamentul Parlamentului, de alte reglementări în vigoare, şi ocupă poziţia cea mai înaltă în ierarhia actelor normative din Republica Moldova.

Analiza celor expuse mai sus face să evidenţiem unele trăsături ale actului legislativ, şi anume:

1. Actul legislativ este adoptat de unica autoritate legislativă în stat – Parlamentul Republicii Moldova.

2. Actul legislativ dispune de caracter statal obligatoriu, prin aceasta se subînţelege că asemenea act, de obicei, conţine norme juridice obligatorii pentru subiecţii de drept, norme ce sunt adoptate din numele statului şi protejate de acesta.

3. Actul legislativ dispune de caracter general şi impersonal, ceea ce ar însemna că asemenea acte se adoptă nu pentru caz sau persoană concretă, dar are menirea de a reglementa relaţiile sociale şi comportamentul dintre subiecţii de drept dinainte nedeterminaţi.

4. Actul legislativ trebuie să corespundă cerinţelor legislaţiei, adică trebuie să fie adoptat în conformitate cu Constituţia Republicii Moldova şi să nu o contrazică.

5. Actul legislativ este accesibil pentru toţi. Această trăsătură poate fi privită din două puncte de vedere, în primul rând, acces de a-şi expune părerea asupra actului îl are fiecare cetăţean al statului care îşi exercită acest drept fie direct prin intermediul referendumului, fie indirect prin intermediul reprezentanţilor aleşi, cum sunt deputaţii în parlament. În al doilea rând, actul este accesibil prin aceea că despre existenţa acestuia se aduce, în mod obligatoriu, la cunoştinţa tuturor membrilor societăţii. Nerespectarea acestui principiu duce la inexistenţa actului, fapt despre care expres este indicat în art.76 din Constituţia Republicii Moldova.

6. Actul legislativ trebuie să fie exact şi precis. Exactitatea şi precizia textului legii este o cerinţă pentru ca acesta să aibă siguranţă şi o corectă aplicare. Aceasta presupune ca textul să fie sigur, lămurit, să nu creeze dubii în activitatea de aplicare[12].

7. După intrarea în vigoare, actul legislativ urmează a fi executat de către toţi subiecţii de drept.

Din categoria actelor legislative, în dependenţă de caracterul normelor cuprinse în ele, deosebim acte legislative generale, speciale şi acte legislative de excepţie.

Actul legislativ general cuprinde norme juridice aplicabile tuturor raporturilor sociale sau subiecţilor de drept ori unor anumite categorii de raporturi sau subiecţi, fără a-şi pierde caracterul de generalitate.

Actul legislativ special cuprinde norme juridice aplicabile în exclusivitate unor categorii de raporturi sociale sau subiecţi strict determinaţi prin derogare de la regula generală. În caz de divergenţă între o normă a actului legislativ general şi o normă a actului legislativ special cu aceeaşi putere juridică, se aplică norma actului legislativ special.

Actul legislativ de excepţie reglementează raporturile sociale generate de situaţii excepţionale. Actul legislativ de excepţie derogă de la actele generale şi de la cele speciale. În caz de divergenţă între o normă a actului legislativ general sau special şi o normă a actului legislativ de excepţie cu aceeaşi putere juridică, se aplică norma actului legislativ de excepţie. În clauza de adoptare a actului legislativ se indică apartenenţa acestuia la categoria de acte legislative speciale sau excepţionale.

Totodată, legea structurează şi pe verticală categoriile de acte legislative, cum sunt:

a) Constituţia Republicii Moldova şi legile constituţionale;

b) legile organice şi legile ordinare;

c) hotărârile şi moţiunile.

Principalul izvor de drept în ierarhia sistemului legislaţiei Republicii Moldova este actul normativ-juridic exprimat în formă de lege. Termenul „lege" în literatura de specialitate este folosit fie în sens larg, fie în sens restrâns.

Sensul general[13] sau larg (*largo sensu*) desemnează atât legile propriu-zise, cât şi celelalte acte normativ-juridice adoptate pe baza legilor şi în aplicarea acestora.

Termenul de „lege" în sensul restrâns (*stricto sensu*) desemnează actul normativ-juridic care este elaborat de organul legislativ suprem, respectiv Parlamentul[14]. Faţă de celelalte acte normativ-juridice, legea se distinge prin, cel puţin, trei trăsături specifice:

a) legea are o procedură aparte de elaborare;

b) legea are totdeauna caracter normativ (celelalte acte ale organelor executive pot avea atât caracter normativ, cât şi individual);

c) legea are competenţa de reglementare primară şi originară (în sensul că relaţiile sociale trebuie să-şi găsească oglindire normativă în mod primordial în conţinutul legilor şi nu a altor acte normativ-juridice, acestea nefăcând altceva decât să dezvolte şi să nuanţeze reglementările primare cuprinse în legi)[15].

Dintre categoriile de legi, Constituţia este recunoscută legea supremă a societăţii şi a statului, având o valoare juridică supremă faţă de oricare altă normă de drept. Toate actele normativ-juridice adoptate şi emise de diferite organe ale puterii de stat, precum Parlamentul (cu excepţia legilor Constituţionale), Preşedintele Republicii Moldova, Guvernul ţării, Organele administraţiei publice centrale şi locale trebuie să se conformeze normelor şi principiilor constituţionale. În situaţia în care un act normativ-juridic, inclusiv o lege adoptată de Parlament, cu excepţia legilor Constituţionale, contravine Constituţiei, aceasta nu poate produce efecte juridice.

Legile Constituţionale sunt definite ca legi de modificare, completare sau revizuire a Constituţiei care sunt înzestrate cu putere juridică superioară celorlalte categorii de acte normativ-juridice. Legile constituţionale se adoptă de Parlamentul Republicii Moldova cu votul a două treimi din deputaţi. Există opinia că legile constituţionale sunt inferioare după puterea juridică în raport cu Constituţia, deoarece Constituţia este mult mai mult decât o lege constituţională, fie chiar şi numai pentru faptul că aceasta din urmă, după adoptare, este incorporată Constituţiei[16].

O altă categorie de acte normativ-juridice care ocupă un rol important în sistemul legislaţiei Republicii Moldova sunt **legile organice** care reprezintă o dezvoltare a normelor constituţionale şi pot interveni numai în domeniile expres prevăzute de Constituţie sau în alte domenii deosebit de importante pentru care Parlamentul consideră necesară adoptarea de legi organice. Domeniile care se reglementează prin lege organică sunt stabilite la art.72 alin.(3) lit.a)-o) din Constituţie. În conformitate cu prevederile art.72 alin.(3) lit.p) din Constituţie, prin lege organică se reglementează şi:

a) consfinţirea frontierelor ţării;

b) stabilirea Imnului de Stat;

c) modul de funcţionare a limbilor;

d) condiţiile dobândirii, păstrării şi pierderii cetăţeniei;

e) structura sistemului naţional de ocrotire a sănătăţii şi mijloacele de ocrotire şi protecţie a sănătăţii fizice şi mintale a persoanei;

f) stabilirea funcţiilor publice ai căror titulari nu pot face parte din partide;

g) prelungirea mandatului Parlamentului în caz de război sau catastrofă;

h) stabilirea unor incompatibilităţi ale calităţii de deputat în Parlament, altele decât cele prevăzute expres de Constituţie;

i) procedura de alegere a Preşedintelui Republicii Moldova;

j) stabilirea altor membri ai Guvernului, în afară de Prim-ministru, prim-viceprim-ministru, viceprim-miniştri şi miniştri;

k) stabilirea unor incompatibilităţi ale funcţiei de membru al Guvernului, altele decât cele prevăzute expres de Constituţie;

l) stabilirea structurii sistemului naţional de apărare;

m) formele şi condiţiile speciale de autonomie ale unor localităţi din stânga Nistrului si din sudul Republicii Moldova;

n) atribuţiile, modul de organizare şi funcţionare a Curţii de Conturi.

Legile organice se adoptă cu votul majorităţii deputaţilor aleşi, dacă Constituţia nu prevede o altă majoritate. Legile organice se adoptă după cel puţin două lecturi şi sunt subordonate legilor constituţionale. Modificarea, completarea şt abrogarea legilor organice sau ale unor dispoziţii ale acestora se fac, de regulă, prin lege organică, conform procedurii stabilite în acest sens.

Legile ordinare. Constituindu-se într-o categorie distinctă, înseamnă că prezintă şi anumite trăsături care le deosebesc de celelalte două categorii, adică de legile constituţionale şi cele organice. Aceste deosebiri privesc, ca şi în cazul legilor constituţionale şi organice, obiectul de reglementare, procedura adoptării şi puterea juridică a lor[17]. Legile ordinare intervin în orice domeniu al relaţiilor sociale, cu excepţia domeniilor supuse reglementării prin Constituţie şi legile organice. Legile ordinare se adoptă cu votul majorităţii deputaţilor prezenţi şi sunt subordonate legilor constituţionale şi celor organice. Modificarea, completarea şi abrogarea legilor ordinare sau ale unor dispoziţii ale acestora se fac, de

regulă, prin lege ordinară, conform procedurii stabilite în acest sens.

În categoria legilor organice se includ şi **codurile de legi** care reprezintă ansambluri de norme, sistematizate într-o anumită formă, prin care se reglementează domenii largi, dar relativ distincte, de raporturi sociale. Codurile cuprind reglementările de bază ale unei ramuri ce ţine de drept. Codul este o lege organică specială, de aceea conform principiului *lex specialis derogat generali* el dobândeşte superioritate faţă de legile organice generale[18].

La acte normativ-juridice cu putere de lege – care întrunesc trăsătrurile legii – pot fi atribuite şi ordonanţele Guvernului adoptate în temeiul delegării legislative, în situaţii concrete având caracter provizoriu.

Despre puterea juridică a ordonanţei şi poziţia ei ierarhică, vom vorbi mai jos, aici ţinem să subliniem că ordonanţa Guvernului face parte din categoria actelor normativ-juridice cu putere de lege ordinară[19].

Tot la categoria actelor normativ-juridice cu putere de lege, acte care sunt incluse în sistemul legislaţiei Republicii Moldova, se atribuie şi tratatele internaţionale semnate şi ratificate care conţin norme general-obligatorii.

Celelalte acte normativ-juridice, indiferent de organul ce le adoptă fie Parlament, Preşedinte, Guvern, de denumirea şi forma lor, autorii în domeniu le atribuie la categoria actelor subordonate legii care deţin putere juridică inferioară legilor.

Noţiunea de „act subordonat legii" reflectă una din importantele trăsături ale conţinutului acestor acte, şi anume, că se emit în baza legii şi nu contrazic legea. Aceste categorii de acte juridice foarte mult se deosebesc între ele şi au trăsături specifice după conţinutul şi puterea lor juridică. Legalitatea acestor acte poate fi verificată în instanţa de judecată[20], pot fi sesizate de organele procuraturii[21], iar actele Guvernului pot fi suspendate de Preşedintele Republicii Moldova[22].

Literatura juridică autohtonă până în 2000 argumenta necesitatea adoptării acestor acte, deoarece unele aspecte ale vieţii totuşi legea nu le poate cuprinde oricât efort nu s-ar depune. De aceea apare necesitatea intervenţiei normative a altor organe de stat. În 2000, Curtea Constituţională a Republicii Moldova s-a expus asupra acestui fapt declarând unele categorii de acte normativ-juridice adoptate de Guvernul Republicii care conţineau norme juridice originale ca fiind neconstituţionale.

În definirea sferei de cuprindere a actelor normativ-juridice subordonate legii, trebuie să se aibă în vedere următoarele:

a) aceste acte trebuie să fie conformate cu legile (Constituţia), să nu conţină dispoziţii contrare acestora;

b) ele nu pot ţine de reglementări primare sau de domenii a căror reglementare este prevăzută a fi dată prin lege;

c) ele trebuie să se înscrie în limitele competenţei materiale şi teritoriale ale organului de la care emană;

d) ele trebuie să respecte ierarhia puterii juridice a actelor superioare faţă de cele inferioare;

e) ele trebuie să fie date în formă şi cu procedura prevăzută pentru fiecare dintre ele[23].

Actele normativ-juridice subordonate legii au denumiri şi forme diferite în sistemul de drept al fiecărui stat. Totuşi ele pot fi clasificate în funcţie de categoria acestora şi autoritatea publică competentă de a le emite după cum urmează în acte ale Guvernului, ale Şefului Statului, ale organelor administraţiei publice centrale şi locale. Se publică, în mod obligatoriu, dacă ating drepturile, libertăţile şi obligaţiile omului şi ale cetăţeanului, în caz contrar, ele nu pot fi aplicate.

În literatura de specialitate, marea categorie de acte normativ-juridice subordonate legii sunt clasificate în patru mari grupe la baza clasificării fiind autoritatea publică competentă de a le emite şi sfera lor de acţiune[24]. În prima grupă sunt incluse actele normativ-juridice generale, în a doua – „departamentale", în a treia locale şi în a patra actele diferitelor forme organizatorico-juridice emanate fie de la persoane fizice sau juridice ce funcţionează pe teritoriul Republicii Moldova sau, cum mai sunt numite, în literatura de specialitate, actele corporative[25].

La categoriile de acte normativ-juridice subordonate legii cu caracter general, putem atribui hotărârile Parlamentului Republicii Moldova, decretele Preşedintelui Republicii Moldova, hotărârile şi ordonanţele Guvernului Republicii Moldova, Regulamentele cu caracter general obligatoriu, adoptate de unele din organele administraţiei publice centrale, care adoptă acte atât de ordin interior, cât şi de importanţă exterioară[26]. Exemplu pot servi regulile cu privire la ordinea de eliberare a licenţei de Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor al Republicii Moldova pentru următoarele genuri de activitate: transportarea şi alte activităţi ce ţin de traficul rutier, feroviar şi fluvial; organizarea reparaţiei şi deservirii tehnice a mijloacelor de transport auto; construcţia, reparaţia şi întreţinerea drumurilor.

Din conţinutul art.11 al Legii nr.780 din 27.12.2001 cu privire la actele legislative reiese că hotărârile Parlamentului sunt acte legislative subordonate legii care se adoptă cu votul majorităţii deputaţilor prezenţi, dacă prin Constituţie nu este prevăzută o altă modalitate. Presupunem că această reglementare se atribuie la hotărârile Parlamentului care sunt acte subordonate legii cu caracter normativ şi care fac parte din sistemul legislaţiei Republicii Moldova, deoarece fraza ce prelungeşte conţinutul aceluiaşi articol conchide că hotărârile cu caracter individual şi alte hotărâri care nu conţin norme de drept pot fi examinate fără a fi supuse tuturor procedurilor prealabile la organele de lucru ale Parlamentului. Astfel logic observăm despre prezenţa a două categorii de hotărâri Parlamentare: cu conţinut normativ, care reglementează relaţii sociale, şi hotărâri care nu reglementează relaţii sociale.

Hotărârile cu conţinut normativ ale Parlamentului se adoptă:

a) în domeniul organizării activităţii interne ale parlamentului şi structurilor ce intră în componenţa sa ori îi sunt subordonate nemijlocit;

b) pentru aprobarea sau modificarea structurii unor organe sau instituţii;

c) alte domenii ce nu necesită adoptare de legi.

Hotărârile nenormative, de regulă, sunt adoptate pentru alegerea, numirea, revocarea, destituirea, suspendarea din funcţii publice.

Moţiunea Parlamentului la fel este actul legislativ al Parlamentului subordonat legii. Sistemul actelor legislative al Republicii Moldova, ca şi în cazul României, prevede două categorii de moţiuni. Prima este moţiunea prin intermediul căreia Parlamentul îşi exprimă poziţia într-o problemă de politică internă şi externă şi a doua – sunt moţiunile de cenzură care se adoptă cu votul majorităţii deputaţilor aleşi în conformitate cu prevederile Constituţiei şi Regulamentului Parlamentului şi prin care Parlamentul îşi exprimă încrederea sau neîncrederea faţă de Guvern.

Prin moţiuni nu se reglementează relaţiile sociale, aşa cum se face prin lege şi unele hotărâri[27], de aceea aceste categorii de acte legislative nu sunt atribuite la sistemul legislaţiei interne a statului.

Decretele sunt acte juridice prin intermediul cărora Preşedintele Republicii Moldova îşi exercită atribuţiile sale conferite de Constituţie care după puterea lor juridică sunt inferioare legilor şi sunt obligatorii pentru executare pe întregul teritoriu al statului[28]. Decretele se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. Deşi nu este expres menţionat în textul constituţional, nepublicarea decretului atrage sancţiunea nulităţii acestuia[29].

Potrivit domeniilor în care sunt date, precum şi practicii conducerii de stat, decretele sunt acte concrete, individuale, prin care Preşedintele Republicii Moldova numeşte în funcţie (de ex.: judecători), acordă şi avansează în grade militare etc.

Practica demonstrează că în dependenţă de specificul regimului dintr-o ţară sau alta, preşedintele statului e în drept să emită şi decrete cu caracter normativ. Decretul prezidenţial prin care se declară mobilizarea parţială sau generală în baza art.87 alin.(2) din Constituţie este un decret cu conţinut normativ.

Decretele, de regulă, sunt semnate de Preşedintele statului personal, fără a fi contrasemnate. Totuşi, prin art.94 alin.(2) din Constituţia Republicii Moldova este stabilită obligativitatea contrasemnării unor decrete ale Preşedintelui, Republicii Moldova de către Prim-ministru pe întrebările ce ţin de acreditarea şi rechemarea reprezentanţilor diplomatici ai Republicii Moldova, de aprobare a înfiinţării, desfiinţării sau schimbării rangurilor misiunilor diplomatice etc. Contrasemnarea angajează răspunderea Guvernului pentru conţinutul şi efectele decretelor contrasemnate[30]. Din aceste considerente, vom deosebi decretele semnate de către Preşedintele Republicii Moldova de unul singur şi decrete contrasemnate.

În afară de decrete, Preşedintele Republicii Moldova, în activitatea sa complexă, poate să emită şi acte cu un caracter politic: mesaje, declaraţii, apeluri, demersuri, scrisori. Aceste acte au un caracter exclusiv politic, deşi nu produc anumite efecte juridice, au totuşi o importanţă deosebită pentru îndeplinirea atribuţiilor care vizează independenţa, unitatea şi integritatea statului, precum şi pentru atribuţiile de reprezentare a statului pe plan intern şi extern[31].

Ţinându-se cont de caracterul variat al actelor emise de Preşedintele Republicii Moldova, în literatura de specialitate ele se deosebesc după anumite categorii:

a) actele juridice;

b) fapte material-juridice;

c) operaţii administrative;

d) acte exclusiv politice[32].

La sistemul legislaţiei Republicii Moldova corect va fi să atribuim decretele Preşedintelui Republicii Moldova ce au un conţinut normativ şi pe care le vom deosebi după anumite trăsături:

– reprezintă manifestări unilaterale de voinţă, în scopul producerii de efecte juridice;

– sunt emise ca urmare a exercitării atribuţiilor reglementate în Constituţie şi în legi;

– unele din ele urmează a fi contrasemnate de către Prim-ministru;

– sunt obligatorii pentru executare pe întreg teritoriul statului;

– urmează a fi publicate în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova.*

Următoarea categorie de acte normativ-juridice generale structurate în ierarhia sistemului legislaţiei Republicii Moldova, diferite după puterea lor juridică sunt actele normativ-juridice ale Guvernului.

Guvernul Republicii Moldova pentru exercitarea atribuţiilor constituţionale şi a celor ce decurg din legea cu privire la Guvern, pentru organizarea executării legilor emite hotărâri, ordonanţe şi dispoziţii.

Hotărârea este forma pe care o îmbracă decizia Guvernului cu caracter normativ sau de o importanţă generală emisă în temeiul normelor constituţionale şi legale, care stabileşte reguli obligatorii de aplicare repetată la un număr nedeterminat de situaţii identice. Cu alte cuvinte, Hotărârea Guvernului este actul normativ-juridic emis de puterea executivă, care conţine norme juridice referitoare la organizarea executării legilor, respectiv măsurii concrete de putere de aplicare a legilor emise de Parlament în cele mai diverse domenii[33].

Hotărârile Guvernului sunt acte ale puterii executive subordonate legii şi se supun inclusiv şi în cazul ordonanţelor cenzurii judecătorului constituţional (art.135 din Constituţia Republicii Moldova).

În vederea realizării programului său de activitate, Guvernul poate cere Parlamentului să adopte o lege

specială de abilitare a Guvernului pentru a adopta ordonanţe în domenii în care nu fac obiectul legilor organice. Constituţia Republicii Moldova prin intermediul alin.(2) al art.106-2 cere în mod obligatoriu Parlamentului ca legea de abilitare să stabilească domeniul şi data până la care se pot emite ordonanţe, care vor intra în vigoare de la data publicării fără a fi promulgate.

Din conţinutul alin.(4) al aceluiaşi articol rezultă că ordonanţele Guvernului Republicii Moldova ca consecinţă a delegării legislative nu se promulgă, nu se supun aprobării parlamentare, dacă acest fapt nu este cerut în mod expres de legea de abilitare. Totodată, putem trage concluzia de existenţă a două categorii de ordonanţe ale Guvernului:

a) ordonanţe care nu se supun aprobării parlamentare şi

b) ordonanţe ce se aprobă de către Parlament.

Explicarea deosebirii acestor două categorii de ordonanţe o găsim în literatura de specialitate la Maria V.Dvoracec[34] care afirmă că ,,în principiu ordonanţele nu sunt supuse aprobării parlamentului, întrucât această rectificare este necesară numai dacă este cerută de legea de abilitare. Aceste ordonanţe intervin în scopul detalierii, precizării unor dispoziţii cuprinse într-o lege, prin norme subsidiare, instrucţiuni tehnice, metodologii etc. Ordonanţele supuse aprobării Parlamentului – până la îndeplinirea termenului de abilitare au un caracter executiv de drept administrativ, nerespectarea termenului atrăgând încetarea efectelor ordonanţei. Numai în situaţii excepţionale, de urgenţă legea de învestire a Guvernului cu o anumită competenţă legislativă poate fi o lege specială de abilitare. În aceste cazuri, intrarea în vigoare a ordonanţelor de urgenţă se realizează după depunerea lor spre aprobarea Parlamentului, care le va aproba sau respinge printr-o lege. Prin ordonanţă, normele instituite de Guvern au putere de lege, în limitele şi condiţiile stabilite de legea de abilitare, aceasta fiind însă şi semnificaţia delegării legislative, condiţionată de unele momente: mai întâi, nu se pot emite ordonanţe în domeniile rezervate legilor organice. Apoi, legea va trebui să stabilească domeniul şi data până la care se pot emite ordonanţe. În sfârşit, legea poate prevedea şi obligativitatea supunerii ordonanţelor aprobării Parlamentului, dacă nu s-a prevăzut o astfel de obligaţie trebuind ca aprobarea să fie obţinută până la împlinirea termenului de abilitare.

Exemplu de delegare legislativă în Republica Moldova poate servi Legea nr.399-XV din 20.07.2001 cu privire la abilitarea Guvernului Republicii Moldova cu emiterea ordonanţelor. În temeiul art.106-2 din Constituţia Republicii Moldova, Guvernul prin legea ordinară nominalizată a fost abilitat de la data de 27.07.2001 (data când legea a fost publicată în *Monitorul Oficial* intrând în vigoare) până la data de 01.10.2001 să emită ordonanţe în următoarele domenii:

– utilizarea rezervelor de stat pentru asigurarea securităţii alimentare, furajere, veterinare şi fitosanitare;

– aprobarea politicii statului în domeniul circuitului mărfurilor alimentare;

– reglementarea utilizării resurselor genetice;

– asigurarea securităţii biologice;

– aprobarea problemelor de asigurare în medicină;

– formarea preţurilor şi serviciilor medicale şi la medicamente;

– aprobarea nomenclatorului serviciilor prestate contra plată de către ministere şi ,,departamente";

– formarea continuă a cadrelor pentru economia naţională.

Art.2 al aceleiaşi legi stipulează că ordonanţele emise de Guvern în domeniile indicate nu se supun aprobării Parlamentului şi intră în vigoare de la data publicării în *Monitorul Oficial*. Momentul important la care trebuie de atras atenţia este că Constituţia Republicii Moldova în art.106/2 stipulează că delegarea legislativă se efectuează prin adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova a unei **legi speciale** prin care înţelegem un act legislativ care cuprinde norme juridice aplicabile în exclusivitate unor categorii de raporturi sociale sau subiecţi strict determinaţi prin derogare de la regula generală. La rândul său, exemplul indicat demonstrează că practica delegării se procedează prin intermediul legilor ordinare, şi nu speciale. Considerăm că problema abordată ţine de obiectul unor cercetări separate, noi numai evidenţiem acest moment.

Dispoziţia Guvernului este actul juridic care merită o atenţie aparte. În legislaţie şi literatura de specialitate, acest act juridic este tratat ca act aplicativ ce nu conţine norme juridice, cu toate că în perioada sovietică la unii autori se menţionează şi despre existenţa dispoziţiilor ce conţineau norme juridice şi care puteau fi atribuite la sistemul legislaţiei[35]. Faptul că dispoziţia este un act aplicativ al Guvernului, se stipulează în art.11 al Legii privind actele normative ale Guvernului şi ale altor autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale. Tot în acest articol, se indică numai despre hotărâre şi ordonanţă ca act normativ-juridic al Guvernului. Art.30 alin.(2) al Legii cu privire la Guvern stipulează că ,,dispoziţiile" se emit de Prim-ministru pentru organizarea activităţii interne a Guvernului. Astfel numai hotărârea şi ordonanţa vor fi atribuite la sistemul legislaţiei Republicii Moldova.

În Franţa, de exemplu, Guvernul adoptă ordonanţe şi decrete semnate de preşedintele Republicii, precum şi regulamente în vederea aplicării legilor. În Republica Moldova, potrivit prevederilor Constituţiei, actele normativ-juridice ale Guvernului poartă denumirea de hotărâri şi ordonanţe ca şi în România. Hotărârile se emit pentru executarea legilor, ordonanţele se emit în temeiul unei legi temporare de abilitare în condiţiile delegării legislative în domenii ce ţin de legile ordinare. Aceste ordonanţe, sunt supuse aprobării ulterioare prin lege.

Următoarea categorie de acte care la fel le putem include la sistemul legislaţiei Republicii Moldova şi

care fac parte din categoria actelor normativ-juridice subordonate legii cu caracter general sunt actele administrative[36] ale autorităţilor administraţiei publice centrale. În privinţa actelor acestor organe, este necesar să menţionăm faptul că ele se adoptă în baza unor prevederi anterioare, cuprinse în diverse legi, decrete sau hotărâri ale Guvernului. De cele mai multe ori, aceste acte normativ-juridice sunt adoptate cu scopul de-a impune o modalitate uniformă de executare a actelor superioare[37].

Actele normativ-juridice departamentale, în literatura de specialitate, sunt considerate ordinele, instrucţiunile şi regulamentele ministerelor, serviciilor, birourilor, centrelor, agenţiilor, acţiunea cărora se răsfrânge asupra persoanelor şi structurilor organizatorico-juridice ce li se subordonează şi fac parte componentă a acestor organe. Menirea acestor acte este de-a reglementa relaţiile de ordin interior a organului ce le-a emis. Ele se mai adoptă în mod excepţional, când asemenea împuterniciri lipsesc, dar actul normativ-juridic de autoritate juridică superioară cere, în virtutea conţinutului său, să se elaboreze şi să se aplice un act subordonat legii care să impună un mod unitar de executare[38]. O asemenea practică mai cu seamă se întâlneşte în activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept care în comun elaborează şi aprobă ordinea de punere în aplicare a anumitor instrucţiuni, cum ar fi „Instrucţiunea cu privire la modul de înregistrare, evidenţă a infracţiunilor şi a persoanelor care le-au săvârşit", ordin a cărui parte semnatară sunt Procuratura Generală a Republicii Moldova, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Serviciul de Informaţie şi Securitate al Republicii Moldova, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice al Republicii Moldova şi Serviciul Vamal al Republicii Moldova.

Actele administraţiei publice centrale de specialitate, precum şi actele altor autorităţi administrative centrale uneori de la sine formează un sistem determinat de acte normativ-juridice, deosebindu-se după puterea juridică, locul de vârf fiind rezervat ordinelor şi instrucţiunilor ministerelor.

S.S. Alekseev corect atrage atenţia la varietatea largă de organe împuternicite să emită asemenea categorii de acte normativ-juridice printre care enumeră şi organele de justiţie, control şi supraveghere. De exemplu, organul central în sistemul procuraturii este Procuratura Generală a Republicii Moldova care este reprezentată de procurorul general al Republicii Moldova. Acesta e în drept să emită ordine cu caracter normativ pentru reglementarea interioară a activităţii procuraturii[39].

Ordinele sunt cele mai răspândite categorii de documente dispozitive aplicate în practica administrativă (de administrare). Ele se emit pe chestiuni legate de crearea, reorganizarea, lichidarea instituţiilor şi părţilor lor structurale; prin ele se aprobă statute, instrucţiuni, reguli şi alte documente care cer aprobare; se hotărâsc diverse chestiuni legate de activitatea instituţiei organizaţiei, inclusiv pe cele legate de cadrele organizaţiei, cu încadrarea în câmpul muncii, demisia etc. Prin intermediul ordinelor conducătorii pun în faţa funcţionarilor sarcinile de bază, indică modul de soluţionare a acestora. Ordinul este obligatoriu pentru toţi colaboratorii organizaţiei sau ramurii administrate. În unele cazuri, ordinul poate avea un spectru mai larg atingând un număr mai larg de organizaţii şi persoane cu funcţii de răspundere, indiferent de ordinea subordonării acestora. Ordinul trebuie strict conformat cu legea şi nu poate deţine dispoziţii contrare legii[40].

Actele normative subordonate legii locale au trăsături asemănătoare cu cele generale, numai că sfera de acţiune a lor este limitată de teritoriul asupra căruia îşi răsfrâng competenţa autorităţile unităţilor teritoriale autonome cu statut special şi autorităţile administraţiei publice locale de nivelul întâi şi de nivelul doi. Aceste organe locale (în continuare le vom numi organe locale) în raza unităţii administrativ-teritoriale în care funcţionează deţin o competenţă generală a administraţiei de stat, de aceea actele ce emană de la aceste organe în formă de hotărâri şi dispoziţii sunt obligatorii pentru organele de stat din subordinea lor şi pentru persoanele fizice şi juridice asigurând executarea atribuţiilor de interes local. În unele cazuri, actele emise de aceste organe cu caracter normativ-juridic pot lua şi o altă formă ca, de exemplu, planul urbanistic general şi planul de amenajare a teritoriului unităţii administrativ teritoriale adoptat de consiliul local, care este un act normativ-juridic cu putere de „lege" în acel teritoriu[41].

Persoanele fizice (înregistrate sub formă organizatorico-juridică, cum este întreprinderea individuală), cât şi persoanele juridice adoptă cu scop lucrativ acte normativ-juridice care conţin, după cum se exprimă profesorii N.Roşca şi S.Baieş, norme de comportament pentru membrii săi, de care, în unele cazuri, se conduc şi terţii. Actele cu norme de comportament emise de acea sau altă formă organizatorico-juridică, autorii le-au denumit acte corporative[42] sau acte emise de administraţia întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor[43]. Aceste acte care, de obicei, iau formă de hotărâre, ordin, instrucţiune, regulă, contract de constituire sau statut, au putere obligatorie pentru toţi membrii persoanei juridice, precum şi pentru organele acesteia. Norma actului normativ-juridic corporativ poate sta la baza unei hotărâri a instanţei în cazul în care nu există norme cu o putere juridică mai mare.

Din cele expuse, rezultă că sistemul legislaţiei Republicii Moldova conţine în sine acte normativ-juridice destul de variate şi ierarhizarea acestora, în mare măsură, depinde de puterea juridică a actului care, la rândul său, este condiţionată îndeosebi de locul organului care l-a emis în sistemul organelor statului, cât şi de competenţa acestor organe. Cu toate că în anii 2000 prin intermediul formulărilor normative s-au făcut tentative de ierarhizare a întregului sistem al legislaţiei Republi-

cii Moldova, problema totuşi rămâne destul de anevoioasă.

În finalul acestui studiu, considerăm că este bine-venită afirmaţia savantului rus M.N. Marcenko conform căreia pentru stat şi societate nu este important numărul de legi care înfundă şi slăbeşte sistemul de drept, dar o mai mare importanţă au eficacitatea legilor, actualitatea şi calitatea acestora[44].

Recenzent:
Grigorii FIODOROV,
doctor habilitat, conferenţiar universitar (USM)

Note:

[1] Popescu Adam, *Teoria dreptului*, Ed., Fundaţiei „România de Mîine", Bucureşti,1996, p.112.

[2] *Ibidem*, p.113.

[3] Negru Boris, *Bazele statului şi dreptului Republicii Moldova*, Cartier, Chişinău, 1997, p.162.

[4] Заец А.П., *Система советского законодательства* (проблема согласованности), Наукова думка, Киев, 1987, с.58.

[5] *Ibidem*, p.67.

[6] Negru Boris, *Teoria generală a statului şi dreptului*, Secţia de editare a Academiei de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova, Chişinău, 1999, p.168.

[7] Фёдоров Г.К., *Теория государства и права,* Реклама, Кишинэу, 2004, с.332.

[8] Legea RM privind actele normative ale Guvernului şi ale altor autorităţi ale organelor administraţiei publice centrale şi locale, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.2008-210/783 din 03.10.2003.

[9] Алексеев С.С., *Общая теория права,* том 2, Юридическая литература, Москва,1982, с.231.

[10] Legea pentru modificarea legii nr.64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern.

[11] Фёдоров Г.К., *op.cit.,* p.332.

[12] Negru Boris, *op.cit.,* p.50.

[13] Заец А.П., *op.cit.,* p.168.

[14] Voicu Costică, *Teoria generală a statului şi dreptului,* Lumina Lex, Bucureşti,2002, p.188.

[15] Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, All Beck, Bucureşti, 2002, p.196.

[16] Preda Mircea, *Parlamentul României. Alegere, organizare şi funcţionare,* Lumina Lex, Bucureşti, 2000, p.519.

[17] *Ibidem,* p.531.

[18] Hotărîrea Curţii constituţionale nr.1 din 22.01.2008 privind controlul constituţionalităţii art.2 alin.(1) şi alin.(4) din Codul de procedură penală.

[19] Poalelungi Oleg, *Юридическая сила ордонансов, издаваемых правительством Республики Молдова,* în *Revista Naţională de Drept,* 2009, nr.9.

[20] Legea contenciosului administrativ, nr.793-XIV din 10.02.2000, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.57-58/375 din 18.05.2000, republicată în *Monitorul Oficial,* ediţie specială din 03.10.2006.

[21] Legea cu privire la Procuratură nr.294-XVI din 25.12.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.55-56/155 din 17.03.2009, art.19.

[22] Legea RM privind actele normative ale Guvernului şi ale altor autorităţi ale organelor administraţiei publice centrale şi locale, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.2008-210/783 din 03.10.2003, art.88 alin.(1) pct.1).

[23] Craiovan Ion, *Teoria generală a dreptului*, SIBILA, Craiova,1999, p.188.

[24] Алексеев С.С., *op.cit.,* p.228.

[25] Roşca Nicolae şi Baeş Sergiu, *Dreptul afacerilor*, Tipografia Centrală, Chişinău, 2004, p.37.

[26] Забелина Д.В., *Устав – традиционная форма нормативного правового акта или новая разновидность федерального закона?* în *Современное право,* 2008, №9, с.60; Бошно С.В., Забелина Д.В., *Проблемы определения места нормативно-правового акта с системе российского законодательства,* (на примере Федерального закона «Устав железнодорожного транспорта Российской Федерации»), în *Современное право,* 2000, №9, с.13.

[27] Preda Mircea, *op.cit.,* p.540.

[28] Popescu Getty Gabriela, *Conceptul şi trăsăturile caracteristice ale normelor juridice,* în *Revista Naţională de Drept,* nr.7, 2008.

[29] Cârnaţ Teo, *Drept constituţional,* Reclama, Chişinău, 2004, p.148.

[30] *Ibidem*.

[31] *Ibidem*, p.227.

[32] Orlov Măria, *Drept administrativ,* Epigraf, Chişinău, 2001, p.51.

[33] Voicu Cosrică, *op.cit.*, p.190.

[34] Dvoracec M. şi Lupu Gh., *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundaţiei „Chemare", Iaşi, 1996, p.186.

[35] Алексеев С.С., *op.cit.*, p.228; Мишунин П.Г., Миронов И.В., *О юридической природе актов, издаваемых высшими исполнительными и распорядительными органами государственной власти СССР, союзных и автономных республик*, în *Советское государство и право,* 1957, №8, с.22; Николаева М.Н., *Нормативные акты министерств и ведомств СССР,* în *Юридическая литература,* Москва, 1976, с.62.

[36] Creangă Ion, *Curs de Drept administrativ,* Epigraf, Chişinău,2003, p.67.

[37] *Ibidem*.

[38] Humă Ioan, *Introducere în studiul Dreptului*, Ed. Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1993, p.79.

[39] Regulamentul privind actele normative ale procuraturii, aprobat prin ordinul Procurorului General nr.200/22 din 23.09.2004; Ермолова Т.Ю., *Правотворческая деятельность органов прокуратуры как элемент правозащитной роли государства,* în *Современное право*, 2005, №10, с.35.

[40] *Документы и делопроизводство*, *Справочное пособие,* Т.В.Кузнецова, М.Т.Лихачёв, А.Л. Райхцаум, А.В. Соколов; Сост. М.Т. Лихачёв, Экономика, Москва, 1991, с.37-38.

[41] Roşca Nicolae, Baeş Sergiu, *op.cit.*, p.37.

[42] *Ibidem*.

[43] Avornic Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, ed. a II-a, Cartier juridic, Chişinău, 2004, p.292.

[44] Марченко М.Н., *Источники права: Учебное пособие*, Проспект, Москва, 2005, с.144.

УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРАВА НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЧАСТНОЙ ЖИЗНИ

Георгий АРИКОВ,
докторант (МолдГУ)

РЕЗЮМЕ

Рассматриваются проблемы и уголовно-правовое значение права на неприкосновенность частной жизни, права на личную неприкосновенность, конституционные пределы этого права, формы ограничения прав и свобод личности в юридическом аспекте, а также информационная безопасность личности.

Ключевые слова: *частная жизнь, личная неприкосновенность, индивидуальная свобода, информация.*

REZUMAT

Se examinează probleme și importanța dreptului penal privind inviolabilitatea vieții particulare, dreptului la inviolabilitatea persoanei, limitele constituționale ale acestui drept, formele restricțiilor drepturilor și libertăților personalității din punct de vedere juridic, precum și securitatea informațională a persoanei.

Cuvinte-cheie: *viață particulară/privată, inviolabilitate personală, libertate individuală, informație.*

SUMMARY

This scientific research embodies a detailed and comprehensive analysis of the inviolability of private life o the person. This issue proceeds from the very basic privilege of every man enabling him to carry out his desired actions legitimately intended without the anxiety of being restrained by anyone. While the determination of the scope of this right has generally been challenged, and various definitions of this expression have advanced a distinct theoretical framework such diversity of ideas commonly rallies in favor of the sustenance of this paramount prerogative when positively asserted by the individual such right being a fundamental one. The most comprehensive of rights and the right most valued by men is the right to privacy. The broad concept of an individual's right to privacy has become a pertinent eventuality in the society's irremediable agitated structure. By the wordings of the provision of the law, it is evident that the right that is being safeguarded is not that all absolute. The right to privacy of communication may be validly limited and restricted. In support of the abovementioned provisions, zones of privacy are likewise recognized and protected in our laws. With the spread of modem technology that becomes ever more sophisticated, civil liberties groups claim that the citizen's right to privacy is being eroded further.

Key-words: *private life, personal inviolability, individual liberty, information.*

Несмотря на принятие законов и введение иных форм защиты, нарушение частной жизни по-прежнему остается актуальной проблемой. Во многих странах законодатели «не поспевают» за техническим прогрессом, что ведет к появлению больших пробелов в области защиты прав человека, в частности – в сфере обеспечения неприкосновенности частной жизни.

Согласно ст. 28 Конституции Республики Молдова, *государство уважает и охраняет интимную, семейную и частную жизнь*[1].

Право на личную неприкосновенность, предусмотренное ст.3 Всеобщей декларацией прав человека ООН, является основным, неотчуждаемым правом, вместе с тем оно не относится к правам, которые остаются неизменными по своему объему, то есть не могут быть расширены или ограничены. Поскольку наше государство имеет статус правового, то нередко возникают ситуации, когда свобода лица при необходимости должна уступать место неким иным интересам общества.

Конституционные пределы права на личную неприкосновенность (право на жизнь, телесная неприкосновенность, честь и достоинство) относятся к физической и духовной неприкосновенности. При таком подходе очевидно, что физическая и духовная неприкосновенность личности не могут быть изменены в своем объеме. Вместе с тем объем такого важнейшего объекта неприкосновенности, как индивидуальная свобода, составляющая основу волевой неприкосновенности, в установленных законом случаях может быть ограничен. Следовательно, с полным основанием можно говорить об ограничениях в сфере личной неприкосновенности лишь относительно индивидуальной свободы.

По мнению С.В. Поповой[2], *ограничение* прав и свобод личности в юридическом аспекте может выражаться в одной из пяти форм:

(1) сужение, то есть умаление содержания и объема свобод;

(2) приостановление, то есть временное ограничение, выражающееся, например, в ограничении избирательного права при лишении свободы за совершение преступления;

(3) отмена, то есть полное прекращение действия тех или иных прав и свобод;

(4) непризнание, то есть отсутствие юридического закрепления определенных прав и свобод, например, политических прав и свобод иностранцев или их игнорирование;

(5) усложнение процедуры реализации при определенных условиях или в отношении определенных

субъектов (например, усложнение реализации права на свободу передвижения в условиях военного или чрезвычайного положения).

Ограничение прав и свобод является своеобразной крайней необходимостью, когда личности наносится вред, но меньший, чем мог быть нанесен обществу в целом при отсутствии этого ограничения. При этом следует различать *ограничение прав и свобод* и их *нарушение*. В отличие от нарушения, ограничение прав и свобод представляет собой *правомерное действие*. На этом основании неверным будет употреблять термин *«неправомерное ограничение прав и свобод»*, поскольку неправомерное ограничение есть не что иное, как нарушение. Всякое неправомерное ограничение прав и свобод есть нарушение, но не всякое их нарушение является ограничением.

Вместе с тем, уголовно-правовая норма, предусмотренная ст.177 Уголовного кодекса Республики Молдова, закрепляет ответственность за незаконное собирание или умышленное распространение охраняемых законом сведений о частной жизни, составляющих личную или семейную тайну другого лица, без его на то согласия.

Отметим, что *непосредственным объектом* указанного преступления выступают общественные отношения, обеспечивающие неприкосновенность частной жизни. Так, особый интерес для доктрины уголовного права представляет выяснение вопроса о нарушении неприкосновенности частной жизни лица как основной разновидности нарушения конституционного права человека и гражданина на личную неприкосновенность.

Право обязано охранять *неприкосновенность частной жизни.* И охранять не только посредством включения данной категории в перечень неотъемлемых прав человека и гражданина, но и выработки конкретных механизмов реализации данного права. Несмотря на то, что неприкосновенность частной жизни является универсальным принципом права, нет четкого понимания и категории *«неприкосновенность частной жизни».* В это понятие не включаются, например, неприкосновенность жилища, имущества.

Система правового регулирования обеспечения неприкосновенности частной жизни должна строиться по двум основным направлениям:

• обеспечение возможности индивиду *находиться по собственному желанию в изоляции от общества*, наедине с самим собой либо среди близких;

• обеспечение возможности индивиду *осуществлять контроль информации о самом себе,* позволяя распространять ту ее часть, которая, по его мнению, необходима для формирования выгодного ему «информационного портрета», и запрещать распространение невыгодной информации.

Применительно к рассматриваемому контексту Г.Б. Романовский подмечает, что *«право на неприкосновенность частной жизни – именно право, а не обязанность. Любой человек может охранять своё «жизненное пространство», но он может и сделать его открытым для всех. Причём такие проявления могут быть как социально обусловленными, так и зависеть только от личного волеизъявления»*[3].

Право на неприкосновенность частной жизни означает предоставленную человеку и гарантированную государством возможность контролировать информацию о самом себе, препятствовать разглашению сведений личного, интимного характера. Такой контроль со стороны индивида может осуществляться различными способами. Основной из них – запрет гражданина, поддерживаемый нормами права, на получение либо распространение тех или иных сведений.

Как справедливо указывают Л.Г. Гырла и Ю.М. Табарча, *неприкосновенность частной жизни* подразумевает защиту двух взаимосвязанных элементов жизни человека – личной и семейной жизни: 1) *элементы личной жизни:* личный образ (имидж), стиль, уклад жизни, потребности, наклонности, увлечения, отношения (родственные, дружеские, интимные); 2) *элементы семейной жизни:* супружеские отношения, семейные права, семейные обязанности, поведение в семье, отношения с детьми, семейные обычаи и праздники[4].

С юридической точки зрения *человек только тогда может ощущать себя личностью, когда в состоянии регулировать должную и необходимую меру своих взаимоотношений с другими индивидами, обществом и государством.*

Так, американский исследователь, автор научного труда «Приватность и свобода» (Privacy and Freedom), Alan F.Westin говорит о четырех формах приватности:

1) «уединение», состояние, в котором человек избавлен от наблюдения со стороны других;

2) «интимность», замкнутое общение, предполагающее добровольное поддержание контакта с узким кругом лиц;

3) «сдержанность», то есть наличие психологического барьера между индивидом и окружающими его людьми;

4) «анонимность», состояние, когда человек, находясь в общественном месте, стремится остаться неузнанным[5].

Следует отметить, если исходить из понятия «проникновение», что у частной жизни в ряде случаев можно выделить границы. Ими является жилище, то есть помещение, в котором человек проживает постоянно или временно.

По нашему мнению, право на неприкосновенность частной жизни включает в себя, в первую очередь, *право быть предоставленным самому себе.* Представляется, что частной и неприкосновенной должна быть жизнь человека в сфере его бытовых, интимных отношений, свободы мысли и совести. Бесспорно, человеку необходима свобода уединения, вступления в контакты с другими людь-

ми, охрана его личных и семейных тайн, свобода от слежки.

Другим аспектом, определяющим границы права на неприкосновенность частной жизни гражданина, является система его информационного общения. Сообщениям, передаваемым сначала устно, а затем письменно, человек стал вынужденно доверять свои тайны, тайны своей семьи, рода.

Отметим, что *информация* представляет собой сведения о лицах, предметах, фактах, событиях, явлениях и процессах, независимо от формы их представления. Отождествление понятий *«информация»* и *«сведения»* применительно к информации, включаемой в сферу правового регулирования, является одним из фундаментальных положений при определении ее особенностей как объекта права.

Как справедливо отмечает А.А. Фатьянов, *в качестве объекта права может выступать не всякая информация, а лишь сведения, имеющие субъективную ценность и полученные для определенной цели*[6].

Конфиденциальная информация о гражданах (персональные данные) представляют собой сведения о фактах, событиях и обстоятельствах жизни физического лица, позволяющие отождествить их с конкретным индивидом и отражающие особенности последнего по отношению к другим людям (обществу). В данной области непременно должен быть предусмотрен исчерпывающий перечень категорий сведений, относимых к конфиденциальной информации о гражданах (персональным данным).

На сегодняшний день, в соответствии с ч. (1) ст. 8 Закона Республики Молдова № 982 от 11.05.2000 г. о доступе к информации[7], *информацией личного характера* являются сведения, относящиеся к частному лицу, личность которого установлена или может быть установлена, разглашение которых может нарушить частную жизнь лица, и которые относятся к категории конфиденциальной информации о лице. Не считаются конфиденциальной информацией сведения, касающиеся исключительно установления личности (сведения, содержащиеся в документах, удостоверяющих личность).

В соответствии с Законом Республики Молдова № 17 от 15.02.2007 г. о защите персональных данных[8], *персональные данные* представляют собой данные о физическом лице, позволяющие прямо или косвенно идентифицировать его.

Вычленение категории *«персональные данные»* из более общей категории *«частная жизнь»* связано с распространением автоматизированных систем обработки и хранения информации, прежде всего компьютерных баз данных, к которым возможен удаленный доступ через технические каналы связи. В данном контексте уместно говорить о так называемой *«информационной безопасности личности»*, означающей неразглашение государством собранных им сведений о личности без её согласия. Государственные органы и органы местного самоуправления ограничивают доступ посторонних к информации такого рода. Их задачей является также защита государственных коммуникационных линий, используемых физическими и юридическими лицами, от прослушивания, перехвата сообщений и т.п.

Необходимо, однако, четко различать понятия *«защита частной информации»* и *«защита информации о частном лице»*. Очевидно, что второе понятие включает информацию о деятельности этого лица, в том числе о его бизнесе.

Полагаем целесообразным сформулировать вопрос: *в чём разница между нарушением права человека на личную жизнь и ущемлением его чести, достоинства и деловой репутации?*

Безусловным является то обстоятельство, что в подавляющей своей массе подобного рода дела схожи, хотя у них есть и принципиальное различие. Так, в случаях нарушения чести и достоинства, действующее законодательство говорит о распространении несоответствующих действительности сведений, которые порочат репутацию того или иного человека. При нарушении же права на неприкосновенность личной жизни соответствие либо не соответствие действительности распространяемых о человеке сведений роли не играет, также как и то, порочат ли они его или являются хвалебными. Важно только одно: если действия по собиранию или по распространению информации о частной жизни лица осуществляются без его на то согласия, они, соответственно, означают вмешательство в сферу личной жизни индивида.

Рецензент:
Лилия ГЫРЛА,
доктор права, доцент кафедры уголовного права и криминологии юридического факультета Молдавского государственного университета

Литература:

[1] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 1994, nr. 001.

[2] Попова С.В. *Теоретико-правовые вопросы ограничения личной неприкосновенности* // Международная Академия наук и высшего образования. Электронная версия: www.gisap.cu/ru/node/1124 (Дата посещения веб-страницы 11.10.2012).

[3] Романовский Г.Б. *Право на неприкосновенность частной жизни,* Москва: МЗ-Пресс, 2001, с. 48. (Цит.по: Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова: Часть Особенная:* С изменениями и дополнениями на 10 октября 2010 года, Кишинэу: Cartdidact, 2010, том 1, с.259).

[4] Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова: Часть Особенная,* с.258-259.

[5] Alan F. Westin, *Privacy and Freedom,* Washington & Lee Law Review, Volume 25, Issue I, 1968, p.166. http://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlulr/vol25/iss1/20 (Дата посещения: 11.10.2012).

[6] *Правовое обеспечение безопасности информации в Российской Федерации.* Учебное пособие / Фатьянов А.А., Москва: Издательская группа «Юрист», 2001, с.234.

[7] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2000, nr.088.

[8] *Официальный Монитор Республики Молдова,* 2007, № 107-111.

FUNCŢIONARUL PUBLIC (INCLUSIV FUNCŢIONARUL PUBLIC CU STATUT SPECIAL) ÎN CALITATE DE SUBIECT AL INFRACŢIUNILOR PREVĂZUTE ÎN cap. XV DIN PARTEA SPECIALĂ A CODULUI PENAL

Partea II

Ruslan POPOV,
doctorand (USM)

REZUMAT

În acest articol, se face analiza particularităților colaboratorilor organelor apărării – din Armata Națională și trupele de carabinieri. Caracterizarea persoanelor publice este stabilită în alin.(2) art.123 CP RM – colaboratorii organelor securității naționale. Iar Legea securității statului a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul RM la 31.10.1995, stipulează că securitatea statului este parte integrantă a securității naționale.

În caz că funcționarul public este subiect al infracțiunilor (comite abuz sau exces de putere etc.), i se va aplica răspundere în sensul dispozițiilor respective.

Cuvinte-cheie: *funcționar public, statut special, organele securității naționale, informații de securitate, trupe de carabinieri, polițist de frontieră.*

SUMMARY

In this paper, it is shown that art.324 and 332 PC RM assume that subject of an offence can also be the public entity collaborating with the defense bodies. We can not say the same about art.327, 328 and 329 PC RM: subject of the present offences may not be the public entity collaborating with the defense bodies. If such a person commits abuse of power, excess of power or omission in exercising control or show careless attitude toward military service, the will be subject to liability only under art.370 or 378 PC RM. Also, it is demonstrated that, because the border policeman has no military status, his actions fall, among others, under art.327, 328 or 329 PC RM and not under art.370 or 378 PC RM. It is also argued that under par.(2) art.123 PC RM, collaborators at national security enforcement bodies must be considered those who work within: 1) Information and Security Service; 2) Protection and State Guard Service; 3) Border Police.

Key-words: *public service employee; special status, national security bodies, security information, military police, boarder police.*

În încheierea analizei particularităţilor ce caracterizează colaboratorii organelor apărării, menţionăm că pentru a delimita clar sfera de acţiune a normelor generale şi a celor speciale menţionate mai sus, consemnăm că, aşa cum rezultă din Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind Doctrina militară a Republicii Moldova, nr.482 din 06.06.1995[1], Forţele Armate ale Republicii Moldova se compun din Armata Naţională şi Trupele de carabinieri. Colaboratorii organelor apărării, în sensul dispoziţiei de la alin.(2) art.123 CP RM, pot face parte numai din aceste două componente ale Forţelor Armate ale Republicii Moldova. Aşa cum rezultă din cap. VIII al Legii Republicii Moldova cu privire la Poliţia de Frontieră, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 28.12.2011[2], Poliţia de Frontieră (spre deosebire de Trupele de Grăniceri, care au fost reorganizate în Poliţia de Frontieră) nu este o componentă a Forţelor Armate ale Republicii Moldova. Astfel, vorbind în termenii de la alin.(2) art.123 CP RM, susţinem că poliţistul de frontieră este nu un colaborator al organelor apărării, dar, aşa cum vom vedea mai jos, colaborator al organelor securităţii naţionale.

În concluzie, deoarece poliţistul de frontieră nu are statutul de militar, faptele acestuia cad, printre altele, sub incidenţa art.327, 328 sau 329 CP RM, şi nu sub incidenţa art.370 sau 378 CP RM.

Revenim la caracterizarea persoanelor publice stabilite la alin.(2) art.123 CP RM, şi anume – la *colaboratorii organelor securităţii naţionale*.

Potrivit art.1 al Legii securităţii statului a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 31.10.1995[3], securitatea statului este parte integrantă a securităţii naţionale; prin „securitatea statului" se înţelege protecţia suveranităţii, independenţei şi integrităţii teritoriale a ţării, a regimului ei constituţional, a potenţialului economic, tehnico-ştiinţific şi defensiv, a drepturilor şi libertăţilor legitime ale persoanei împotriva activităţii informative şi subversive a serviciilor speciale şi organizaţiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte.

Considerăm că, în alin.(2) art.123 CP RM, sintagma „securitatea naţională" are, de fapt, înţelesul expresiei „securitatea statului". Implicit, aceasta o confirmă prevederea de la art.3 al Legii privind statutul ofiţerului de informaţii şi securitate: „Serviciul în funcţia de ofiţer de informaţii este o formă specială a serviciului public

prin care se exercită atribuţiile, drepturile şi obligaţiile Serviciului de Informaţii şi Securitate în domeniul securităţii naţionale (subl. ne aparţine – *n.a.*)".

Conform alin.(1) art.13 al Legii Republicii Moldova privind organele securităţii statului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 30.10.1995[4], sistemul organelor securităţii statului se constituie din: Serviciul de Informaţii şi Securitate; Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat; Departamentul Poliţiei de Frontieră; Serviciul Vamal.

Considerăm inadecvată includerea în categoria de „colaboratori ai organelor securităţii naţionale" a colaboratorului serviciului vamal, odată ce, în alin.(2) art.123 CP RM, acesta este raportat la una dintre categoriile distincte de persoane publice. Drept urmare, colaboratori ai organelor securităţii naţionale trebuie consideraţi cei care îşi desfăşoară activitatea în cadrul: 1) Serviciului de Informaţii şi Securitate; 2) Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat; 3) Poliţiei de Frontieră.

Cât priveşte prima dintre aceste trei ipoteze, la alin. (1), (3) şi (8) art.14 al Legii Republicii Moldova privind Serviciul de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.12.1999[5], personalul Serviciului de Informaţii şi Securitate este format din ofiţeri de informaţii şi securitate şi din salariaţi civili, angajaţi în bază de contract; activitatea de muncă, condiţiile de odihnă, salarizarea şi normarea muncii salariaţilor civili sunt reglementate de legislaţia muncii, de legislaţia privind statutul funcţionarului public, şi de alte acte normative, ţinând cont de particularităţile prevăzute de numita lege; la încadrarea în serviciu şi ulterior în fiecare an, ofiţerii de informaţii şi securitate şi funcţionarii publici ai Serviciului de Informaţii şi Securitate sunt obligaţi să depună declaraţie cu privire la venituri şi proprietate în condiţiile prevăzute de lege.

În afară de aceasta, art.3 şi 4 ale Legii privind statutul ofiţerului de informaţii şi securitate prevăd: serviciul în funcţia de ofiţer de informaţii este o formă specială a serviciului public prin care se exercită atribuţiile, drepturile şi obligaţiile Serviciului în domeniul securităţii naţionale; ofiţerul de informaţii aflat în exerciţiul funcţiei este reprezentantul autorităţii publice şi se află sub protecţia legilor Republicii Moldova; acţiunea legilor care reglementează statutul funcţionarului public se extinde asupra ofiţerului de informaţii doar în partea nereglementată de prezenta lege.

În concluzie, atât ofiţerii de informaţii şi securitate (care sunt cu toţii funcţionari publici), cât şi salariaţii civili, angajaţi în bază de contract (în cazul în care au calitatea de funcţionari publici) trebuie consideraţi colaboratori ai organelor securităţii naţionale în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM. Respectiv, salariaţii civili, angajaţi în bază de contract, care nu au calitatea de funcţionari publici, nu pot fi consideraţi colaboratori ai organelor securităţii naţionale în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM.

În context, este util să reproducem punctul de vedere al lui R.Viorescu: „Ceea ce particularizează în mod fundamental şi incontestabil funcţionarul public de salariat este calitatea recunoscută exclusiv celui dintâi de a îndeplini prerogative de putere publică; numai funcţionarul public este purtător al puterii publice, pe care o exercită în limitele conferite de însăşi funcţia publică deţinută, în timp ce salariatul nu dispune de astfel de atribuţii[6]. Aceeaşi idee o exprimă B.A. Berchi: „Funcţionarul public nu este un simplu salariat, ci un membru cu drepturi, dar şi cu responsabilităţi bine determinate de apartenenţa la un corp constituit în mod legal"[7].

Mai precizăm că, potrivit art.15 al Legii privind statutul ofiţerului de informaţii şi securitate, gradele speciale ale ofiţerilor de informaţii şi securitate din Serviciul de Informaţii şi Securitate sunt: a) pentru efectivul de subofiţeri: plutonier al Serviciului de Informaţii şi Securitate; plutonier-major al Serviciului de Informaţii şi Securitate; plutonier adjutant al Serviciului de Informaţii şi Securitate; b) pentru corpul de ofiţeri cu grade inferioare: locotenent al Serviciului de Informaţii şi Securitate; locotenent-major al Serviciului de Informaţii şi Securitate; căpitan al Serviciului de Informaţii şi Securitate; c) pentru corpul de ofiţeri cu grade superioare: maior al Serviciului de Informaţii şi Securitate; locotenent-colonel al Serviciului de Informaţii şi Securitate; colonel al Serviciului de Informaţii şi Securitate; d) pentru corpul de ofiţeri cu grade supreme: general-maior al Serviciului de Informaţii şi Securitate; general-locotenent al Serviciului de Informaţii şi Securitate; general-colonel al Serviciului de Informaţii şi Securitate.

Fiind deţinători ai acestor grade speciale, ofiţerii de informaţii şi securitate din Serviciul de Informaţii şi Securitate sunt funcţionari publici cu statut special în sensul dispoziţiei de la alin.(2) art.123 CP RM. În ce priveşte angajaţii în bază de contract (în cazul în care au calitatea de funcţionari publici) din cadrul Serviciului de Informaţii şi Securitate, aceştia sunt angajaţi ai autorităţilor publice autonome în sensul dispoziţiei de la alin.(2) art.123 CP RM.

Cât priveşte ipoteza care se referă la Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Legea Republicii Moldova cu privire la Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 13.06.2008[8], stabileşte: îndeplinirea serviciului în funcţia de colaborator cu grad special în cadrul Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat este o formă specială a serviciului public, prin care se exercită drepturile şi obligaţiile Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat în domeniul securităţii statului (alin.(2) art.1); dacă există un impediment în angajarea sa în serviciul public, persoana nu poate fi încadrată nici în funcţia de colaborator cu grad special al Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat (alin.(8) art.13); personalul Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat se constituie din colaboratori cu grad special, funcţionari publici şi personal care desfăşoară activităţi auxiliare

(alin.(1) art.19); în exercițiul funcției, colaboratorii cu grad special ai Serviciului de Protecție și Pază de Stat sunt reprezentanți ai autorității publice și se află sub protecția legilor Republicii Moldova (alin.(4) art.19).

Interpretând sistemic toate aceste prevederi, ajungem la următoarele concluzii: 1) colaboratorul cu grad special din cadrul Serviciului de Protecție și Pază de Stat este o persoană publică în sensul dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM; 2) sunt persoane publice în sensul dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM și funcționarii publici din cadrul Serviciului de Protecție și Pază de Stat, care nu au statutul de colaboratori cu grad special; 3) cei care fac parte din personalul, care desfășoară activități auxiliare, din cadrul Serviciului de Protecție și Pază de Stat, nu pot fi considerați persoane publice în sensul dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM.

Precizăm că, potrivit alin.(1) art.16 al Legii cu privire la Serviciul de Protecție și Pază de Stat, gradele speciale pentru colaboratorii Serviciului de Protecție și Pază de Stat sunt: a) pentru subofițeri: plutonier al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; plutonier-major al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; plutonier-adjutant al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; b) pentru ofițerii cu grade medii: locotenent al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; locotenent-major al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; căpitan al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; c) pentru ofițerii cu grade superioare: maior al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; locotenent-colonel al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; colonel al Serviciului de Protecție și Pază de Stat; d) pentru ofițerii cu grade supreme: general-maior al Serviciului de Protecție și Pază de Stat.

Fiind deținători ai acestor grade speciale, colaboratorii Serviciului de Protecție și Pază de Stat sunt funcționari publici, cu statut special, în sensul dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM. În ce privește funcționarii publici din cadrul Serviciului de Protecție și Pază de Stat, care nu au statutul de colaboratori cu grad special, aceștia sunt angajați ai altor persoane juridice de drept public, în sensul dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM.

În legătură cu ipoteza care privește Poliția de Frontieră, este necesar de menționat că, în acord cu alin.(1) art.14 al Legii cu privire la Poliția de Frontieră, personalul Poliției de Frontieră se constituie din: polițiști de frontieră; funcționari publici; salariați civili; personal de deservire tehnică. Cât privește funcționarii publici din cadrul Poliției de Frontieră, fără îndoială, aceștia sunt persoane publice în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM. Cu siguranță, cei din personalul de deservire tehnică, care-și desfășoară activitatea în cadrul Poliției de Frontieră, nu sunt persoane publice, în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM. Referitor la salariații civili, făcând interpretarea prin analogie a normelor Legii privind statutul ofițerului de informații și securitate, conchidem că aceștia pot fi persoane publice în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM numai atunci când au statutul de funcționari publici. Făcând interpretarea prin analogie a normelor aceleiași legi, ajungem la concluzia că polițiștii de frontieră, deținând grade speciale, sunt persoane publice în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM.

În conformitate cu alin.(2) art.23 al Legii cu privire la Poliția de Frontieră, în Poliția de Frontieră se stabilesc următoarele grade speciale: a) pentru corpul de subofițeri: sergent-inferior; sergent; sergent-major; plutonier; plutonier-major; plutonier-adjutant; b) pentru corpul de ofițeri: locotenent; locotenent-major; căpitan; maior; locotenent-colonel; colonel; general-maior.

Fiind deținători ai acestor grade speciale, polițiștii de frontieră sunt funcționari publici cu statut special, în sensul dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM. În ce privește funcționarii publici și salariații civili (atunci când aceștia au statutul de funcționari publici) din cadrul Poliției de Frontieră, aceștia sunt angajați ai altor persoane juridice de drept public în sensul dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM.

În alt context, ne vom referi la *colaboratorii organelor de ordine publică*.

Conform alin.(1) art.18 al Legii Republicii Moldova cu privire la poliție, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.12.1990[9], personalul poliției este compus din colaboratori ai poliției, funcționari publici și personal contractual, care desfășoară activități auxiliare. Cât privește funcționarii publici din cadrul poliției, aceștia sunt persoane publice, în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM. Cei din personalul contractual, care desfășoară activități auxiliare în cadrul poliției, nu sunt persoane publice, în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM. Referitor la colaboratorii poliției, făcând interpretarea prin analogie a normelor Legii privind statutul ofițerului de informații și securitate, conchidem că aceștia, deținând grade speciale, sunt persoane publice, în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM. Totuși, considerăm că este corect să afirmăm că colaboratorii poliției sunt nu funcționari publici, dar persoane care se asimilează unui funcționar public.

Așa cum rezultă din Hotărârea Guvernului despre aprobarea Regulamentului cu privire la serviciul în organele afacerilor interne nr.334 din 08.07.1991[10], gradele speciale, ce se pot acorda persoanelor din efectivul de trupă și corpul de comandă din cadrul poliției, sunt: pentru efectivul de trupă: polițist; pentru efectivul de comandă inferior: pentru gradați: caporal de poliție; sergent de poliție; sergent major de poliție; pentru subofițeri: plutonier de poliție; plutonier-major de poliție; plutonier-adjuntant de poliție; pentru corpul de comandă mediu: sublocotenent de poliție; locotenent de poliție; locotenent major de poliție; căpitan de poliție; pentru corpul de comandă superior: maior de poliție; locotenent-colonel de poliție; colonel de poliție; pentru corpul de comandă suprem: general-maior de poliție; general-locotenent de poliție; general-colonel de poliție.

Este cazul de menţionat că alin.(2) art.32 din proiectul Legii cu privire la activitatea poliţiei şi statutul poliţistului[11] stabileşte expres: „Gradele speciale sunt echivalate cu gradele de calificare ale funcţionarilor publici". Aceasta confirmă ceea ce am menţionat mai sus: este corect să afirmăm că colaboratorii poliţiei sunt nu funcţionari publici, dar persoane care se asimilează unui funcţionar public.

Fiind deţinători ai gradelor speciale, colaboratorii poliţiei sunt funcţionari publici cu statut special, în sensul dispoziţiei de la alin.(2) art.123 CP RM. În ce priveşte funcţionarii publici din cadrul poliţiei, aceştia sunt angajaţi ai altor persoane juridice de drept public, în sensul dispoziţiei de la alin.(2) art.123 CP RM.

Însă, colaboratorii organelor de ordine publică, în sensul alin.(2) art.123 CP RM, sunt nu doar cei care activează în cadrul poliţiei. Or, în corespundere cu alin.(1) art.1 al Legii Republicii Moldova cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 12.12.1991[12], trupele de carabinieri (trupele interne) sunt destinate să asigure, împreună cu poliţia sau independent, ordinea publică, apărarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţenilor, avutului proprietarului, prevenirea faptelor de încălcare a legii.

Potrivit art.16 al respectivului act legislativ, trupele de carabinieri se alcătuiesc din militari şi salariaţi civili. Militarii trupelor de carabinieri au grade militare.

În ce priveşte salariaţii civili din cadrul trupelor de carabinieri, aceştia pot fi persoane publice în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM numai atunci când au statutul de funcţionar public. Militarii trupelor de carabinieri, deţinând grade militare, sunt persoane publice, în sensul prevederii de la alin.(2) art.123 CP RM. Totuşi, considerăm că este corect să afirmăm că militarii trupelor de carabinieri sunt nu funcţionari publici, dar persoane care se asimilează unui funcţionar public.

După cum reiese din Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la gradele speciale pentru efectivul de trupă şi corpul de comandă al organelor afacerilor interne, nr.637 din 10.07.1991[13], gradele militare, care se pot acorda persoanelor din efectivul de trupă şi corpul de comandă din cadrul trupelor de carabinieri, sunt: pentru efectivul de trupă: soldat al serviciului intern; pentru efectivul de comandă inferior: pentru gradaţi: caporal al serviciului intern; sergent al serviciului intern; sergent major al serviciului intern; pentru subofiţeri: plutonier al serviciului intern; plutonier-major al serviciului intern; plutonier-adjutant al serviciului intern; pentru corpul de comandă mediu: sublocotenent al serviciului intern; locotenent al serviciului intern; locotenent-major al serviciului intern; căpitan al serviciului intern; pentru corpul de comandă superior: maior al serviciului intern; locotenent-colonel al serviciului intern; colonel al serviciului intern; pentru corpul de comandă suprem: general-maior al serviciului intern; general-locotenent al serviciului intern; general-colonel al serviciului intern.

Fiind deţinători ai gradelor militare, militarii trupelor de carabinieri sunt funcţionari publici cu statut special, în sensul dispoziţiei de la alin.(2) art.123 CP RM. În ce priveşte salariaţii civili din cadrul trupelor de carabinieri (atunci când aceştia au statutul de funcţionar public), ei sunt angajaţi ai altor persoane juridice de drept public, în sensul dispoziţiei de la alin.(2) art.123 CP RM.

În continuare, ne vom referi la *alte persoane care deţin grade speciale sau militare*.

Din analiza legislaţiei, deducem că alte persoane, care deţin grade speciale sau militare (altele decât colaboratorii serviciului diplomatic, colaboratorii serviciului vamal, colaboratorii organelor apărării, colaboratorii organelor securităţii naţionale şi colaboratorii organelor de ordine publică), sunt persoanele publice care activează în cadrul procuraturilor militare şi al subdiviziunii Procuraturii Generale învestite cu atribuţii în Forţele Armate, al Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale, al sistemului penitenciar, al Centrului Naţional Anticorupţie.

Astfel, potrivit alin.(2) art.44 al Legii cu privire la Procuratură, pentru procurorii din procuraturile militare şi din subdiviziunea Procuraturii Generale învestită cu atribuţii în Forţele Armate, se stabilesc următoarele grade militare speciale: a) pentru corpul juridic superior: colonel de justiţie; locotenent-colonel de justiţie; maior de justiţie; b) pentru corpul juridic mediu: căpitan de justiţie; locotenent-major de justiţie; locotenent de justiţie.

Conform art.20 al Legii Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 05.04.2007[14], pentru colaboratorii Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale, se stabilesc următoarele grade speciale: a) efectivul de trupă: ostaş al serviciului de salvare; sergent inferior al serviciului de salvare; sergent al serviciului de salvare; sergent-major al serviciului de salvare; plutonier al serviciului de salvare; plutonier-major al serviciului de salvare; plutonier-adjutant al serviciului de salvare; b) corpul de comandă inferior: sublocotenent al serviciului de salvare; locotenent al serviciului de salvare; locotenent-major al serviciului de salvare; căpitan al serviciului de salvare; c) corpul de comandă superior: maior al serviciului de salvare; locotenent-colonel al serviciului de salvare; colonel al serviciului de salvare; c) corpul de comandă suprem: general-maior al serviciului de salvare.

În conformitate cu art.17 al Legii Republicii Moldova cu privire la sistemul penitenciar, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 17.12.1996[15], în sistemul penitenciar se stabilesc următoarele grade speciale: a) pentru efectivul de trupă: ostaş de justiţie; b) pentru efectivul de comandă inferior: pentru gradaţi: sergent-inferior de justiţie; sergent de justiţie; sergent-

major de justiţie; plutonier de justiţie; pentru subofiţeri: plutonier-major de justiţie; plutonier adjutant de justiţie; c) pentru corpul de comandă mediu: sublocotenent de justiţie; locotenent de justiţie; locotenent-major de justiţie; căpitan de justiţie; d) pentru corpul de comandă superior: maior de justiţie; locotenent-colonel de justiţie; colonel de justiţie; e) pentru corpul de comandă suprem: general-maior de justiţie.

Potrivit art.15 al Legii cu privire la Centrul Naţional Anticorupţie, colaboratorii Centrului Naţional Anticorupţie sunt ofiţeri şi subofiţeri. Lor li se conferă următoarele grade speciale: a) plutonier; b) plutonier-major; c) locotenent; d) locotenent-major; e) căpitan; f) maior; g) locotenent-colonel; h) colonel; i) general-maior; j) general-locotenent; k) general-colonel.

În cazul colaboratorilor Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale, al personalului sistemului penitenciar şi al colaboratorii Centrului Naţional Anticorupţie, considerăm că este corect să afirmăm că deţinătorii de grade speciale sunt persoane care se asimilează funcţionarilor publici.

Accentuăm că persoanele care deţin grade militare sau speciale, reprezentând funcţionarii publici cu statut special în sensul alin.(2) art.123 CP RM, nu trebuie confundate cu persoanele care deţin grade de calificare (clasificare). Persoanele, care deţin grade de calificare (clasificare), pot fi persoane publice în sensul alin. (2) art.123 CP RM, însă nu sunt funcţionari publici cu statut special. Astfel de persoane se raportează la alte categorii de funcţionari publici (altele decât funcţionari publici cu statut special).

În încheiere, formulăm următoarele ***concluzii*** cu privire la caracteristicile funcţionarului public (inclusiv ale funcţionarului public cu statut special) în calitate de subiect special al infracţiunilor prevăzute în cap. XV şi XVI din partea specială a Codului penal:

1) definiţia noţiunii „persoana publică" din alin. (2) art.123 CP RM este o definiţie exhaustivă, nu una exemplificativă. În alţi termeni, nu există nici o altă categorie de persoane publice, în afara celor nominalizate la respectiva definiţie;

2) în cazul infracţiunilor prevăzute la art.324, 327-329 şi 332 CP RM, atunci când subiectul persoană publică este funcţionarul public, clasificarea fie conform nivelului atribuţiilor titularului (stabilită în Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public), fie conform gradelor militare sau speciale deţinute, poate fi luată în consideraţie la individualizarea pedepsei;

3) sintagma „funcţionarul public cu statut special", utilizată în alin.(2) art.123 CP RM, nu întotdeauna desemnează un funcţionar public în sensul strict al legii. În realitate, în unele cazuri, această sintagmă se referă la persoane care se asimilează unui funcţionar public şi care deţin grade speciale sau militare;

4) personalul administrativ-tehnic (personalul tehnic; personalul care desfăşoară activităţi auxiliare) nu se consideră persoane publice în sensul dispoziţiei de la alin.(2) art.123 CP RM;

5) art.324 şi 332 CP RM presupun că subiect al infracţiunii poate fi inclusiv persoana publică care este colaborator al organelor apărării. Nu acelaşi lucru se poate afirma despre art.327, 328 şi 329 CP RM: subiect al infracţiunilor date nu poate fi persoana publică care este colaborator al organelor apărării. În cazul în care o asemenea persoană comite abuz de putere, exces de putere sau inacţiune la exercitarea puterii ori manifestă atitudine neglijentă faţă de serviciul militar, i se va aplica răspunderea numai în baza art.370 sau 378 CP RM;

6) deoarece poliţistul de frontieră nu are statutul de militar, faptele acestuia cad, printre altele, sub incidenţa art.327, 328 sau 329 CP RM, şi nu sub incidenţa art.370 sau 378 CP RM;

7) în sensul alin.(2) art.123 CP RM, colaboratori ai organelor securităţii naţionale trebuie consideraţi cei care îşi desfăşoară activitatea în cadrul: 1) Serviciului de Informaţii şi Securitate; 2) Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat; 3) Poliţiei de Frontieră;

8) în sensul alin.(2) art.123 CP RM, alte persoane, care deţin grade speciale sau militare (altele decât colaboratorii serviciului diplomatic, colaboratorii serviciului vamal, colaboratorii organelor apărării, colaboratorii organelor securităţii naţionale şi colaboratorii organelor de ordine publică) sunt persoanele publice care activează în cadrul procuraturilor militare şi al subdiviziunii Procuraturii Generale învestite cu atribuţii în Forţele Armate, al Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale, al sistemului penitenciar, al Centrului Naţional Anticorupţie.

Recenzent:
Vitalie STATI,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

Note:

[1] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.38.
[2] *Ibidem,* 2012, nr.76-78.
[3] *Ibidem,* 1997, nr.10.
[4] *Ibidem,* 1997, nr.10-11.
[5] *Ibidem,*1999, nr.156.
[6] Viorescu R., *Reglementarea juridică a funcţiei publice în statele europene:* Teză de doctor în drept, Chişinău, 2009, p.76.
[7] Berchi B.A., *Cartea funcţionarului public*, Teora, Bucureşti, 2000, p.20.
[8] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.120-121.
[9] *Veştile Sovietului Suprem al RSS Moldova*, 1990, nr.12.
[10] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1991,nr.12.
[11] *Legea cu privire la activitatea poliţiei şi statutul poliţistului*. Proiect // http://www.gov.md/public/files/ordinea_de_zi/18.04.2012/Intr03.pdf (vizitat 06.08.2012)
[12] *Sfatul Ţării,* 1991, nr.231.
[13] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1991, nr.7.
[14] *Ibidem,* 2007, nr.78-81.
[15] *Ibidem,*1997, nr.15.

SUBIECTUL INFRACŢIUNILOR PREVĂZUTE LA art.326 CP RM
Partea II

Corina TIMOFEI,
doctorand (USM)

REZUMAT

Se analizează definiţiile celor patru categorii de factori de decizie susceptibili de influenţare: persoană publică; persoană cu funcţie de demnitate publică; persoană publică străină; funcţionar internaţional. Totodată, se denotă condiţiile ce trebuie să le îndeplinească aceştia.

Se fac propuneri pentru soluţionare prin modificări la unele articole din Codul penal. În final, se impun concluzii privind subiectul infracţiunilor prevăzute la art.326 CP RM.

Cuvinte-cheie: *factor de decizie, statutul funcţionarului public, persoană publică străină, funcţionar internaţional, subiectul infracţiunii, răspundere penală.*

SUMMARY

In this article, among other things there is determined that lobbying is unlikely toward liability under art.326 PC RM. This is because, unlike influence peddling, lobbying is typical to the act of legal influence of the decision-making process of public interest. Similarly, it is shown that if the influence peddling or the influence purchaser will apply for the services of a mediator, the last one is to be considered an accomplice to the offence under par. (1) art.326 PC RM, respectively, to the offense referred to at par.(1^1) art.326 PC RM.

Key-words: *factor of decision, the status of the public service employee, a non-public person, international employee, the subject of offence, penal responsibility.*

În altă privinţă, în dispoziţia art.326 CP RM, în vederea desemnării celor patru categorii de factori de decizie susceptibili de influenţare, legiuitorul utilizează următoarele patru noţiuni: 1) „persoană publică”; 2) „persoană cu funcţie de demnitate publică”; 3) „persoană publică străină”; 4) „funcţionar internaţional”.

Definiţiile acestor noţiuni le găsim formulate în art.123 şi 123^1 CP RM. Din analiza acestor definiţii, reiese că cele patru categorii de factori de decizie susceptibili de influenţare trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

1) *persoană publică* este: a) orice persoană având statutul de funcţionar public. Menţionăm că statutul funcţionarului public este reglementat, în primul rând, de Legea Republicii Moldova cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 04.07.2008[1], precum şi de Legea Republicii Moldova privind Codul de conduită a funcţionarului public, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.02.2008[2]; b) printre altele, persoană publică este: funcţionarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securităţii naţionale şi ordinii publice, altă persoană care deţine grade speciale sau militare); angajatul autorităţilor publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcţii de demnitate publică; persoana autorizată sau învestită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activităţi de interes public;

2) *persoană cu funcţie de demnitate publică* – este oricare persoană făcând parte din următoarele categorii: a) persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituţia Republicii Moldova; b) persoana care este învestită în funcţie, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Preşedintele Republicii Moldova sau Guvern, în condiţiile legii; c) consilierul local; d) deputatul în Adunarea Populară a Găgăuziei; e) persoana căreia persoana cu funcţie de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale.

Este cazul de menţionat că statutul persoanelor cu funcţie de demnitate publică este reglementat, în primul rând, de Legea Republicii Moldova cu privire la statutul persoanelor cu funcţie de demnitate publică, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16.07.2010[3];

3) *persoană publică străină* – este oricare persoană făcând parte din următoarele categorii: a) orice persoană, numită sau aleasă, care deţine un mandat legislativ, executiv, administrativ sau judiciar al unui stat străin; b) persoana care exercită o funcţie publică pentru un stat străin, inclusiv pentru un organ public sau o întreprindere publică străină; c) persoana care exercită funcţia de jurat în cadrul sistemului judiciar al unui stat străin.

Precizăm că la baza noţiunii „persoană publică străină” se află noţiunea „agent public străin” (desemnând orice persoană care deţine un mandat legislativ, executiv, administrativ sau judiciar al unei ţări stră-

ine, care a fost numită sau aleasă, şi orice persoană care exercită o funcţie publică pentru o ţară străină, inclusiv pentru un organism public sau o întreprindere publică), noţiune astfel definită la lit.b) art.2 al Convenţiei ONU împotriva corupţiei;

4) *funcţionar internaţional* – este oricare persoană făcând parte din următoarele categorii: a) funcţionarul unei organizaţii publice internaţionale ori supranaţionale; b) orice persoană autorizată de o organizaţie publică internaţională ori supranaţională să acţioneze în numele ei; c) membrul unei adunări parlamentare a unei organizaţii internaţionale ori supranaţionale; d) orice persoană care exercită funcţii judiciare în cadrul unei curţi internaţionale, inclusiv persoana cu atribuţii de grefă.

Venim cu precizarea că la baza noţiunii „funcţionar internaţional" se află „noţiunea „funcţionar al unei organizaţii internaţionale publice" (desemnând un funcţionar internaţional sau orice persoană autorizată de o astfel de organizaţie să acţioneze în numele ei), noţiune astfel definită la lit.c) art.2 al Convenţiei ONU împotriva corupţiei.

De exemplu, în speţa următoare, o persoană publică evoluează în calitate de factor de decizie susceptibil de influenţare: *R.I. a fost învinuit de comiterea infracţiunii specificate la alin.(1) art.326 CP RM. În fapt, activând în cadrul CEDP „Registru", acesta a făcut cunoştinţă cu P.E. La 15.03.2012 şi la 17.03.2012, R.I. a susţinut că are influenţă asupra şefului Secţiei Admministrativ-Militare a r. Donduşeni a Centrului Militar Teritorial Edineţ, B.V., care are calitate de persoană publică, în atribuţiile căruia intră perfectarea şi documentarea cetăţenilor cu livrete militare. Drept urmare, R.I. a pretins prin extorcare de la P.E. o sumă de bani, în scopul de a-l determina pe B.V. să perfecteze şi să elibereze un livret militar pe numele lui P.E., în lipsa condiţiilor legale pentru aceasta. Acea sumă de bani a fost acceptată şi primită de către R.I. la 19.03.2012, aproximativ la ora 11.50, într-o cafenea din or. Donduşeni*[4].

În alte exemple din practica judiciară, factorul susceptibil de influenţare este o persoană publică străină: *B.V. a fost învinuit de săvârşirea infracţiunii prevăzute la alin.(1) art.326 CP RM. În fapt, susţinând în faţa lui A.L. că are influenţă asupra unor funcţionari din cadrul Ambasadei Poloniei în Republica Moldova, la 21.08.2011, acesta a extorcat de la A.L. suma de 1.500 de euro, pentru facilitarea eliberării unei vize Schengen. La 24.08.2011, aproximativ la ora 13.20, aflându-se în parcul din str. Bucuriei, mun. Chişinău, B.V. a primit de la A.L. 300 de euro*[5]*; L.O. a fost învinuit de comiterea infracţiunii prevăzute la alin.(1) art.326 CP RM. În fapt, începând cu 21.05.2012, susţinând că are influenţă asupra unor persoane publice străine din cadrul Autorităţii Naţionale pentru Cetăţenie din România şi al Ambasadei României din Republica Moldova, în scopul de a-i determina pe aceştia la urgentarea perfectării documentelor pentru eliberarea pe numele lui O.L. a paşaportului de cetăţean al României, acesta a pretins de la O.L. 1.300 de euro. La 24.05.2012, aproximativ la ora 11.40, aflându-se în curtea unei case de locuit de pe pe str. Ştefan cel Mare din or. Glodeni, L.O. a primit de la O.L. o parte din mijloacele băneşti extorcare, şi anume 100 de euro, după care a fost reţinut în flagrant delict de către colaboratorii Direcţiei Generale Teritoriale Nord a CCCEC*[6].

În alt context, în scopul de interpretare prin analogie a prevederilor art.326 CP RM, vom apela la una dintre explicaţiile conţinute în pct.14) din Hotărârea Plenului CSJ nr.5/2009: „Nu sunt subiecţi ai infracţiunii de corupere pasivă lucrătorii (funcţionarii) întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor care exercită numai funcţii pur profesionale sau tehnice... Dacă aceste persoane concomitent sunt învestite şi cu funcţii de ordin administrativ de dispoziţie ori organizatorico-economic, ele pot fi trase la răspundere penală pentru infracţiunea prevăzută de art.324 CP (de exemplu, medicul pentru luare de mită în legătură cu eliberarea certificatului de concediu medical sau participarea în calitate de preşedinte ori membru al Consiliului de Expertiză Medicală a Vitalităţii sau medico-militară; comisiile din cadrul instituţiilor de învăţământ în caz de executare a funcţiilor lor de organizare şi activitate a acestor organe etc.)".

Cu ajustările de rigoare, această explicaţie este aplicabilă în contextul infracţiunilor prevăzute la art.326 CP RM: nu poate fi aplicată răspunderea în baza art.326 CP RM, în cazul în care se vinde (se cumpără) influenţa unor lucrători (funcţionari) din cadrul unei întreprinderi, instituţii sau organizaţii, care exercită numai funcţii pur profesionale sau tehnice. Din contra, se aplică răspunderea în baza art.326 CP RM, dacă astfel de persoane au şi calitatea de persoană publică, persoană cu funcţie de demnitate publică, persoană publică străină sau funcţionar internaţional. În această ipoteză, important este ca vânzarea sau cumpărarea de influenţă să fie realizată tocmai în legătură cu ipostaza de persoană publică, persoană cu funcţie de demnitate publică, persoană publică străină sau funcţionar internaţional, nu în legătură cu ipostaza de lucrător (funcţionar) al unei întreprinderi, instituţii sau organizaţii, care exercită numai funcţii pur profesionale sau tehnice.

Sub un alt aspect, menţionăm că, într-o speţă, *sentinţa de condamnare a lui S.C. în baza alin.(1) art.326 CP RM a fost contestată cu apel de către inculpată care a solicitat achitarea, invocând, printre altele, că prin declaraţiile părţii vătămate şi ale martorilor, nu s-a dovedit pentru cine au fost daţi banii*[7].

Din această perspectivă, considerăm importantă precizarea făcută de V.Dobrinoiu, potrivit căreia, în

cazul infracţiunii de trafic de influenţă, trebuie să fie îndeplinită condiţia prevalării de influenţă, iar această prevalare să vizeze neapărat un funcţionar determinat sau cel puţin determinabil; aceasta nu înseamnă că funcţionarul în cauză trebuie să fie explicit arătat sau că acesta nu ar putea să aibă un nume fictiv[8]. În acest mod, V.Dobrinoiu îşi exprimă, cu drept cuvânt, dezacordul cu V.Dongoroz, căruia îi aparţine următoarea opinie: „Dacă, în momentul când se pretinde sau se primesc darurile pentru a interveni, nu se precizează, nici în mod indirect cel puţin, persoana funcţionarului pe lângă care se va interveni, atunci delictul rămâne în sfera de tentativă, momentul consumării deplasându-se până în momentul când intervenţia a avut loc şi când în mod implicit se determină şi persoana funcţionarului"[9]. Are dreptate V.Dobrinoiu când afirmă că, în ipoteza descrisă, nu este relevant să se vorbească despre posibilitatea reţinerii tenativei la infracţiunea de trafic de influenţă: tentativa este o formă imperfectă a infracţiunii consumate, dar imperfecţiunea ei derivă nu din neîndeplinirea în concret a unei condiţii esenţiale prevăzute în textul de incriminare, ci din întreruperea acţiunii sau din rămânerea ei fără efect.

Deşi agreăm în cea mai mare parte cele susţinute de V.Dobrinoiu, considerăm imperioasă introducerea unei note de claritate: nu este suficient a afirma că, dacă nu este precizată nici măcar indirect identitatea factorului de decizie susceptibil de influenţare, atunci fapta nu poate fi calificată ca trafic de influenţă. Or, contează circumstanţele neprecizării identităţii acelui factor de decizie. Este foarte posibil ca, deşi identitatea factorului de decizie în cauză să rămână neprecizată (de exemplu, din motive de conspiraţie sau din teamă că acest factor ar putea fi ulterior denunţat), traficantul de influenţă să intervină totuşi pe lângă acesta. Aşadar, important este nu atât dacă identitatea factorului de decizie susceptibil de influenţare este precizată în vreun fel, cât mai ales dacă traficantul de influenţă intenţionează sau nu să intervină pe lângă acesta. Faptul că nu este precizată identitatea factorului de decizie în cauză nu trebuie să ducă automat la concluzia că, în acele împrejurări, un asemenea factor nu exista şi nici nu putea să existe.

Anterior, am menţionat că nu numai persoana fizică, dar şi ***persoana juridică*** poate evolua în calitate de subiect al infracţiunilor prevăzute la art.326 CP RM. O asemenea concluzie rezultă nu numai din sancţiunile de la art.326 CP RM, dar şi din prevederile art.16 al Legii cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei: subiecţii actelor de corupţie sau ai faptelor de comportament corupţional, persoanele fizice şi persoanele juridice, sunt trase la răspundere, în conformitate cu Codul penal, pentru săvârşirea cu vinovăţie a actelor de corupţie (alin.(1)); sunt acte de corupţie: a) coruperea activă; b) coruperea pasivă; c) traficul de influenţă; d) luarea de mită; e) darea de mită.

Din acest punct de vedere, considerăm că prevederile art.326 CP RM sunt conforme recomandărilor care rezultă din textul unor convenţii internaţionale de maximă importanţă: fiecare parte adoptă măsuri legislative şi alte măsuri necesare pentru a se asigura că persoanele juridice pot fi reţinute pentru infracţiunile de corupţie activă, de trafic de influenţă şi pentru spălarea capitalului stabilit în virtutea prezentei Convenţii, atunci când ele sunt comise de către orice persoană fizică, care activează fie individual, fie în calitate de membru al unui organ al persoanei juridice, care exercită o funcţie de răspundere în cadrul ei, în baza: unei puteri de reprezentare a persoanei juridice; sau unei autorităţi pentru a lua hotărâri în numele persoanei juridice; sau unei autorităţi pentru exercitarea unui control în cadrul persoanei juridice; precum şi participarea unei astfel de persoane în calitate de complice sau de instigator la comiterea infracţiunilor menţionate mai sus (§1); făcând abstracţie de cazurile deja prevăzute în §1, fiecare parte ia măsurile necesare pentru a se asigura că o persoană juridică poate fi trasă la răspundere, atunci când lipsa de supraveghere sau de control din partea unei persoane fizice vizate în §1 a făcut posibilă comiterea infracţiunilor menţionate în §1 la contul aşa-numitei persoane juridice de către o persoană fizică aflată sub autoritatea sa (§2); responsabilitatea persoanei juridice în virtutea §1 şi §2 nu exclude urmărirea penală împotriva persoanelor fizice autoare, instigatoare sau complice la infracţiunile menţionate în §1 (§3) (art.18 „Responsabilitatea persoanelor juridice" din Convenţia penală a Consiliului Europei privind corupţia, adoptată la Strasbourg la 27.01.1999[10], ratificată prin Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenţiei penale privind corupţia, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 30.10.2003[11]); fiecare stat parte adoptă măsurile necesare, conform principiilor sale juridice, pentru a stabili răspunderea persoanelor juridice care participă la infracţiunile stabilite conform prezentei convenţii (§1); sub rezerva principiilor juridice ale statului parte, răspunderea persoanelor juridice poate fi penală, civilă sau administrativă (§2); această răspundere nu aduce atingere răspunderii penale a persoanelor fizice care au săvârşit infracţiunile (§3); fiecare stat parte veghează, în mod special, ca persoanele juridice trase la răspundere conform prezentului articol să facă obiectul sancţiunilor eficace, proporţionale şi de descurajare, de natură penală sau nepenală, inclusiv al sancţiunilor băneşti (art.26 „Răspunderea persoanelor juridice" al Convenţiei ONU împotriva corupţiei, adoptate la Merida (Mexic) la 31.10.2003[12], ratificate prin Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenţiei ONU împotriva corupţiei, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 06.07.2007[13]).

Prin prisma dreptului comparat, este cazul de con-

semnat că, de exemplu, din art.121D din Codul penal al Maltei, rezultă că persoana juridică poate fi subiect al infracţiunii de trafic de influenţă şi al infracţiunii de cumpărare de influenţă, numai atunci când persoana fizică găsită vinovată de infracţiunile în cauză este director, manager, secretar sau alt funcţionar de bază al unei persoane juridice, ori este o persoană având atribuţii de reprezentare a unei astfel de entităţi, ori este o persoană având competenţa de a lua decizii în numele persoanei juridice sau de a exercita controlul în cadrul acesteia, iar infracţiunea de care această persoană se face vinovată a fost săvârşită, în parte sau în totalitate, în folosul acestei persoane juridice. În contrast – din prevederile alin.(3) art.21 CP RM, coroborate cu cele ale art.326 CP RM – reiese că persoana juridică (cu excepţia autorităţii publice) este pasibilă de răspundere penală pentru infracţiunile de trafic de influenţă şi de cumpărare de influenţă, dacă există una din următoarele condiţii: a) persoana juridică este vinovată de neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a dispoziţiilor directe ale legii, ce stabilesc îndatoriri sau interdicţii pentru efectuarea unei anumite activităţi; b) persoana juridică este vinovată de efectuarea unei activităţi ce nu corespunde actelor de constituire sau scopurilor declarate; c) fapta care cauzează sau creează pericolul cauzării de daune în proporţii considerabile persoanei, societăţii sau statului a fost săvârşită în interesul acestei persoane juridice sau a fost admisă, sancţionată, aprobată, utilizată de organul sau persoana împuternicită cu funcţii de conducere a persoanei juridice respective.

Încheiem examinarea subiectul infracţiunilor prevăzute la art.326 CP RM cu analiza ***prevederii de la alin.(4) art.326 CP RM***: „Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin. (1) este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunţat neştiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracţiunea pe care a săvârşit-o".

Această normă are ca model prevederea de la alin. (4) art.325 CP RM. Raţiunea stabilirii unui temei de liberare de răspundere penală în alin.(4) art.326 CP RM rezidă în faptul că aceasta ar putea servi drept mijloc eficient de combatere a traficului de influenţă, dat fiind că probarea săvârşirii infracţiunii de trafic de influenţă prezintă în continuare o dificultate sporită.

Aşadar, în acord cu dispoziţia de la alin.(4) art.326 CP RM – în cazul faptei de cumpărare de influenţă – persoana, care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin.(1) art.326 CP RM, este liberată de răspundere penală în oricare din următoarele două ipoteze: 1) această persoană s-a autodenunţat, neştiind că organul de urmărire penală este la curent cu infracţiunea pe care a săvârşit-o; 2) aceste bunuri sau servicii i-au fost extorcate.

Cât priveşte prima dintre aceste ipoteze, trebuie de menţionat că, în general, conform lit.f) alin.(1) art.76 CP RM, autodenunţarea constituie un temei de atenuare a pedepsei. Totuşi, în cazul faptei de cumpărare de influenţă, autodenunţarea are alte conotaţii, şi anume, cea de temei de liberare de răspundere penală.

În pct.24) din Hotărârea Plenului CSJ nr.5/2009, se menţionează: „În cazul în care are loc autodenunţarea faptelor de corupere pasivă, liberarea de răspundere penală poate avea loc atunci când autodenunţarea s-a făcut personal de făptuitor, oral sau în scris, organelor de urmărire penală, care nu dispuneau de informaţii sau date despre această faptă. Ca autodenunţare poate fi considerat şi faptul comunicării faptelor unei autorităţi publice, precum şi conducătorilor instituţiilor, organizaţiilor de stat în cadrul cărora activează persoana cu funcţie de răspundere".

Adaptând această explicaţie rigorilor dispoziţiei de la art.326 CP RM, considerăm că, în cazul faptei de cumpărare de influenţă, persoana, care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin. (1) art.326 CP RM, este liberată de răspundere penală în corespundere cu alin.(4) art.326 CP RM, dacă: 1) s-a autodenunţat în condiţiile art.264 al CPP RM. Precizăm că, potrivit acestui articol, autodenunţarea poate fi făcută atât de o persoană fizică, cât şi de o persoană juridică; 2) declaraţia de autodenunţare s-a făcut în scris sau oral; 3) la momentul autodenunţării, făptuitorul nu ştia că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracţiunea pe care a săvârşit-o. Precizăm că, în conformitate cu alin.(4) art.264 al CPP RM, în cazul în care organele de urmărire penală sunt la curent cu această faptă, autodenunţarea are importanţă pentru stabilirea şi identificarea făptuitorului şi se ia în considerare, în condiţiile legii, ca prezentare benevolă a făptuitorului.

Nu considerăm întemeiată poziţia exprimată în pct.24 din Hotărârea Plenului CSJ nr.5/2009, conform căreia „autodenunţare poate fi considerat şi faptul comunicării faptelor unei autorităţi publice, precum şi conducătorilor instituţiilor, organizaţiilor de stat în cadrul cărora activează persoana cu funcţie de răspundere". O asemenea improvizare nu se sprijină pe textul legii: în acord cu art.262 şi 264 ale CPP RM, precum şi cu alin.(4) art.326 (cât şi cu alin.(4) art.325 şi alin.(4) art.334 CP RM), organul de urmărire penală este cel sesizat prin autodenunţ. Reiese că alte persoane fizice sau juridice nu pot evolua în calitate de organe având competenţa de a fi sesizate prin autodenunţ.

Sub aspectul dreptului comparat, consemnăm că, potrivit §3 art.230a din Codul penal al Poloniei, făptuitorul nu se pedepseşte în conformitate cu §1 sau §2 art.230a din Codul penal al Poloniei, dacă beneficiul financiar sau personal ori promisiunea au fost acceptate, iar făptuitorul a comunicat despre aceasta organului responsabil cu aplicarea legii, divulgând

toate circumstanţele relevante ale infracţiunii, înainte ca acest organ să afle de ea. Considerăm că dispoziţia de la § 3 art.230a din Codul penal al Poloniei poate servi ca model în vederea eficientizării liberării de răspundere penală conform alin.(4) art.326 CP RM. În acest scop, propunem modificarea prevederii de la alin.(4) art.326 CP RM, în vederea concretizării condiţiilor în care devine valabilă această prevedere: „Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin.(1) este liberată de răspundere penală dacă... persoana s-a autodenunţat, divulgând toate circumstanţele relevante ale infracţiunii, neştiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracţiunea pe care a săvârşit-o".

În acest mod, considerăm că nu oricare autodenunţare trebuie să servească drept temei pentru aplicarea dispoziţiei de la alin.(4) art.326 CP RM. De exemplu, autodenunţarea de complezenţă (de formă) sau autodenunţarea presupunând autocalomnia împiedică stabilirea adevărului în procesul urmăririi penale. Pe cale de consecinţă, numai autodenunţarea ce implică divulgarea tuturor circumstanţelor relevante ale infracţiunii ar trebui invocată la alin.(4) art.326 CP RM, în vederea liberării făptuitorului de răspundere penală.

În continuare, vom examina cea de-a doua ipoteză consemnată în alin.(4) art.326 CP RM, ipoteză la care se referă sintagma „persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin. (1) este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate…".

În vederea interpretării prin analogie a noţiunii „extorcare", utilizată în alin.(4) art.326 CP RM, vom apela la textul Hotărârii Plenului CSJ nr.5/2009, în care se arată: „extorcarea de bunuri sau servicii, enumerate în alin.(1) art.324 CP RM, constă în cererea acestora de către făptuitor sub ameninţarea săvârşirii acţiunilor care vor putea cauza prejudicii intereselor atât legale, cât şi ilegale ale corupătorului sau crearea intenţionată a unor condiţii care îl impun să le dea (ofere) în scopul prevenirii consecinţelor nefaste pentru interesele sale legale sau ilegale (pct.10)); „conform alin.(4) art.325 CP RM, infracţiunea de corupere pasivă nu există dacă bunurile sau serviciile enumerate la art.324 CP RM au fost extorcate de la corupător prin constrângere, care poate fi efectuată prin orice mijloace cu caracter real, corupătorul fiind obligat în final să comită fapta (prin crearea pericolului legat de viaţa, sănătatea, libertatea persoanei etc.) (pct.24))".

Deşi explicaţiile din pct.10) şi 24) ale Hotărârii Plenului CSJ nr.5/2009 se referă la aceeaşi ipoteză, conţinutul acestora este disonant: în pct.10) al Hotărârii Plenului CSJ nr.5/2009, nu este folosit termenul „constrângere", care, sub aspect juridico-penal, poate avea numai conotaţiile reliefate în art.39 CP RM; în pct.24) al Hotărârii Plenului CSJ nr.5/2009, se menţionează că extorcarea poate fi efectuată prin orice mijloace cu caracter real, nu doar prin ameninţare (aşa cum este stabilit în pct.10 al Hotărârii Plenului CSJ nr.5/2009).

Aceste discrepanţe de ordin semantic ne îndeamnă să recurgem la interpretarea doctrinară a noţiunii „extorcare". Astfel, în opinia lui S.Brînza şi V.Stati, pentru a fi posibilă aplicarea alin.(4) art.325 CP RM, în cazul extorcării foloaselor necuvenite, este necesară întrunirea cumulativă a următoarelor condiţii: 1) să existe o constrângere din partea persoanei cu funcţie de răspundere; 2) iniţiativa coruperii să aparţină persoanei cu funcţie de răspundere; 3) constrângerea trebuie să aibă un caracter real, adică să fie într-atât de puternică, încât să suprime sau să restrângă libertatea ori capacitatea de autodeterminare a persoanei asupra căreia este exercitată, să o silească la o conduită impusă sau pretinsă de persoana cu funcţie de răspundere; 4) constrângerea trebuie să fie antecedentă în raport cu promisiunea, oferirea sau darea foloaselor necuvenite[14]. După I.Ţurcan, prin „extorcare a bunurilor necuvenite", în sensul lit.c) alin.(2) art.324 CP RM, se înţelege cererea acestora de către făptuitor sub ameninţarea săvârşirii acţiunilor care vor cauza prejudicii intereselor legale ale corupătorului, sau crearea intenţionată a unor condiţii care îl impun să le dea (ofere) în scopul prevenirii consecinţelor nefaste pentru interesele sale legale[15]. Din punctul de vedere al lui I.Nastas, extorcarea avantajelor necuvenite, realizată în contextul infracţiunii de corupere pasivă, constă în solicitarea de către persoana cu funcţie de răspundere a unor avantaje necuvenite, sub ameninţarea săvârşirii acţiunilor care vor prejudicia drepturile şi interesele legale ale corupătorului, sau în punerea intenţionată a ultimului în aşa condiţii care îl impun să corupă, în scopul prevenirii consecinţelor nefaste pentru interesele şi drepturile sale legale[16].

Astfel, observăm că, şi în doctrina penală, opiniile sunt împărţite. Susţinem opinia exprimată de către S.Brînza şi V.Stati: în lipsa constrângerii, extorcarea nu poate fi suficientă în vederea liberării făptuitotului de răspundere penală. Oricare altă interpretare a noţiunii „extorcare" va avea ca efect deraierea spre ilegalitate, în sensul interpretării extensive defavorabile a legii penale. Implicit, o recunosc chiar I.Ţurcan şi I.Nastas: „Ne vom afla în prezenţa extorcării numai atunci când cererea a fost însoţită de ameninţarea cu săvârşirea acţiunilor care vor cauza prejudicii intereselor corupătorului. Doar simpla cerere din partea persoanei cu funcţie de răspundere de a i se oferi avantaje necuvenite, în absenţa unei asemenea ameninţări în privinţa corupătorului, nu conţine semnele extorcării"[17]; „Nu poate fi considerată extorcare însăşi manifestarea iniţiativei din partea persoanei cu funcţie de răspundere, care doreşte să obţină avantaje

necuvenite. Pretinderea persoanei cu funcţie de răspundere de a i se transmite avantaje necuvenite încă nu conţine elementele definitorii ale coruperii"[18].

În practică, a existat tendinţa de a interpreta nepermis de larg noţiunea „extorcare" utilizată în art.326 CP RM, în legătură cu ipoteza care a fost relevantă înainte de intrarea în vigoare a amendamentelor din 02.12.2011: „extorcarea de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, bunuri sau avantaje, personal sau prin mijlocitor, pentru sine sau pentru o altă persoană, săvârşite intenţionat de către o persoană care are influenţă sau care susţine că are influenţă asupra unui funcţionar, în scopul de a-l face să îndeplinească ori să nu îndeplinească acţiuni ce intră în obligaţiile lui de serviciu, indiferent dacă asemenea acţiuni au fost sau nu săvârşite". Din toate speţele analizate de noi, numai într-un singur caz, nu există îndoieli că noţiunea de extorcare, înţeleasă astfel, a fost interpretată corect[19]. În toate celelalte cazuri, nu există nici un indiciu că ar fi vorba într-adevăr de extorcare. Pur şi simplu, se utilizează termenul „extorcare", fără a se releva măcar, în linii generale, în ce anume a constat această extorcare[20].

Asupra unor asemenea soluţii de calificare „trase de păr" a atenţionat cu drept cuvânt I.Nastas: „O consecinţă nefastă este că organele de drept vor încerca încadrarea artificială a tuturor faptelor de corupere pasivă şi de trafic de influenţă în conceptul de extorcare, astfel încercându-se extinderea neargumentată şi periculoasă a conceptului «extorcare», ceea ce în mod evident, este ilegal"[21].

Este adevărat, că, după intrarea în vigoare a amendamentelor din 02.12.2011, a dispărut cauza interpretării extensive defavorabile a legii penale: în dispoziţia de la alin.(1) art.326 CP RM, termenul „extorcare" a cedat locul termenului „pretindere". Totuşi, termenul „extorcare" a apărut în alin.(4) art.326 CP RM. Astfel, există pericolul că deja nu partea acuzării (ca înainte de intrarea în vigoare a amendamentelor din 02.12.2011), dar partea apărării va încerca să interpreteze abuziv noţiunea de „extorcare", utilizată în alin.(4) art.326 CP RM, urmărim scopul liberării cumpărătorului de influenţă de răspundere penală.

Propunem la soluţionarea acestei probleme: modificarea prevederii de la alin.(4) art.326 CP RM după modelul alin.(2) art.290 „Darea de mită" din Codul penal al României din 2009: „Fapta prevăzută în alin.(1) nu constituie infracţiune atunci când mituitorul a fost constrâns prin orice mijloace de către cel care a luat mita". Concret, propunem ca dispoziţia de la alin.(4) art.326 CP RM să fie formulată în felul următor: „Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin.(1) este liberată de răspundere penală, dacă persoana s-a autodenunţat, divulgând toate circumstanţele relevante ale infracţiunii, neştiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracţiunea pe care a săvârşit-o. Nu constituie infracţiune fapta persoanei care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin.(1), dacă aceasta a fost constrânsă de către cel care a traficat influenţa".

În eventualitatea implementării acestei recomandări, ar deveni clar că constrângerea persoanei, care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin.(1) art.326 CP RM (avându-se în vedere constrângerea în sensul art.39 CP RM), înlătură caracterul penal al faptei prevăzute la alin.(1^1) art.326 CP RM, întemeindu-se pe lipsa de vinovăţie a făptuitorului. Întrucât noţiunea de constrângere este interpretată chiar de legiuitor în art.39 CP RM, vor dispărea orice îndoieli legate de înţelesul acestei noţiuni, îndoieli care nu pot fi depăşite în cazul noţiunii de extorcare.

În final, se impun următoarele ***concluzii*** privind subiectul infracţiunilor prevăzute la art.326 CP RM:

1) subiectul infracţiunii prevăzute la alin.(1) art.326 trebuie să fie o persoană care are influenţă sau care susţine că are influenţă asupra unei persoane publice, persoane cu funcţie de demnitate publică, persoane publice străine sau a unui funcţionar internaţional;

2) în contextul infracţiunilor prevăzute la art.326 CP RM, influenţa – exercitată sau care poate fi exercitată asupra factorului de decizie susceptibil de influenţare – îşi poate avea sursa în relaţiile de rudenie, afinitate, amiciţie, prietenie, camaraderie, colegialitate, parteneriat etc.;

3) în cazul în care traficantul de influenţă are influenţă asupra factorului de decizie susceptibil de influenţare, influenţa în cauză este una reală, efectivă. În cazul în care traficantul de influenţă susţine că are influenţă asupra factorului de decizie susceptibil de influenţare, influenţa în cauză este una prezumtivă, ipotetică;

4) infracţiunea de trafic de influenţă (alin.(1) art.326 CP RM) şi infracţiunea de escrocherie (art.190 CP RM) se aseamănă prin aceea că pot presupune realizarea înşelăciunii. Însă, în cele două cazuri, înşelăciunea are conotaţii diferite: în cazul infracţiunii de trafic de influenţă, făptuitorul poate să nu aibă influenţă asupra factorului de decizie, însă aceasta nu înseamnă că făptuitorul are intenţia să sustragă recompensa pe care i-o transmite cumpărătorul de influenţă. La momentul luării recompensei, făptuitorul nu are influenţă asupra factorului de decizie, însă intenţionează să o obţină şi să o exercite. În opoziţie, în situaţia escrocheriei, făptuitorul nu are influenţă asupra factorului de decizie, având intenţia să sustragă recompensa pe care i-o transmite cumpărătorul de influenţă. La momentul luării recompensei, făptuitorul

nu intenţionează să obţină influenţa asupra factorului de decizie şi să o exercite;

5) în vederea aplicării răspunderii în baza alin.(1) art.326 CP RM, contează de ce a făcut uz, de ce s-a folosit, de ce s-a prevalat făptuitorul pentru a face ca persoana publică, persoana cu funcţie de demnitate publică, persoana publică străină sau funcţionarul internaţional să îndeplinească sau nu, ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcţiei sale: 1) de calitatea oficială pe care care i-o conferă cadrul legii; 2) de influenţa reală sau presupusă asupra acelei persoane publice, persoane cu funcţie de demnitate publică, persoane publice străine sau acelui funcţionar, influenţă care scapă incidenţei cadrului legii. Doar în cea de-a doua ipoteză, este aplicabil alin.(1) art.326 CP RM;

6) activitatea de lobby nu este susceptibilă de răspundere în baza art.326 CP RM. Aceasta întrucât, spre deosebire de traficul de influenţă, lobby-ului îi este caracteristică influenţarea legală a procesului de luare a deciziilor de interes public;

7) dacă traficantul de influenţă sau cumpărătorul de influenţă va recurge la serviciile unui mijlocitor, acesta va fi considerat complice la infracţiunea prevăzută la alin.(1) art.326 CP RM sau, respectiv, la infracţiunea prevăzută la alin.(1^1) art.326 CP RM;

8) factorul de decizie susceptibil de influenţare poate fi considerat complice la infracţiunea prevăzută la alin.(1) art.326 CP RM numai în condiţiile în care acesta i-a promis dinainte traficantului de influenţă că-l va ajuta la pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje, pentru traficantul de influenţă sau pentru o altă persoană, de către traficantul de influenţă care are influenţă sau care susţine că are influenţă asupra acelui factor de decizie, pentru a-l face să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcţiei sale;

9) în situaţia în care săvârşirea infracţiunii de trafic de influenţă este urmată de influenţa promisă sau de obţinerea rezultatului urmărit, nu este exclus ca factorul de decizie susceptibil de influenţare să poarte răspundere pentru ilegalităţi de factură penală, contravenţională sau de alt gen. Totodată, în prezenţa condiţiilor stabilite la alin.(4) art.42 CP RM, dacă traficantul de influenţă determină factorul de decizie susceptibil de influenţare să săvârşească o infracţiune, acest traficant de influenţă este pasibil de răspundere pentru instigare la acea infracţiune;

10) nu poate fi aplicată răspunderea în baza art.326 CP RM, în cazul în care se vinde (se cumpără) influenţa unor lucrători (funcţionari) din cadrul unei întreprinderi, instituţii sau organizaţii, care exercită numai funcţii pur profesionale sau tehnice. Din contra, se aplică răspunderea în baza art.326 CP RM, dacă astfel de persoane au şi calitatea de persoană publică, persoană cu funcţie de demnitate publică, persoană publică străină sau funcţionar internaţional. În această ipoteză, important este ca vânzarea sau cumpărarea de influenţă să fie realizată tocmai în legătură cu ipostaza de persoană publică, persoană cu funcţie de demnitate publică, persoană publică străină sau funcţionar internaţional, nu în legătură cu ipostaza de lucrător (funcţionar) al unei întreprinderi, instituţii sau organizaţii, care exercită numai funcţii pur profesionale sau tehnice;

11) în ipoteza în care persoana, care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin. (1) art.326 CP RM, s-a autodenunţat – neştiind că organul de urmărire penală este la curent cu infracţiunea pe care a săvârşit-o în cazul faptei de cumpărare de influenţă – ea este liberată de răspundere penală în corespundere cu alin.(4) art.326 CP RM, dacă: 1) s-a autodenunţat în condiţiile art.264 al Codului de procedură penală; 2) declaraţia de autodenunţare s-a făcut în scris sau oral; 3) la momentul autodenunţării, făptuitorul nu ştia că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracţiunea pe care a săvârşit-o;

12) după intrarea în vigoare a amendamentelor din 02.12.2011, a dispărut cauza interpretării extensive defavorabile a legii penale: în dispoziţia de la alin.(1) art.326 CP RM, termenul „extorcare" a cedat locul termenului „pretindere". Totuşi, termenul „extorcare" a apărut în alin.(4) art.326 CP RM. Astfel, există pericolul că deja nu partea acuzării (ca înainte de intrarea în vigoare a amendamentelor din 02.12.2011), dar partea apărării va încerca să interpreteze abuziv noţiunea de «extorcare», utilizată în alin.(4) art.326 CP RM, urmărind scopul liberării cumpărătorului de influenţă de răspundere penală.

Recenzent:
Victor MORARU,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

Note:

[1] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.230-232.

[2] *Ibidem*, nr.74-75.

[3] *Ibidem,* nr.194-196.

[4] Sentinţa Judecătoriei r. Donduşeni din 08.05.2012. Dosarul nr.150/2012 // http://jdn.justice.md (vizitat 22.07.2012).

[5] Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 06.03.2012. Dosarul nr.1375/2012 // http://jbu.justice.md (vizitat 22.07.2012).

[6] Sentinţa Judecătoriei r. Glodeni din 20.05.2012. Dosarul nr.173/2012 // http://jgl.justice.md (vizitat 22.07.2012).

[7] Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justi-

ţie din 02.06.2011. Dosarul nr.4-1re-195/11 // www.csj.md (vizitat 22.07.2012).

[8] Dobrinoiu V., *Corupţia în dreptul penal român,* Atlas Lex, Bucureşti, 1995, p.288.

[9] Dongoroz V., *Despre traficul de influenţă,* Curierul judiciar, Bucureşti, 1922, p.18-19.

[10] Criminal Law Convention on Corruption // http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/173.htm (vizitat 22.07.2012).

[11] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.229.

[12] The United Nations Convention against Corruption // http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf (vizitat 22.07.2012).

[13] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.103-106.

[14] Brînza S., Stati V., *Drept penal. Partea specială,* vol. II, p.842-843.

[15] Țurcan I., *Analiza unor semne calificative ale infracţiunii „luare de mită”*, în *Analele ştiinţifice ale USM*, Seria „Ştiinţe socioumanistice”, 2001, vol.1, p.381-385; Ţurcan I., *Cu privire la interpretarea unor semne calificative agravante ale infracţiunii de luare de mită,* în *Revista Naţională de Drept*, 2001, nr.10, p.41-43.

[16] Nastas I., *Analiza juridică a faptei de extorcare a folosului necuvenit, privită prin prisma practicii judiciare,* în *Revista Naţională de Drept,* 2006, nr.6, p.61-63.

[17] Ţurcan I., *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă,* p.174.

[18] Nastas I., *op.cit.,* p.61-63.

[19] Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 11.02.2010. Dosarul nr.1135/2010 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012)

[20] Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 23.11.2011. Dosarul nr.1ra-936/11 // www.csj.md (vizitat 23.07.2012); Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 01.11.2011. Dosarul nr.1ra-647/11 // www.csj.md (vizitat 23.07.2012); Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 07.02.2012. Dosarul nr.1ra-138/12 // www.csj.md (vizitat 23.07.2012); Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 19.01.2010. Dosarul nr.1ra-9/10 // www.csj.md (vizitat 23.07.2012); Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 11.05.2010. Dosarul nr.1ra-396/10 // www.csj.md (vizitat 23.07.2012); Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 22.08.2008. Dosarul nr.1ra-697/08 // www.csj.md (vizitat 23.07.2012); Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 22.07.2009. Dosarul nr.1ra-900/09 // www.csj.md (vizitat 23.07.2012); Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 05.11.2008. Dosarul nr.1re-1255/08 // www.csj.md (vizitat 23.07.2012); Decizia Colegiului penal al Curţii de Apel Bălţi din 29.06.2011. Dosarul nr.1r-331/11 // http://cab.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei mun. Bălţi din 10.06.2010. Dosarul nr.1332/10 // http://jba.justice.md (vizitat 22.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect. Botanica, mun. Chişinău din 04.08.2010. Dosarul nr.1484/2010 // http://jb.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sectorului Botanica, mun. Chişinău din 08.11.2011. Dosarul nr.1536/11 // http://jb.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei r. Briceni din 26.12.2011. Dosarul nr.1127/11 // http://jbr.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 06.03.2012. Dosarul nr.1375/12 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 16.03.2011. Dosarul nr.1178/11 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 21.04.2011. Dosarul nr.143/11 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect.Buiucani, mun. Chişinău din 18.01.2010. Dosarul nr.1165/10 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 21.02.2011. Dosarul nr.1257/11 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 25.01.2011. Dosarul nr.1259/11 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 27.05.2011. Dosarul nr.1410/11 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei sect. Buiucani, mun. Chişinău din 10.10.2011. Dosarul nr.1978/11 // http://jbu.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei r.Căuşeni din 30.11.2011. Dosarul nr.1288/11 // http://jca.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei r. Donduşeni din 08.05.2012. Dosarul nr.150/12 // http://jdn.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei r. Drochia din 10.11.2011. Dosarul nr.26-1-1426-05082011 // http://jdr.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei r.Edineţ din 27.05.2010. Dosarul nr.193/10 // http://jed.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei r. Glodeni din 20.06.2012. Dosarul nr.173/12 // http://jgl.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei r. Şoldăneşti din 27.07.2011. Dosarul nr.173/2011 // http://jsd.justice.md (vizitat 23.07.2012); Sentinţa Judecătoriei r.Anenii Noi din 15.05.2012. Dosarul nr.132/12 // http://jan.justice.md (vizitat 23.07.2012)

[21] Nastas I., *op.cit.,* p.61-63.

INTERZICEREA HĂRŢUIRII MORALE A FEMEILOR LA LOCUL DE MUNCĂ

Tatiana MACOVEI,
doctorand, lector universitar (USM)

REZUMAT

La nivel internațional, nu există o definiție unică pentru „hărțuirea morală" care ar fi acceptată de toată lumea. În literaturea de specialitate, se întâlnesc mai multe definiții ale mobbing-ului. Noi îl definim drept o formă de hărțuire psihologică sistematică la locul de muncă, atunci când un salariat este atacat şi stigmatizat de colegi sau superiori prin intimidare, umilire, izolare etc., punându-se în pericol starea emoțională, abilitățile profesionale ale victimei.

Prevenirea hărțuirii morale a salariatelor la locul de muncă este un moment-cheie pentru asigurarea unui climat sănătos la locul de muncă.

Cuvinte-cheie: *loc de muncă, femeie, mobbing, discriminare, hărțuire morală, informare, prevenire, egalitate, tratament, demnitate.*

SUMMARY

According to the international labor rules mobbing phenomena are qualified as severe attacks to the fundamental principles of equality and dignity respect at work.

Workplace harassment takes the form of repeated behavior, unjustifiably against an employee or group of employees which aims victimizing, humiliating, undermining or threatening the person harassed.

Key-words: *labor, women, mobbing, discrimination.*

Hărţuirea morală – este o violenţă verbală şi nonverbală continuă, care are un final sigur: distrugerea psihică a individului până la moartea psihică a acestuia.

Ca sinonim al sintagmei de „hărţuire morală" se foloseşte termenul englez – *mobbing*, care, potrivit *Dicţionarului explicativ al limbii române*[1] semnifică – exercitare a stresului psihic asupra cuiva la locul de activitate.

La nivel internațional, nu există o definiție unică pentru hărțuirea morală, care ar fi acceptată de toată lumea. Însă, potrivit Uniunii Europene, care se interesează foarte mult de acest subiect, întrucât hărțuirea morală se caracterizează prin acțiuni repetate având ca obiect sau ca efect degradarea condițiilor de muncă, susceptibile a aduce atingere drepturilor salariatului la muncă și la demnitate, să agraveze starea sănătății sale fizice sau să-i compromită viitorul profesional.

În literatura de specialitate, întâlnim mai multe definiţii ale *mobbing*-ului.

Spre exemplu, Einarsen[2] defineşte mobbing-ul ca persecutarea sistematică a unui coleg, subordonat sau superior, care dacă este continuată, poate cauza victimei grave probleme sociale, psihologice şi psihosomatice.

Leymann[3] defineşte mobbing-ul ca fiind o teroare psihologică la locul de muncă, implicând o comunicare ostilă şi neetică, îndreptată sistematic, în general, asupra unui singur individ, care, în consecinţă, este împins într-o situaţie de neajutorare şi în care nu se poate apăra.

La rândul nostru, noi definim mobbing-ul drept o formă de hărţuire psihologică sistematică la locul de muncă, atunci când un salariat este atacat şi stigmatizat de colegi sau superiori prin zvonuri, intimidare, umilire, discreditare şi izolare, punându-i-se în pericol atât starea emoțională, cât şi abilităţile profesionale ale victimei.

La nivel internațional, precum şi naţional, au fost adoptate instrumentele legislative necesare în vederea combaterii hărţuirii la locul de muncă.

Carta Socială Europeană[4] revizuită, în art.26 pct.2), prevede „Dreptul la demnitate în muncă", care stipulează următoarele: „în vederea asigurării exercitării efective a dreptului tuturor lucrătorilor la protecţia demnităţii lor în muncă, părţile se angajează, în consultare cu organizaţiile patronilor şi lucrătorilor:

1) să promoveze sensibilizarea, informarea şi prevenirea în materie de hărţuire sexuală la locul de muncă sau în legătură cu munca şi să ia orice măsură adecvată pentru protejarea lucrătorilor împotriva unor astfel de comportamente;

2) să promoveze sensibilizarea, informarea şi prevenirea în materie de acte condamnabile sau explicit ostile şi ofensatoare, dirijate în mod repetat împotriva oricărui salariat la locul de muncă sau în legătură cu munca, şi să ia orice măsură adecvată pentru protejarea lucrătorilor împotriva unor astfel de comportamente".

După cum vedem, Carta Socială Europeană revizuită face distincție între două tipuri ale hărțuirii salariaților, în punctul 1 fiind vorba de hărțuirea sexuală, iar punctul 2 art. 26 se face referire la hărțuirea morală a salariaților, deşi această denumire nu este utilizată în mod direct.

În partea a II-a a Convenției ce ține de interpreta-

rea unor articole, se prevede expres că pct. 2) art. 26 nu se referă la hărţuirea sexuală, reiese astfel că pct. 2) se referă la interzicerea hărţuirii morale a salariaţilor la locul de muncă.

Hărţuirea morală a salariaţilor reprezintă un tip specific de discriminare în temeiul directivelor Uniunii Europene privind nediscriminarea. Hărţuirea morală a salariaţilor la locul de muncă constituie o problemă importantă pentru forţa de muncă din Europa. Costurile pe care le implică sunt considerabile, atât pentru salariaţi, cât şi pentru angajatori. Prevenirea hărţuirii morale la locurile de muncă este unul dintre obiectivele enunţate în Comunicatul Comisiei Europene privind noua strategie în domeniul securităţii şi sănătăţii în muncă.

Comisia Europeană a adoptat măsuri legislative pentru a asigura securitatea și sănătatea în muncă a salariaţilor, în acest set de măsuri intrând și combaterea hărţuirii morale a salariaţilor la locul de muncă.

Directiva-cadru 89/391/CEE[5] prevede reglementări fundamentale în vederea asigurării sănătăţii și securităţii în muncă a salariaţilor, precum și responsabilitatea angajatorilor de a asigura prevenirea hărţuirii morale a salariaţilor la locul de muncă.

Inițial, hărţuirea salariaţilor la locul de muncă era privită ca o discriminare directă la locul de muncă. Însă, ulterior, reglementările privind hărţuirea salariaţilor la locul de muncă a căpătat teren, aceasta începând să fie tratată în mod separat faţă de discriminare. Abordarea sa ca subiect separat în cadrul directivelor Uniunii Europene se bazează pe importanţa pe care o are faptul de a atrage atenţia asupra acestei forme deosebit de nocive de tratament discriminatoriu.

Potrivit art. 2 al Directivei nr. 2006/54/CE din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalităţii de şanse şi a egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei, în materie de încadrare în muncă şi în muncă[6], termenul *„hărţuire”* semnifică situaţia în care se manifestă un comportament indezirabil legat de sexul unei persoane, având ca obiect sau ca efect prejudicierea demnităţii unei persoane şi crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator.

Similar Cartei Sociale Europene revizuite, Directiva nr.2006/54/CE, de asemenea, indică asupra faptului că hărţuirea salariaţilor aduce atingere demnităţii persoanei.

În sens mai larg, o altă directivă, şi anume – Directiva 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea egalităţii de tratament în ceea ce priveşte încadrarea în muncă şi ocuparea forţei de muncă[7], defineşte *„hărţuirea”* ca fiind o formă de discriminare, atunci când un comportament indezirabil, legat de orientarea sexuală, religie, convingeri, handicap sau vârstă are ca obiect sau ca efect aducerea unei atingeri demnităţii unei persoane sau crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator.

Din analiza acestei noţiuni a hărţuirii, se evidenţiază, de asemenea, în mod evident, faptul că comportamentul indezirabil de diferit caracter şi forme asupra persoanelor (salariaţilor) aduce o atingere directă demnităţii salariatului.

Codul muncii al Republicii Moldova abordează indirect problema hărţuirii morale a salariaţilor la locul de muncă, în contextul dreptului fiecărui salariat de a beneficia de respectarea demnităţii în muncă.

Art.1 din Codul muncii al Republicii Moldova defineşte *„demnitatea în muncă”,* ca fiind un climat psihoemoţional confortabil în raporturile de muncă, ce exclude orice formă de comportament verbal sau nonverbal din partea angajatorului sau a altor salariaţi care poate să aducă atingere integrităţii morale şi psihice a salariatului.

Din analiza acestei noţiuni a CM RM, se impun următoarele concluzii:

– deşi CM RM nu defineşte expres ce semnifică hărţuirea salariaţilor la locul de muncă, acesta defineşte ce înseamnă demnitate în muncă, această definiţie a demnităţii în muncă, de fapt, şi înseamnă interzicerea hărţuirii la locul de muncă;

– opusul hărţuirii salariaţilor la locul de muncă este asigurarea unui climat psihoemoţional confortabil;

– raporturile de muncă trebuie să se desfăşoare într-o formă ce exclude orice formă de comportament verbal sau nonverbal prin care s-ar produce o hărţuire;

– obligaţia respectării demnităţii în muncă a salariaţilor nu se referă doar la angajator, dar această obligaţie se referă la întreg colectivul de muncă (salariaţi), care nu trebuie să admită cazuri de hărţuire morală printre ei;

– acţiunile de hărţuire aduc atingere integrităţii morale și psihice a salariaţilor.

Potrivit unei alte legi naţionale, şi anume, Legea cu privire la asigurarea egalităţii[8], termenul *„hărţuire”* semnifică – orice comportament nedorit care conduce la crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator, având drept scop sau efect lezarea demnităţii unei persoane pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege.

După cum vedem, toate actele normative enunţate mai sus indică faptul că, în cazul hărţuirii morale a salariaţilor, se aduce atingere demnităţii acestora. Însuşi cuvântul „demnitate” provine de la latinescul *dignitas*, iar potrivit *Dicţionarului explicativ al limbii române*, cuvântul „demnitate” înseamnă: calitatea de a fi demn, atitudine demnă; autoritate morală, prestigiu.

Cele mai expuse acţiunilor de hărţuire morală la locul de muncă sunt femeile. Studiile internaţionale arată că între 40% şi 90% dintre femei sunt victime ale unei forme de violenţă sau hărţuire la locul de muncă de-a lungul perioadei de activitate (Organizaţia Internaţională a Muncii (OIM – în continuare) (studiul *Introducere în violenţa la locul de muncă*, 2008).

Potrivit OIM, în raportul intitulat „Violenţa împotriva femeilor” din 2000, violenţa şi hărţuirea la locul de muncă au efecte imediate asupra femeilor, cum ar

fi lipsa motivaţiei, pierderea încrederii de sine şi scăderea stimei de sine, depresia şi mânia, anxietatea şi iritabilitatea. În acelaşi fel, ca şi în cazul stresului, este posibil ca aceste simptome să evolueze către boli fizice, tulburări mintale şi creşterea comportamentelor de risc, cum ar fi consumul crescut de tutun, alcool şi abuzul de droguri. Acestea pot sfârşi în accidente ocupaţionale, invaliditate şi chiar suicid.

Factorii care influențează apariția mobbing-ului la locul de muncă pot fi grupați în patru categorii:

➢ *individuali* – se aplică atât agresorului, cât şi victimei, şi implică comportamente specifice legate de locul de muncă, trăsături de personalitate şi mod de abordare a problemelor. Aceasta se mai caracterizează prin relaţii deficitare între colegii de muncă bărbați versus femei, deoarece femeile sunt discriminate de către salariații-bărbați, considerând că locul femeilor este la „cratiță";

➢ *situaţionali* – nesiguranţa locului de muncă, deoarece femeile, în general, sunt văzute de către unii angajatori ca „salariați problemă", din motiv că femeile își suspendă raportul de muncă în legătură cu concediul de maternitate, concedii de îngrijire a copiilor etc. Pe perioada respectivă, angajatorii sunt nevoiți să caute alți salariați, ceea ce necesită eforturi suplimentare pentru recrutarea de noi salariați; schimbările la nivel de management etc.;

➢ *organizaţionali* – restructurări, climatul şi cultura organizaţională care tolerează comportamentul de hărţuire sau nu îl recunoaşte ca reprezentând o problemă; solicitări contradictorii (conflict de rol) sau neclarităţi în fişa postului (ambiguitate de rol), niveluri ridicate de stres legat de activitatea profesională, deficienţe în politica de personal şi insuficienţa valorilor comune; niveluri excesive de solicitare în muncă, în condițiile în care măsurile privind îmbinarea vieții profesionale cu cea de muncă a femeilor nu sunt asigurate etc.;

➢ *societali* – schimbări economice, rata şomajului, emigrare, segregarea pieței muncii după criteriul de gen în „munci masculine" și în „munci feminine" etc.

Hărțuirea morală a femeilor la locul de muncă nu apare spontan, ci de cele mai multe ori parcurge anumite **faze,** după cum urmează:

1. Mobbi incidente critice – situaţia de început este deseori presărată cu mici conflicte, mobbing-ul, deseori, fiind văzut ca un conflict escaladat, transformarea conflictelor de la acest nivel în mobbing se poate datora unor stigmate, prejudecăţi, discriminări sau a unui management lacunar din cadrul unității.

La modul practic, situația se prezintă astfel: se încep primele acțiuni de hărțuire morală a salariatelor. Prima reacție a victimei, de regulă, este de dezorientare. Aceasta nu își explică cauza presiunii și nici nu acționează împotriva ei, crezând că mai devreme sau mai târziu va trece de la sine. În cazul în care hărțuirea continuă, salariata începe să se întrebe cu ce a greșit și ce trebuia să facă pentru a opri persecutarea.

La această etapă, hărțuitorul fiind identificat, se încearcă oprirea presiunii prin intermediul unei soluții care să nu atragă prea mult atenția colectivului de muncă, așteptând înțelegere din partea sa. În acest fel, victima se află într-un impas, căutând o formă de a rezolva problema, fără să-și prejudicieze autoritatea sa la locul de muncă sau statutul și, de cele mai multe ori, fără a implica terțe persoane în această situație. În cazul în care totuși se recurge la ajutorul unor prieteni, de regulă, găsește neînțelegere și lipsă de contribuție. Acum, salariata-victimă se simte complet izolată și își dezbate cele două alternative: negarea problemei, pe de o parte, sau necesitatea înfruntării deschise față de hărțuitor, pe de altă parte.

2. Mobbing şi stigmatizare – acţiunile din cadrul mobbing-ului pot conţine comportamente care, în condiţii normale de interacţiune, nu sunt în mod necesar agresive sau de izolare, însă folosite frecvent şi timp îndelungat, aceste comportamente pot stigmatiza persoana, adică aruncă asupra acestei persoane dispreţul public (a colectivului de muncă).

3. Cea de-a treia fază este caracterizată de *intervenţia managementului* (superiorilor) – atunci când salariata care este hărțuită moral la locul de muncă poate apela la unele persoane din organizație care ar putea s-o ajute să înfrunte problema (în general, persoane cu un statut destul de bun sau cu o putere mare de influență în organizație). Evoluția cazului de hărțuire morală a salariatei, după ce aceasta apelează la conducerea unității, depinde de poziția celor din urmă. În cazul în care managerul unității reacționează prompt la cererea salariatei, punând astfel punct actelor de hărțuire morală a acesteia, situația revine la normal.

Însă, în cazul în care managerul unității este pasiv și nu intervine pentru soluționarea cazului dat, situația capătă următorul aspect: salariata se simte neajutorată, la ea apar primele sentimente de vinovăție și odată cu ele unele semne de depresie. Problema devine insuportabilă, victima începe să își piardă interesul pentru sarcinile sale de muncă, devine tot mai îngrijorată pentru starea sa de sănătate (aici încep vizitele la diverşi medici specialişti), mai mult decât atât, persoana începe să preia comportamente de dependență (fumatul, alcoolul, drogurile) ajungând astfel în incapacitatea, uneori tranzitorie, de a munci.

4. Cea de-a patra fază se finalizează prin *excluderea din câmpul muncii* – consecinţele sunt grave, deoarece această situaţie este probabil responsabilă de dezvoltarea unor tulburări pentru care victima va căuta ajutor. Şansele de a fi diagnosticată incorect sunt ridicate, deoarece există posibilitatea ca victimei să nu-i fie crezută povestea sau, din cauza comodităţii, de a nu căuta evenimentele sociale declanşatoare. Rezultatul hărţuirii, în acest caz, finalizează prin aceea că salariatele depun cerere de demisie, prin aceasta punând punct situaţiei de a mai fi hărţuite la locul de muncă respectiv. Se ştie că rareori un angajat pleacă brusc prin demisio-

nare, iar atunci când aceasta totuşi are loc, de cele mai multe ori, este consecinţa unui eveniment traumatizant şi/sau inacceptabil pentru cel puţin una dintre părţi. Aceste cazuri de demisie poartă denumirea de *demisie psihologică*.

Hărţuirea morală a femeilor la locul de muncă se poate manifesta sub cinci **forme**:

a) *Hărţuirea care are ca scop reducerea salariatei la tăcere*. Aceasta se manifestă prin aceea că salariata nu este inclusă în discuţii, acesteia i se interzice să-şi expună părerea, victima este constant întreruptă, atunci când vorbeşte, dându-i astfel de înţeles că părerea ei nu are nici o importanţă. Salariata în cauză este izolată de colegi, aceştia nu îi mai vorbesc, iar managerii salariatei nu îi mai furnizează feed-back. Situaţia va fi mai gravă, dacă aceste acţiuni pornesc de la şeful salariatei, deoarece asemenea exemple deseori sunt preluate şi de către colegii de serviciu ai salariatei.

b) *Hărţuirea care urmăreşte ca scop izolarea fizică a salariatei*. În cadrul acestei acţiuni, salariatei i se dă cel mai îndepărtat birou din clădire, unde nu ajunge aproape nimeni, nu vine nimeni să vadă ce mai face. Ea este uitată acolo, fiind părăsită pe o „insulă pustie". Nimeni nu îi simte lipsa şi nimănui nu-i este dor de ea. În general, se neagă prezenţa fizică a salariatei în cadrul companiei.

c) *Hărţuirea care urmăreşte ca scop nevalorificarea intenţionată a întregului potenţial al salariatei.* Salariatei în cauză nu i se dă mai nimic de făcut sau i se dau sarcini uşurele sau inutile, şi aceasta nu în scopul de a o menaja. Sarcinile care i se atribuie salariatei sunt sub limita competenţelor sale profesionale.

Sau, situaţia se poate prezenta invers, când victimei îi pot fi încredinţate sarcini superioare calificării ei profesionale în scopul discreditării ei. În această manieră, i se induce ideea că e aproape nefolositoare organizaţiei, o „persoană dispensabilă" sau, pur şi simplu, incompetentă, un om care nu e în stare să ducă la îndeplinire sarcini mai serioase.

d) *Hărţuirea care se manifestă prin luarea în derâdere a salariatei.* În acest caz, sunt luate în derâdere chiar şi lucruri care, în mod uman, etic şi legal, nu pot fi ridiculizate. Se ajunge şi până la a se râde de felul în care acea persoană merge, de felul în care arată, originea ei socială etc.

e) *Hărţuirea manifestată prin agresiunile fizice,* unde pot intra şi cele de natură sexuală, şi care, evident, au cele mai grave, rapide şi directe efecte asupra salariatelor.

Dat fiind faptul că femeile sunt mai expuse hărţuirii morale la locul de muncă prevenirea acestui fenomen negativ, este un element-cheie pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă la locul de muncă şi evitarea excluderii sociale. Este important să se adopte din timp măsuri pentru evitarea deteriorării climatului de la locul de muncă, angajatorii nu trebuie să aştepte până când apar reclamaţii din partea victimelor. Un rol important îl are evaluarea riscurilor la care pot fi expuse salariatele şi cu ajutorul lor identificarea căilor de evitare a hărţuirii la locul de muncă. Aceasta poate cuprinde:

a) formularea unei politici antihărţuire – aceasta se poate realiza prin mai multe acţiuni, cum ar fi:

– asumarea implicării etice, atât a angajatorilor, cât şi a salariaţilor, pentru încurajarea unui climat fără hărţuire morală la locul de muncă;

– evidenţierea tipurilor de acţiuni acceptate şi a celor neacceptate în cadrul colectivului de muncă, prin precizarea explicită în regulamentele interne ale conduitelor interzise la locul de muncă;

– difuzarea normelor şi valorilor la toate nivelurile întreprinderii, de exemplu prin manuale destinate personalului, întâlniri informative, buletine informative;

– crearea unor proceduri de preluare şi rezolvare a sesizărilor (de exemplu, audienţa la conducătorul unităţii sau constituirea unei cutii în care angajaţii îşi pot pune sub regim de anonimat sesizările);

– întreprinderea măsurilor concentrate pe cazurile concrete: reconcilierea părţilor, reabilitarea juridică, consiliere individuală şi psihoterapie sau crearea unor grupuri de suport;

– stabilirea în contractul colectiv de muncă încheiat la nivel de unitate a sancţiunilor care pot fi aplicate în cazul săvârşirii actelor de hărţuire morală;

– identificarea sarcinilor concrete puse în seama conducătorului unităţii, a conducătorului direct al salariaţilor în cazul în care unitatea dispune de mai multe subdiviziuni ce ţin de prevenirea actelor de hărţuire a salariaţilor la locul de muncă;

– păstrarea confidenţialităţii numelui salariatei care a depus o sesizare privind hărţuirea sa morală;

– interzicerea victimizării salariatelor care au depus plângeri împotriva persoanelor care le supun hărţuirii morale etc.;

b) îmbunătăţirea generală a climatului psihosocial la locul de muncă:

– darea posibilităţii fiecărui salariat de a alege modul în care îşi realizează sarcinile de muncă;

– evidenţierea atribuţiilor concrete de muncă pentru fiecare salariat, evitându-se prin aceasta confuziile privind rolul şi sarcinile fiecărui salariat în cadrul colectivului de muncă;

– evitarea supraîncărcării cantitative a postului de muncă;

– reducerea volumului de activităţi monotone şi repetitive etc.;

c) instruirea în gestionarea conflictelor de hărţuire morală la locul de muncă:

– pentru administrarea conflictului intergrupal, trebuie stabilite strategii de evitare, strategii de rezolvare şi strategii de confruntare a conflictelor;

– de asemenea, important este şi stilul personal de soluţionare a conflictului de către părţile implicate:

stilul de cooperare, stilul de evitare, stilul de adaptare, stilul de compromis, stilul de confruntare etc.;

d) reproiectarea mediului de muncă:

– proiectarea posturilor de muncă trebuie făcută, astfel încât cooperarea sau interacţiunea cu ceilalţi salariaţi sau cu şeful să nu aducă atingere modului de exercitare a atribuţiilor de muncă de către ceilalţi salariaţi, asigurându-se astfel independenţa salariaţilor la îndeplinirea obligaţiilor de serviciu;

– după caz, se poate recurge la reproiectarea postului de muncă prin împărţirea sarcinilor între salariaţi sau desfiinţarea postului (şi împărţirea sarcinilor la mai mulţi angajaţi) – astfel găsind soluţii pentru această problemă.

Fenomenul hărţuirii morale a femeilor la locul de muncă în Republica Moldova constituie un tabu, deşi asemenea fenomene, cu siguranţă, se întâlnesc, însă victimele acestui fenomen nu recurg la apărarea pe cale judiciară a demnităţii lor în muncă. Din aceste considerente, se impune necesitatea unor acţiuni concrete din partea statului în primul rând, precum şi din partea angajatorilor, de a asigura un climat psihoemoţional confortabil la locul de muncă, iar fenomenele hărţuirii morale să nu fie tolerate.

Se impune necesitatea completării legislaţiei în vigoare prin care să fie definită ce înseamnă hărţuirea morală a salariaţilor la locul de muncă, precum şi incriminarea unor asemenea acţiuni instituindu-se pentru aceste acţiuni cel puţin răspunderea contravenţională expresă. În prezent, în cazul în care un salariat este hărţuit la locul de muncă, se pot aplica prevederile art. 55 al Codului contravenţional[9] al Republicii Moldova intitulat „Încălcarea legislaţiei muncii, a legislaţiei cu privire la securitatea şi la sănătatea în muncă" care prevede: încălcarea legislaţiei muncii, a legislaţiei cu privire la securitatea şi la sănătatea în muncă se sancţionează cu amendă de la 100 la 140 de unităţi convenţionale, aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 350 de unităţi convenţionale, aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 350 la 450 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Trebuie de menţionat că acest articol are o aplicare generală, inclusiv fiind aplicabil şi pentru cazurile de hărţuire morală a salariaţilor. Dar ar fi bine-venit ca să fie instituit un articol distinct cu privire la condamnarea actelor de hărţuire morală a salariaţilor la locul de muncă, formele sub care se poate manifesta acest comportament, precum şi pedepsele pentru comiterea unor asemenea fapte.

În multe ţări, având în vedere efectele devastatoare pe care hărţuirea morală le are asupra integrităţii şi sănătăţii fizice şi psihice a victimelor hărţuirii, hărţuirea morală a fost incriminată, fiind pedepsită cu închisoare. În Franţa, actul de agresiune morală se plăteşte cu 1 an de închisoare şi o amendă de 15.000 de euro.

În România, potrivit Ordonanţei de Urgenţă nr.137/2000[10], amenda contravenţională în cazul hărţuirii, inclusiv morale, constituie de la 400 la 4.000 lei româneşti, dacă hărţuirea vizează o singură persoană fizică, iar dacă hărţuirea vizează un grup de persoane sau o comunitate, amenda constituie de la 600 până la 8.000 de lei româneşti.

Prevenirea hărţuirii morale a salariatelor la locul de muncă este un moment-cheie pentru asigurarea unui climat sănătos la locul de muncă. Este important să adopte din timp măsuri eficiente pentru prevenirea hărţuirii morale a salariatelor la locul de muncă, precum şi intervenirea imediată pentru stoparea hărţuirii morale în curs de acţiune. Dat fiind faptul că femeile sunt privite ca grupuri sociale sensibile la riscurile specifice, este necesar a adopta măsuri speciale cu referire la ele.

Recenzent:
Nicolae SADOVEI,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

Note:

[1] http://dexonline.ro/definitie/mobbing, accesat: 15.06.2012.

[2] Einarsen S., *The nature and causes of bullying,* în *International Journal of Manpower*, 1999, no. 209(1/2), p.16-27.

[3] Leymann H., *The content and development of mobbing at work,* în *European Journal of Work and Organizational Psychology,* 1996, no. 5(2), p.165-184.

[4] Carta Socială Europeană (revizuită) din 03.05.1996, Ratificată prin Legea nr. 484-XV din 28.09.2001 (în vigoare pentru Republica Moldova din 01.01.2002, publicată în ediţia oficială, în *Tratate internaţionale*, 2006, vol. 38, p.175.

[5] Directiva nr. 89/391/CEE din 12.06.1989 privind punerea în aplicare de măsuri pentru promovarea îmbunătăţirii securităţii şi sănătăţii lucrătorilor la locul de muncă, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 183* din 29.06.1989, accesat site: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1989L0391:20081211:RO:PDF la 12.12.12.

[6] Directiva nr. 2006/54/CE din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalităţii de şanse şi a egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în materie de încadrare în muncă şi în muncă, publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 204/23* din 26.07.2006, p. 262-275; 05/ vol. 8, accesat site: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:08:32006L0054:RO:PDF la 12.12.12.

[7] Directiva 2000/78/CEE din 27.11.2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalităţii de tratament în ceea ce priveşte încadrarea în muncă şi ocuparea forţei de muncă, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 303* din 02.12.2000, p. 0016-0022, accesat site: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:es:HTML la 12.12.12.

[8] Legea RM nr.121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalităţii, publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.103/355 din 29.05.2012.

[9] Codul contravenţional al Republicii Moldova adoptat prin Legea nr. 218 din 24.10.2008, publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 3-6 din 31.05.2009.

[10] Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului României nr.137 din 31.08.2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, republicată în *Monitorul Oficial al României*, nr.99 din 08.02.2007.

STATUTUL JURIDIC AL AUTORITĂŢII DE REGLEMENTARE ÎN COMUNICAŢII ELECTRONICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Iurie GASNAŞ,
doctorand (ULIM)

REZUMAT

În ultimii ani, recurgerea la agenţii de reglementare pentru punerea în aplicare a sarcinilor fundamentale este parte integrantă din modul de funcţionare a Republicii Moldova. Agenţiile de reglementare au devenit parte integrantă a peisajului instituţional al Republicii Moldova.

Agenţia Naţională pentru Reglementare în Comunicaţii Electronice şi Tehnologia Informaţiei (ANRCETI), fiind una din primele autorităţi de reglementare în domeniul telecomunicaţiilor din spaţiul postsovietic, îşi exercită funcţiile şi atribuţiile în baza regulamentului său, elaborat în conformitate cu Legea comunicaţiilor electronice.

Autoritatea are, în special, un rol important de jucat în cadrul mecanismelor avute în vedere pentru consolidarea pieţei comunicaţiilor electronice şi pentru efectuarea analizelor de piaţă în anumite circumstanţe.

Cuvinte-cheie: *înfiinţarea şi funcţionarea agenţiilor de reglementare, regulament sectorial de bază, organism independent, decizii, ordinea juridică, atribuţiile, responsabilitatea, mai bună legiferare, transparenţa şi monitorizarea eficientă.*

SUMMARY

In recent years, using regulatory agencies to implement key tasks has become an established part of the way the Republic of Moldova does its business. They have become part of the institutional landscape of the Republic of Moldova.

The National Regulatory Agency for Electronic Communications and Information Technology (ANRCETI) is one of the first regulatory telecommunications authorities in the post-Soviet space. The regulator honours its functions and attributions pursuant to ANRCETI Regulations, developed in accordance with the Law on Electronic Communications.

The authority has, in particular, an important role to play in the mechanisms envisaged for consolidating the market for electronic communications and for carrying out market analyses in certain circumstances.

Key-words: *the creation and operation of regulatory agencies, basic sector regulation, iindependent bodies, decisions, legal order, the tasks, aaccountability, better regulation, transparency and effective monitoring.*

Legislaţia în vigoare pentru sectorul comunicaţiilor electronice, care stabileşte statutul juridic al Agenţiei Naţionale pentru Reglementare în Comunicaţii Electronice şi Tehnologia Informaţiei (ANRCETI), se bazează pe două acte juridice – Legea comunicaţiilor electronice nr.241-XVI din 15 noiembrie 2007[1], denumită în continuare *Legea nr.241/2007*, cu modificările şi completările ulterioare, şi Regulamentul Agenţiei Naţionale pentru Reglementare în Comunicaţii Electronice şi Tehnologia Informaţiei, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.905 din 28 iulie 2008[2], denumit în continuare *Regulamentul ANRCETI*.

Acest cadru juridic este concordant cu obiectivele generale ale politicii Uniunii Europene în sectorul telecomunicaţiilor, transpunând principalele acte normative care fac parte din legislaţia comunitară, în special Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 7 martie 2002 privind un cadru de reglementare comun pentru reţelele şi serviciile de comunicaţii electronice[3], denumită în continuare *Directiva 2002/21/CE*, Directiva 2002/20/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 7 martie 2002 privind autorizarea reţelelor şi serviciilor de comunicaţii electronice[4], denumită în continuare *Directiva 2002/20/CE* şi, Directiva 2002/19/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 7 martie 2002 privind accesul la reţelele de comunicaţii electronice şi la infrastructura asociată, precum şi interconectarea acestora[5].

În sistemul instituţional al administraţiei publice din Republica Moldova ANRCETI, conform art.8 alin. (2) din Legea nr.241/2007, este calificată ca o autoritate publică centrală de reglementare a pieţei serviciilor în domeniul comunicaţiilor electronice şi al tehnologiei informaţiei, care are statut de persoană juridică cu buget autonom, fiind independentă de furnizorii de reţele şi/sau servicii, de producătorii de echipamente de comunicaţii electronice, precum şi de Guvern (cu excepţia cazurilor prevăzute în Legea nr.241/2007).

Prin aceasta realizându-se separarea efectivă, din punct de vedere structural, între funcţiile de reglementare şi activităţile asociate cu exercitarea drepturilor care decurg din calitatea statutului de acţionar/fondator în întreprinderi cu obiect de activitate în domeniul comunicaţiilor electronice, fapt care impietează asupra condiţiilor de promovare a concurenţei în conformitate cu directivele amintite mai sus, cu practica internaţio-

nală în domeniu şi cu angajamentele asumate de Republica Moldova în cadrul parteneriatului strategic cu Uniunea Europeană.

Prin adoptarea Legii privind administraţia publică centrală de specialitate nr.98 din 4 mai 2012[6], denumită în continuare *Legea nr.98/2012*, s-a consacrat noţiunea care defineşte autorităţile publice centrale nesubordonate/independente de Guvern – *autorităţi administrative autonome*.

În virtutea art.2 alin.(2) din Legea nr.98/2012, statutul juridic al ANRCETI, în calitate de autoritate administrativă autonomă, este reglementat *mutatis mutandis* şi de prevederile legii precitate.

Aşa fiind, dipoziţiile care se referă la statul juridic ale administraţiilor publice centrale din Legea nr.98/2012, este aplicabil şi ANRCETI, dacă contrariul nu rezultă din prevederile legilor speciale.

Statutul juridic al autorităţii, astfel cum rezultă din art. 23 al Legii nr.98/2012 în corelare cu art. 57, 58, 62 alin. (1) şi art. 63 alin. (2) din Codul civil al Republicii Moldova nr.1107-XV din 6 iunie 2002[7] vizează înfiinţarea, organizarea, funcţionarea şi desfiinţarea persoanei juridice de drept public în calitatea sa de autoritate publică centrală.

Este de remarcat că legislaţia recentă utilizează o noţiune alternativă pentru autorităţi publice centrale independente de Guvern decât cea instituită în art.2 alin. (2) din Legea nr.98/2012.

Astfel, în art.3 alin. (2) lit. a) din Legea privind transparenţa în procesul decizional nr.239-XVI din 13 noiembrie 2008[8], art.1 alin.(3) din Legea privind controlul de stat asupra activităţii de întreprinzător nr.131 din 8 august 2012[9], denumită în continuare *Legea nr.131/2012*, precum şi în textul Legii concurenţei nr.183 din 11 iulie 2012[10], denumită în continuare *Legea nr.183/2012*, se foloseşte termenul de „*autoritate [publică centrală] de reglementare*".

Într-o accepţiune largă, prin „reglementare" se înţelege supravegherea şi controlul exercitat de către autorităţi abilitate asupra activităţii actorilor privaţi sau publici ce îşi desfăşoară activitatea într-un anumit sector al economiei, având drept obiectiv asigurarea eficienţei, corectitudinii şi siguranţei.

În literatura de specialitate autohtonă[11], s-a realizat o analiză a statutului juridic al autorităţilor nesubordonate Guvernului, printre care şi al ANRCETI, a cărei finalitate a fost relevarea faptului că realizarea obiectivelor de guvernare şi asigurarea bunei funcţionări a instituţiilor statului este eficientă şi prin intermediul autorităţilor de reglementare – autorităţilor administrative autonome.

În acelaşi timp, potrvit prevederilor Legii nr.98/2012, aceste autorităţi sunt concepute ca fiind parte componentă a sistemului administraţiei publice centrale de specialitate[12].

În acest sens, trebuie de subliniat că Curtea Constituţională, prin Hotărârea sa cu nr.21 din 2 septembrie 2004[13], în considerentele sale s-a referit şi la natura constituţională a autorităţii de reglementare în comunicaţii electronice, astfel, reţinând că aceasta s-a format în baza art.107 alin. (2) din Constituţie[14], în scopul conducerii, coordonării şi exercitării controlului în domeniul comunicaţiilor electronice.

Din cele ce preced, se poate concluziona că ANRCETI este o autoritate cu un caracter autonom, definit prin faptul că nu se află în subordinea Guvernului sau a unei alte autorităţi publice, autonomia excluzând orice formă de subordonare, neavând organe ierarhic superioare, fiind specializată într-un anumit domeniu: comunicaţii electronice şi al tehnologiei informaţiei şi are un statut juridic specific care o deosebeşte de ministere prin faptul că este înfiinţată prin lege organică – Legea nr.241/2007.

Reieşind din textul art. 107 alin. (2) din Constituţie, formarea ANRCETI ajută executivul să se concentreze pe sarcini esenţiale, făcând posibilă delegarea anumitor funcţii operaţionale unei autorităţi administrative de reglementare autonome care sprijină procesul decizional în sectorul comunicaţiilor electronice, reunind competenţele tehnice şi de specialitate disponibile la nivel naţional.

Ordinea juridică naţională incidentă activităţii ANRCETI – Legea nr.241/2007, Legea nr.98/2012, Regulamentul ANRCETI – impune limite clare şi stricte în ceea ce priveşte competenţele sale autonome de reglementare.

ANRCETI este abilitată să adopte:

– măsuri generale de reglementare/acte administrative cu caracter general în temeiul Legii nr.241/2007 şi conform Legii privind actele normative ale Guvernului şi ale altor autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale nr.317-XV din 18 iulie 2003[15];

– decizii individuale în domenii specifice în cazul cărora este nevoie de impunerea unor obligaţii preventive (*ex ante*) speciale în temeiul Legii nr.241/2007, Legii nr.183/2012 şi potrivit Regulamentului privind identificarea şi analiza pieţelor relevante din domeniul comunicaţiilor electronice şi desemnarea furnizorilor de reţele şi/sau servicii de comunicaţii electronice cu putere semnificativă pe aceste pieţe[16];

– acte individuale ca urmare a autorizării şi licenţierii activităţilor de întreprinzător desfăşurate în sectorul comunicaţiilor electronice şi tehnologia informaţiei în temeiul Legii nr.241/2007, Legii privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător nr.451-XV din 30 iulie 2001[17] şi conform Regulamentului privind regimul de autorizare generală şi eliberare a licenţelor de utilizare a resurselor limitate pentru furnizarea reţelelor şi serviciilor publice de comunicaţii electronice[18];

– acte de control, de procedură contravenţională şi de suspendare sau retragere a autorizării/licenţelor ca rezultat al monitorizării aplicării prevederilor legislaţiei din domeniul comunicaţiilor electronice şi întreprin-

derea acţiunilor pentru prevenirea şi înlăturarea nerespectării acestor prevederi în temeiul Legii nr.241/2007, Codului contravenţional al Republicii Moldova nr.218-XVI din 24 octombrie 2008[19], denumit în continuare *CCl al RM* şi potrivit Legii nr.131/2012, CCl, Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV din 30 mai 2003[20] şi a Regulamentului cu privire la procedura de control în domeniul comunicaţiilor electronice[21];

– acte administrativ-jurisdicţioale, în calitate de organ de decizie în soluţionarea litigiilor dintre furnizorii de reţele şi de servicii în domeniul comunicaţiilor electronice, în temeiul Legii nr.241/2007 şi conform Regulamentului privind procedura de soluţionare a litigiilor din domeniul comunicaţiilor electronice[22].

Pentru a avea o înţelegere deplină a statutului juridic al ANRCETI, este nevoie de a apela la noţiunile utilizate în Legea nr.98/2012, în special ce ţin de *funcţiile* şi *atribuţiile* autorităţilor publice centrale.

Astfel, în art.9 şi 10 din Legea nr.241/2007 sunt stabilite competenţele ANRCETI ce ţin de activitatea sa de reglementare a sectorului de comunicaţii electronice.

Având în vedere definiţia noţiunii de *funcţiile autorităţii,* dată în art. 25 alin. (1) din Legea nr.98/2012, se poate concluziona că, în cazul ANRCETI, acestea se regăsesc în conţinutul art. 9 din Legea nr.241/2007, care se pot rezuma la următoarele:

– de implementare a dispoziţiilor Legii nr.241/2007 şi a altor prevederi ale legislaţiei specifice aplicabile domeniului, precum şi de punere în aplicare a politicilor publice sectoriale elaborate de Guvern sau Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor (MTIC), în special prin emiterea reglementărilor sectoriale secundare în domeniu: adoptarea şi implementarea de decizii cu caracter normativ şi individual, de urmărire şi control al respectării acestora;

– de administrare şi de gestionare a resurselor limitate – canalele, frecvenţele radio şi resursele de numerotare;

– de reprezentare în organismele şi organizaţiile naţionale, regionale şi internaţionale, ca autoritate de stat pentru domeniul comunicaţiilor electronice, precum şi de comunicare cu acestea.

De asemenea, analizând definiţia noţiunii de *atribuţiile autorităţii*, ce se regăseşte în art. 26 alin. (1) din Legea nr.98/201210, se poate afirma că, în cazul ANRCETI, acestea sunt reflectate în prevederile art. 10 din Legea nr.241/2007, care reprezintă, în principal, următoarele acţiuni:

– elaborează şi aprobă norme juridice în domeniul comunicaţiilor electronice;

– aplică acordurile internaţionale în domeniul comunicaţiilor electronice la care Republica Moldova este parte;

– elaborează şi actualizează autorizaţiile generale, desfăşoară activitatea de licenţiere a utilizării resurselor limitate din domeniul comunicaţiilor electronice;

– identifică pieţele relevante din sectorul comunicaţiilor electronice, efectuează analizele acestor pieţe, dacă acestea sunt susceptibile reglementării *ex-ante* (preventive), desemnează furnizorii de reţele şi de servicii de comunicaţii electronice cu putere semnificativă pe pieţele care se supun reglmentării *ex-ante*, impune în sarcina acestor furnizori obligaţii speciale preventive, în conformitate cu prevederile Legii nr.241/2007;

– stabileşte măsurile necesare pentru implementarea portabilităţii numerelor şi a serviciului universal;

– monitorizează şi controlează respectarea obligaţiilor impuse furnizorilor de reţele şi de servicii de comunicaţii electronice prin autorizaţiile generale, condiţiile de licenţă, reglementări *ex-ante*, precum şi reglementări ce ţin de portabilitatea numerelor şi implementarea serviciului universal, sancţionând nerespectarea acestora, după caz;

– urmăreşte şi controlează aplicarea prevederilor cuprinse în actele legislative şi normative în vigoare sau în acordurile internaţionale în domeniul comunicaţiilor electronice, luând măsuri pentru prevenirea, înlăturarea şi sancţionarea nerespectării acestor prevederi, potrivit competenţei recunoscute de acestea;

– colaborează cu MTIC şi Consiliul Concurenţei în toate domeniile în care expertiza ANRCETI este necesară sau utilă;

– avizează proiectele de acte legislative şi normative prin care se reglementează activităţi din domeniul comunicaţiilor electronice, cu respectarea dispoziţiilor legale incidente în materie;

– elaborează şi publică rapoarte, studii, analize şi altele asemenea în domeniul comunicaţiilor electronice, în special pentru evaluarea necesităţii şi oportunităţii emiterii de noi reglementări, pentru evaluarea şi controlul implementării documentelor de politici şi reglementărilor, organizează seminarii şi mese rotunde, acţiuni de informare şi de conştientizare a publicului;

– soluţionează litigiile dintre furnizorii din domeniul comunicaţiilor electronice, în scopul asigurării liberei concurenţe şi al protecţiei intereselor utilizatorilor finali.

Un aspect important al statutului ANRCETI rezidă în faptul că aceasta deţine şi calitatea de organ al administraţiei publice abilitate cu funcţii de protecţie a consumatorilor, în temeiul art. 28 lit. f) din Legea privind protecţia consumatorilor nr.105-XV din 13 martie 2003[23], denumită în continuare *Legea nr.105/2003*, ceea ce are drept consecinţă atribuirea în competenţa ANRCETI a întreprinderii de acţiuni de implementare a prevederilor legii precitate, cu exepţia a acelor prevederi a căror punere în aplicare este în sarcina exclusivă a Agenţiei pentru Protecţia Consumatorilor.

Aşadar, o atribuţie importantă a ANRCETI în domeniul protecţiei drepturilor consumatorilor este promovarea acţiunilor colective privind protecţia drep-

turilor consumatorilor – art. 31 alin. (1) din Legea nr.105/2003, care ar trebui dezvoltată în Republica Moldova prin transpunerea Directivei 2009/22/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind acţiunile în încetare în ceea ce priveşte protecţia intereselor consumatorilor[24].

Potrivit art. 11 din Legea nr.241/2007, ANRCETI este condusă de un Consiliu de administraţie, desemnat de Guvern, compus din trei membri, responsabil de asigurarea îndeplinirii de către agenţie a atribuţiilor definite în legea precitată şi Regulamentul ANRCETI.

În exercitarea atribuţiilor sale, Consiliul de administraţie emite decizii cu o majoritate de voturi. Fiecare membru al Consiliului de administraţie deţine un vot.

Deciziile cu caracter normativ se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Deciziile adoptate în exercitarea atribuţiilor prevăzute de lege din domeniul comunicaţiilor electronice, pot fi atacate în contencios administrativ la instanţa de judecată competentă.

Membrilor Consiliului de administraţie (directorului şi celor doi vicedirectori) li se aplică în mod corespunzător dispoziţiile Legii cu privire la statutul persoanelor cu funcţii de demnitate publică nr.199 din 16 iulie 2010[25]. Durata mandatului directorului şi vicedirectorilor ANRCETI este de 4 ani, cu posibilitatea prelungirii pe aceeaşi perioadă o singură dată.

Există abordări diferite privind numirea conducerii autorităţilor de reglementare în Republica Moldova. Spre exemplu, recenta amendare relevantă în acest sens reprezintă Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr.107-XVIII din 17 decembrie 2009[26], care, prin art. II a amendat modul de numire a conducerii Agenţiei Naţionale pentru Reglementare în Energetică (ANRE), ce a dus la consolidarea autonomiei autorităţii de reglementare vizate, întrucât conducerea acesteia este numită şi demisă în cazurile exhaustiv enumerate în lege şi în baza unei decizii a Parlamentului.

Acelaşi model organizatoric al conducerii este consacrat în cazul Comisiei Naţionale a Pieţei Financiare[27] şi a Consiliului Concurenţei[28].

Având în vedre asumarea de către Republica Moldova a sarcinii de a armoniza legislaţia internă lă cea a Uniunii Europene, este necesar de a menţiona prevederile Directivei 2009/140/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 noiembrie 2009[29], denumită în continuare *Directiva 2009/140/CE,* care în considerentul (13) motivează necesitatea asigurării protecţiei autorităţii naţionale de reglementare împotriva intervenţiilor externe (politice, economice etc.), în vederea excluderii oricăror acţiuni care ar putea pune în pericol independenţa acesteia.

În aceste condiţii, amendarea Legii nr.241/2007 prin care să se consfinţească înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea autorităţii de reglementare în domeniul comunicaţiilor electronice sub controlul Parlamentului este o soluţie ce va duce la consolidarea stabilităţii instituţionale a ANRCETI.

ANRCETI fiind autoritatea care are un buget autonom, finanţarea cheltuielilor agenţiei se asigură integral din venituri proprii, care provin, potrivit art. 12 alin. (1) din Legea nr.241/2007, în principal din plăţile de reglementare şi monitorizare. Această autonomie financiară are ca finalitate că ANRCETI beneficiază de toate resursele necesare, în termeni de personal, competenţe şi mijloace financiare, pentru a-şi duce la îndeplinire sarcinile. Pentru garantarea transparenţei, bugetul ANRCETI este publicat anual, sub formă de raport financiar, care, în prealabil publicării, este auditat şi prezentat Guvernului – art. 12 alin. (2) şi alin. (6) din legea nr.241/2007.

În acest context, este utilă viziunea legiuitorului european asupra taxelor/plăţilor de reglementare percepute de la furnizori. Astfel, cadrul de reglementare UE existent pentru reţelele şi serviciile de comunicaţii electronice[30] dispune expres şi univoc că orice taxă administrativă („*plata regulatorie*") este impusă furnizorilor de reţele şi/sau servicii de comunicaţii electronice numai în vederea finanţării activităţilor autorităţii naţionale de reglementare în domeniul comunicaţiilor electronice. Aceste taxe fiind limitate la acoperirea costurilor administrative **efective** aferente activităţilor în cauză, astfel încât să se reducă **la maximum** costurile administrative **suplimentare**.

Plăţile de reglementare şi monitorizare (*plăţile regulatorii*), percepute de autorităţile de reglementare pentru a-şi garanta autonomia financiară, au făcut obiectul şi unor critici supuse controlului constituţionalităţii, în urma căruia Curtea Constituţională, prin Hotărârea sa cu nr.6 din 18 februarie 2003[31], a reţinut: „[...] că plăţile regulatorii, ca şi alte plăţi stabilite, care rezultă din raporturile economice dintre stat şi agenţii economici, persoane fizice sau dintre agenţii economici, efectuate în afara relaţiilor reglementate de legislaţia fiscală, nu fac parte din categoria plăţilor obligatorii, denumite impozite şi taxe, stabilite de art.6 din Codul fiscal. [...] Totodată, potrivit art.6 alin.(3) din Codul fiscal, alte plăţi efectuate în limitele relaţiilor reglementate de legislaţia nefiscală nu fac parte din categoria plăţilor obligatorii denumite impozite şi taxe. […] Curtea relevă de asemenea că plăţile regulatorii nu sunt achitate din veniturile agenţilor economici, fiind incluse în costul produselor […]".

În final, Curtea Constituţională a hotărât asupra constituţionalităţii perceperii *plăţilor regulatorii*.

Ţinând cont de natura juridică identică a plăţilor regulatorii percepute în sectorul energetic, de plăţile de reglementare şi monitorizare percepute în sectorul de comunicaţii electronice, prevederile Hotărârii Curţii Constituţionale nr.6 din 18 februarie 2003 se aplică *mutatis mutandis* şi activităţii de reglementare a ANRCETI.

Este relevantă, în acest sens, şi jurisprudenţa con-

stituţională a României, care prin Decizia Curţii Constituţionale nr.517 din 11 octombrie 2005[32] s-a pronunţat asupra constituţionalităţii perceperii unor astfel de plăţi (*tarif de monitorizare*) de către autoritatea de reglementare în comunicaţii din România.

Având în vedere cele ce preced, este necesar de a nota că Legea nr.241/2007, care garantează independenţa instituţională şi financiară a ANRCETI, este o reflectare a aplicării principiului separării funcţiilor de reglementare şi de operare sau, cum este enunţat în art. 4 pct.1) lit. b) din Legea nr.98/2012, este rezultatul respectării principiului de „delimitare a funcţiilor de elaborare şi de promovare a politicilor de funcţiile de implementare a acestora", garantându-se astfel independenţa autorităţii de reglementare în vederea asigurării imparţialităţii deciziilor acesteia.

Toate aceste raţiuni evidenţiate sunt conforme cu dreptul Uniunii Europene, a se vedea în acest sens art.3 din Directiva 2002/21/CE.

Mai mult, autonomia ANRCETI este rezultatul îndeplinirii de către Republica Moldova a înţelegerilor ce rezultă din Acordul de parteneriat şi cooperare dintre Comunităţile Europene şi statele lor membre, pe de o parte, şi Republica Moldova, pe de altă parte[33], Acordul privind constituirea Organizaţiei Mondiale a Comerţului, încheiat la Marrakech la 15 aprilie 1994[34], în special anexa privind telecomunicaţiile din Acordul General privind Comerţul cu Servicii (GATS), precum şi din Planul de acţiuni UE – Republica Moldova din 22.02.2005[35].

În consecinţă, orice diminuare din statutul juridic actual al ANRCETI „*ar contrazice principiul internaţional privind executarea tratatelor cu bună credinţă, ceea ce ar aduce prejudicii credibilităţii Republicii Moldova ca partener în raporturile instituite prin tratatele internaţionale şi ar întârzia sau chiar ar frâna dezvoltarea relaţiilor interstatale şi interguvernamentale ale ţării*" – Deciziile Curţii Constituţionale nr.5 din 29 septembrie 2002[36] şi nr.1 din 15 martie 2010[37].

Având în vedere evoluţia stabilă a sectorului de comunicaţii electronice din Republica Moldova, trebuie de subliniat că ANRCETI a contribuit semnificativ şi în mod util la buna funcţionare a acestui sector.

ANRCETI, în calitate de autoritate de reglementare a dobândit cunoştinţe tehnice şi ştiinţifice apreciate şi astfel a ajutat instituţiile şi furnizorii în luarea unor decizii eficiente.

În alte cazuri, ANRCETI şi-a demonstrat capacitatea de a analiza şi de a stimula dezbateri publice, utile sectorului.

Prin urmare, ANRCETI reprezintă o bază instituţională substanţială care reuneşte expertiza şi experienţa de reglementare, împreună cu un set de competenţe bine definite, având în vedere că ANRCETI exercită o autoritate reală, inclusiv reglementând sectorul prin calitatea rezultatelor.

Aceasta nu semnifică că autoritatea naţională de reglementare în comunicaţii electronice nu are nevoie de amendamente ale legilor aplicabile activităţii pe care o desfăşoară, pentru a câştiga mai multă încredere în virtutea independenţei sale, a calităţii reglementărilor, serviciilor de consultanţă acordate şi a informaţiilor desemnate, a transparenţei procedurilor şi metodelor sale de activitate şi a eforturilor depuse în îndeplinirea sarcinilor ce îi sunt atribuite.

Recenzent:
Sergiu ȚURCAN,
doctor în drept, conferenţiar universitar (ULIM)

Note:

[1] Legea comunicaţiilor electronice nr.241-XVI din 15 noiembrie 2007, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.51-54 (155) din 14.03.2008.

[2] Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului Agenţiei Naţionale pentru Reglementare în Comunicaţii Electronice şi Tehnologia Informaţiei nr.905 din 28 iulie 2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.143-144 (917) din 05.08.2008.

[3] Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European şi a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru reţelele şi serviciile de comunicaţii electronice nr.21 din 7 martie 2002, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene,* nr.L 108 din 24.04.2002.

[4] Directiva 2002/20/CE a Parlamentului European şi a Consiliului privind autorizarea reţelelor şi serviciilor de comunicaţii electronice nr.20 din 7 martie 2002, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr.L 108 din 24.04.2002.

[5] Directiva 2002/19/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 7 martie 2002 privind accesul la reţelele de comunicaţii electronice şi la infrastructura asociată, precum şi interconectarea acestora. Nr.19 din 7 martie 2002, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr.L 108 din 24.04.2002.

[6] Legea privind administraţia publică centrală de specialitate nr.98 din 4 mai 2012, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.160-164 (537) din 03.08.2012.

[7] Codul civil al Republicii Moldova nr.1107-XV din 6 iunie 2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.82-86 (661) din 22.06.2002.

[8] Legea privind transparenţa în procesul decizional nr.239-XVI din 13 noiembrie 2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.215-217 (798) din 05.12.2008.

[9] Legea privind controlul de stat asupra activităţii de întreprinzător nr.131 din 8 august 2012, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.181-184 (595) din 31.08.2012.

[10] Legea concurenţei, nr.183 din 11 iulie 2012, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.193-197 (667) 14.09.2012.

[11] Dulschi I., *Autorităţi autonome ale administraţiei publice centrale*, în *Administrarea publică*, 2011, nr.1, p. 17-29.

[12] Sîmboteanu. A., *Sistemul instituţional al administraţiei publice centrale de specialitate din Republica Moldova în contextul edificării statului modern,* în *Administrarea publică,* 2012, nr.4, p. 13-21.

[13] Hotărârea Curţii Constituţionale „pentru controlul constituţionalităţii Hotărîrii Guvernului nr.782-37 din 8 iu-

lie 2004 „Despre reglementarea situaţiei în reţelele de telecomunicaţii ale Moldovei”” nr.21 din 2 septembrie 2004, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.168-170 (23) din 10.09.2004.

[14] Constituţia Republicii Moldova din 29 iulie 1994, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.08.1994, nr.1 (1).

[15] Legea privind actele normative ale Guvernului şi ale altor autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale. Nr.317-XV din 18 iulie 2003, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.208-210 (783) din 03.10.2003.

[16] Hotărârea Consiliului de administraţie al ANRCETI „Pentru aprobarea Regulamentului privind identificarea şi analiza pieţelor relevante din domeniul comunicaţiilor electronice şi desemnarea furnizorilor de reţele şi/sau servicii de comunicaţii electronice cu putere semnificativă pe aceste pieţe” nr.55 din 29 decembrie 2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.34-36 (117) din 17.02.2009.

[17] Legea privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător nr. 451-XV din 30 iulie 2001, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.26-28 (95) din 18.02.2005.

[18] Hotărârea Consiliului de administraţie al ANRCETI „Cu privire la Regulamentul privind regimul de autorizare generală şi eliberare a licenţelor de utilizare a resurselor limitate pentru furnizarea reţelelor şi serviciilor publice de comunicaţii electronice” nr.57 din 21 decembrie 2010, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.22-24 (127) din 04.02.2011.

[19] Codul contravenţional al Republicii Moldova nr.218-XVI din 24 octombrie 2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.3-6 (15) din 16.01.2009.

[20] Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV din 30 mai 2003, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.111-115 (451) din 12.06.2003.

[21] Hotărârea Consiliului de administraţie al ANRCETI „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de control în domeniul comunicaţiilor electronice”nr.9 din 18 august 2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.171-174 (492) din 12.09.2008.

[22] Hotărârea Consiliului de administraţie al ANRCETI „Pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de soluţionare a litigiilor din domeniul comunicaţiilor electronice” nr.15 din 23 septembrie 2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.193-194 (576) din 28.10.2008.

[23] Legea privind protecţia consumatorilor nr.105-XV din 13 martie 2003, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.176-181 (513) din 21.10.2011.

[24] Directiva 2009/22/CE a Parlamentului European şi a Consiliului privind acţiunile în încetare în ceea ce priveşte protecţia intereselor consumatorilor nr. 22 din 23 aprilie 2009, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene,* nr.L 110 din 01.05.2009.

[25] Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcţii de demnitate publică nr. 199 din 16 iulie 2010, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.194-196 (637) din 05.10.2010.

[26] Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 107-XVIII din 17 decembrie 2009, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.197-200 (648) din 31.12.2009.

[27] Legea privind Comisia Naţională a Pieţei Financiare nr.192-XIV din 12 noiembrie 1998, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.117-126 (BIS) din 14.08.2007.

[28]Art. 42 din Legea nr.183/2012.

[29] Directiva 2009/140/CE a Parlamentului European şi a Consiliului de modificare a Directivelor 2002/21/CE privind un cadru de reglementare comun pentru reţelele şi serviciile de comunicaţii electronice, 2002/19/CE privind accesul la reţelele de comunicaţii electronice şi la infrastructura asociată, precum şi interconectarea acestora şi 2002/20/CE privind autorizarea reţelelor şi serviciilor de comunicaţii electronice. Din 25 noiembrie 2009, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr.L 337 din 18.12.2009.

[30] Considerentele (30)-(32) şi ale art.12 din Directiva 2002/20/CE privind autorizarea reţelelor şi serviciilor de comunicaţii electronice.

[31] Hotărârea Curţii Constituţionale „Pentru controlul constituţionalităţii unor prevederi din Legea nr.461-XV din 30 iulie 2001 „Privind piaţa produselor petroliere” în redacţia Legii nr.930-XV din 22 martie 2002 şi a unor prevederi din Hotărîrea Guvernului nr.1027 din 1 octombrie 2001 „Cu privire la unle măsuri de implementare a Legii privind piaţa produselor petroliere” cu modificările şi completările ulterioare” nr.6 din 18 februarie 2003, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.38-39 (5) din 11.03.2003.

[32] Decizia Curţii Constituţionale referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 47 şi ale art. 48 din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr.79/2002 privind cadrul general de reglementare a comunicaţiilor nr.517 din 11 octombrie 2005, în *Monitorul Oficial al României*, nr.1041 din 23.11.2005.

[33] Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru ratificarea Acordului de parteneriat şi cooperare dintre Comunităţile Europene şi statele lor membre, pe de o parte, şi Republica Moldova, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 28 noiembrie 1994 nr.627-XIII din 3 noiembrie 1995, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.65-66 (724) din 24.11.1995.

[34] Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Organizaţia Mondială a Comerţului nr.218-XV din 1 iunie 2001, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.59-61 (397) din 07.06.2001.

[35] Hotărârea Guvernului „Pentru aprobarea Planului de Acţiuni Republica Moldova–Uniunea Europeană” nr.356 din 22 aprilie 2005, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.65-66 (412) din 29.04.2005.

[36] Decizia Curţii Constituţionale privind sistarea procesului pentru controlul constituţionalităţii unor prevederi ale Tratatului între Republica Moldova şi Ucraina cu privire la frontiera de stat şi a Protocolului adiţional la Tratat, semnate la Kiev la 18 august 1999 nr.5 din 24 septembrie 2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.137-138 (25) din 10.10.2002.

[37] Decizia Curţii Constituţionale asupra sesizării pentru controlul constituţionalităţii Legii nr.348-XV din 12 iulie 2001 nr.1 din 15 martie 2010, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.41-43 (6) din 26.03.2010.

RECENZIE
la studiul monografic al conf. univ. dr. Nicolae Sadovei *Dihotomia raportului juridic de muncă* (Chişinău, „Garomont-Studio" S.R.L., 2011. – 203 p.)

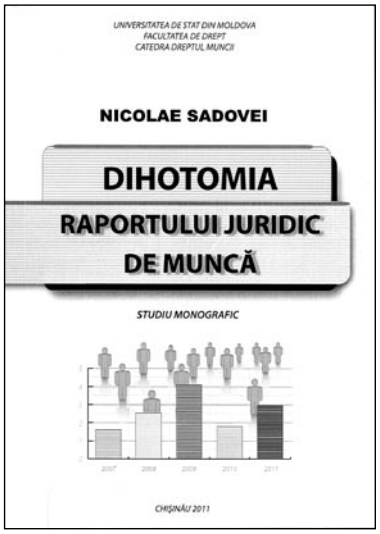

Dreptul muncii reprezintă una dintre disciplinele cele mai dinamice şi mai actuale, parte integrantă a sistemului dreptului, nefiind o simplă culegere de norme juridice cu un pronunţat caracter tehnic care privesc raporturile de muncă, ci o ramură dintre cele mai dinamice ale dreptului, organic legată de noţiunea de „muncă" şi prin aceasta de însăşi existenţa omului. În condiţiile în care munca, indiferent de aspectele sub care se înfăţişează, devine una dintre premisele realizării omului ca fiinţă, socială, multitudinea de relaţii pe care le implică raporturile de muncă suscită şi va suscita, în continuare, interesante probleme juridice. În momentul de faţă, în cadrul ştiinţei dreptului muncii, se abordează chestiuni de mare anvergură. Una dintre acestea se referă la necesitatea unor modificări de esenţă în legea-cadru în materia relaţiilor de muncă – în Codul muncii. De asemenea, corelaţia unui drept general al muncii cu un drept special al muncii – care a prilejuit, în literatura juridică, discuţii atât de interesante – îşi menţine actualitatea.

Luând în consideraţie faptul că raporturile de muncă, întemeiate pe contractul individual de muncă, nu pot fi niciodată încetate, fiind o parte integrantă a vieţii sociale şi care nemijlocit se integrează în obiectul dreptului muncii, cercetătorul Nicolae Sadovei şi-a propus să întreprindă o cercetare minuţioasă asupra unor probleme ce vizează instituţia în cauză. În această ordine de idei, este de menţionat că elaborarea şi apariţia unei monografii, consacrate *dihotomiei raportului juridic de muncă,* reprezintă un eveniment editorial ce se cere remarcat, în primul rând, datorită importanţei şi semnificaţiei cu totul aparte pe care o prezintă această relaţie socială, reglementată prin norme de drept.

Prin sfera sa de cuprindere şi prin numeroasele probleme pe care le suscită, *raportul juridic de muncă* prezintă, astăzi, numeroase elemente de specificitate şi de originalitate, care justifică un studiu aprofundat, de natură să-i evidenţieze originile istorice, să analizeze reglementările actuale în contextul internaţional, privind totodată, în perspectivă, cerinţele perfecţionării sale. Este meritul cercetătorului Nicolae Sadovei, care s-a afirmat în decursul întregii sale cariere ca o personalitate cu deosebite înclinaţii pentru probleme de studiu şi cercetare, a reuşit să editeze o cercetare valoroasă, efectuată cu mult spirit de reflecţie. Importanţa lucrării este cu atât mai mare, deoarece monografii consacrate acestei instituţii în literatura de specialitate sunt totuşi foarte puţine. Aşadar, o nouă cercetare consacrată acestui subiect era pe deplin justificată, atât de importanţa subiectului, cât şi de evoluţia şi diversitatea practicii.

Monografia *Dihotomia raportului juridic de muncă* impresionează chiar de la bun început, graţie viziunii pe care autorul a imprimat-o cercetării sale, pornind de la definiţie, premisele constitutive, trăsăturile caracteristice, obiectul şi conţinutul raportului juridic de muncă, analizându-le sub toate formele sale, în scopul degajării unor concluzii. O asemenea ordonare a materialului se pare bine-venită, deoarece o astfel de analiză pertinentă a prevederilor şi dispoziţiilor legale în vigoare a fost realizată ca urmare a analizei prealabile a surselor de drept şi a experienţei istorice.

Este de remarcat, de altfel, că metodologia folosită pentru elaborarea acestei lucrări a constat în identificarea principalelor probleme pe care le suscită instituţia raportului juridic de muncă, în sistematizarea acestora în jurul celor mai importante aspecte de drept, pe care le implică instituţia vizată, precum şi raportarea permanentă a soluţiilor actuale şi de perspectivă la reglementările internaţionale şi de drept comparat. O particularitate de succes a lucrării constă în faptul că s-a realizat o analiză din multiple puncte de vedere a instituţiei raportului de muncă în contextul ştiinţei dreptului muncii, referindu-se la semnificaţia unor concepte ştiinţifice fundamentale, la calitatea mixtă a raportului juridic de muncă: obiect şi izvor al dreptului muncii, precum şi la conceptele doctrinare de raport juridic de muncă, în scopul intuirii tuturor implicaţiilor posibile în adoptarea

unor definiţii sau altora, ori ale corelării acestora cu alte concepte sau noţiuni consacrate în dreptul muncii. Un merit aparte al monografiei este acela de a fi înfăţişat instituţia raportului de muncă într-o amplă perspectivă istorică, folosind surse inedite de informare şi punând în lumină trăsăturile caracteristice, ce individualizează diverse tipuri de reglementări – foarte diferite unele de celelalte – ce s-au succedat pe parcurs. De asemenea, autorul a realizat o analiză detaliată a cadrului problematic în diferenţierea raporturilor juridice de muncă – atât sub aspect intraramural, cât şi sub aspect interdisciplinar.

Pe bună dreptate, este cazul de apreciat faptul că autorul, pe baza unei analize minuţioase, a supus unei dezbateri ample şi materia ce vizează dihotomia tipicului şi atipicului în raporturile de muncă cu referire la noţiune şi premise, la trăsături şi elemente structurale etc., din dorinţa de a oferi elemente de informare. În temeiul investigaţiei efectuate, autorul reuşeşte, în concluziile formulate în studiul monografic în cauză, să propună o serie de idei şi opinii a căror substanţă prezintă un interes deosebit. Însemnătatea lucrării *Dihotomia raportului juridic de muncă* este – în opinia noastră – constatarea, pe baza unei analize ştiinţifice competente, că instituţia raportului juridic de muncă ocupă un loc distinct în cadrul dreptului muncii, fiind una dintre cele mai flexibile, care reacţionează imediat la orice schimbare a pieţei, în general, şi a pieţei forţei de muncă, în special. În această ordine de idei, este evident că o jurisdicţie de drept comun nu poate fi în măsură să stăpânească cu aceeaşi competenţă şi normele de drept al muncii, extrem de diversificate, care guvernează raporturile de muncă, împrejurare ce pledează pentru o jurisdicţie specializată în actualul stadiu al dezvoltării relaţiilor de muncă.

Monografia elaborată de cercetătorul Nicolae Sadovei include opinii proprii asupra diverselor aspecte ale problematicii analizate. Îndeosebi abordările conceptuale fundamentate pe o judicioasă analiză cu privire la corelarea prevederilor Codului muncii cu stabilirea deosebirilor dintre raporturile de muncă tipice şi atipice, raporturile juridice de muncă şi raporturile de serviciu etc. Lucrarea elaborată este rodul unei investigaţii şi evaluări minuţioase, în baza unui studiu temeinic de doctrină, practică şi legislaţie, şi reprezintă o reală şi semnificativă contribuţie la îmbogăţirea literaturii de specialitate într-un domeniu care deocamdată nu este suficient cercetat.

Profesor universitar doctor în drept
Nicolai ROMANDAŞ

Semnat pentru tipar 14.02.2013. Formatul 60x84 1/8.
Tipar ofset. Coli de tipar conv. 18,0. Tiparul executat la SRL „Cetatea de Sus”.
Tiraj – 650.